

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
“Academic Journal for the Humanities and Social Sciences
Dhonburi Rajabhat University”

วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย ใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัย โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปกรรม นาฏศิลป์และการละคร และสาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการชุมชน 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในด้านวิชาการและงานวิจัยของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย
กำหนดเผยแพร่	3 ฉบับ ต่อปี ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม
การเผยแพร่	มอบให้ห้องสมุดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ห้องสมุดของสื่อมวลชน และโรงเรียนเครือข่าย
สถานที่ติดต่อ	สำนักงานกองบรรณาธิการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0 2890 1801 ต่อ 21460 โทรสาร 0 2890 2294 e-mail: journal.human@dru.ac.th https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru
จัดพิมพ์โดย	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ 1053/20 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150 โทร. 0 2415 4944-5

- บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นความคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดของกองบรรณาธิการ และไม่ใช่ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการและ/หรือของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา
- บทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer review) จำนวน 3 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบผู้นิพนธ์ และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blind peer review)

บทบรรณาธิการ

ข้าพระพุทธเจ้า กองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ขอน้อมศิริกรานกราบแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้ พระผู้เสด็จสู่สวรรคาลัยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีฉบับนี้ เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568) ซึ่งได้รวบรวมบทความทางภาษาศาสตร์ วรรณกรรม สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ ศิลปกรรม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 10 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย 6 บทความ และบทความวิชาการ 4 บทความ บทความทุกชิ้นล้วนมีประโยชน์และทรงคุณค่าในเชิงวิชาการ นำเสนอทฤษฎีและการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และกฎหมายไว้อย่างน่าสนใจ บทความวิจัย ได้แก่ บทความเรื่อง เครื่องหนังร่วมสมัย: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยบนฐานอัตลักษณ์ซอฟต์แวร์จังหวัดนครศรีธรรมราช ของ ดวงรัก รัตนพันธุ์, ชัชวาลย์ รัตนพันธุ์ และอดิวิษ น้ำขาว บทความเรื่อง แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวทางพหุวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม ของ ศรัณย์ดิษฐ์ เบญจพงศ์, เขียวฤทธิ์ เขียวแสงรัตน์ และฟ้าใส สามารถ บทความเรื่อง แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ โดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ ของ จักรพันธ์ พรหมฉลวย บทความเรื่อง สถานภาพการศึกษาวัฒนธรรมในงานวิชาการของไทยในรอบ 33 ปี (พ.ศ. 2536-2568) ของ กานต์ธิดา อ่อนเกตุพล บทความเรื่อง การศึกษาชื่อชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี ของ วิมลวรรณ ขอบเขต บทความเรื่อง การศึกษาเนื้อหาและการใช้ภาษาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.” ของ อุทัยวรรณ สามิภักดีศิลป์, สุนทรี โชติดีติก และนรุตม์ คุปต์ธนโรจน์ บทความวิชาการ ได้แก่ บทความเรื่อง การปฏิเสธความรับผิดชอบ: การจํานนอย่างมก่ง่ายและการโทษผู้อื่นของ ตัวละครนิวแลนด์ อาร์เซอร์ในนวนิยายเรื่องดิเอจออฟอินโนเซนต์ ของ พิชามณูช บัญช่วย บทความเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย ของ มาณิข อินทนิม และเพชรปวิณ ธีราช บทความเรื่อง ภาษี กับ องค์การทางศาสนา: กรณีวัดในพระพุทธศาสนา ของ นที อยู่สำราญ บทความเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงวัย ของรัตนา วิงวอน

กองบรรณาธิการฯ ขอขอบคุณทุกท่าน ทั้งคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยที่สร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่ายิ่งต่อวงวิชาการ และขอน้อมรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ด้วยความขอบคุณยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.รสริน ดิษฐบรรจง

บรรณาธิการบริหาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยูลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปนัดดา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ

เวชวิทยาลัง

ยิมสกุล

กำคำ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ภา

อาจารย์กฤติญา

อาจารย์ศรัณย์

เพ็ญนาเรนทร์

ภักศิริจินดา

สรรพศิริ

คณะดำเนินงาน

อาจารย์กมลชนก

อาจารย์วิลดา

อาจารย์กัลยรัตน์

อาจารย์พิชามณูชู่

ธรรมมิกะ

ศรีทองกุล

กลินสุวรรณ

บุญช่วย

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.รสริน

ดิษฐบรรจง

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชา

ศาสตราจารย์ ดร.อรุณ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์

เฉลยทรัพย์

รักธรรม

ชนิษฐานันท์

รอดจันท์

สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

(เกษียณอายุ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศ

วศินานนท์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

เฉลิมพระเกียรติ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา

พงศ์พัฒน์โยธิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง

พรมมูล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน

เรืองรอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ

เวชกามา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ดร.พฤกษา

ดอกกุหลาบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.ทองเจือ

เชิดทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

(เกษียณอายุราชการ)

ดร.พิมพ์วิภา

บุรวัฒน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ปกและรูปเล่ม

อาจารย์พงศ์พิณิจ

พิณิจดา

ฝ่ายเผยแพร่ทางอิเล็กทรอนิกส์

นางสาวอลิสสา

อรุณธนศิริณู

ฝ่ายประสานงาน

นางสาวจิตติมา

สรวยโชค

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Owner Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
Editorial Office Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Honorary advisors

Asst.Prof.Dr. Yuwalak Vejwitayaklung
Assoc.Prof.Dr. Panadda Yimsakul
Assoc.Prof.Dr. Tayawan Kakham

Editorial Advisors

Asst.Prof.Dr. Pimpanga Phangnaren
Miss Krittya Paksirijinda
Mr. Sarun Sanpasiri

Editorial Editor

Assoc.Prof.Dr. Rodsarin Dittabanjong

Managing Committee

Miss Kamonchanok Thammika
Mrs. Wilada Srithongkul
Miss Kanyarat Klinsuwan
Miss Pichamon Boonchuay

Editorial Board

Prof.Dr. Natchaya	Chalaysap	National Institute of Development Administration
Prof.Dr. Arun	Raktham	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Wilaiwan	Khanittanan	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Jirasak	Rodchan	Dhurakij Pundit University (Retried)
Asst.Prof.Dr. Naris	Wasinanon	Huachiew Chalermprakiet University
Assoc.Prof.Dr. Chollada	Pongpattanyothin	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Phadung	Prommoon	SuanDusit University
Asst.Prof.Dr. Akhawit	Ruengrong	Bansomdejchaopraya
Asst.Prof.Dr. Sombat	Watchkama	Uttaradit Rajabhat University
Dr. Prueksa	Dokkularb	Phetchaburi Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Thongchue	Khiatthong	DhonburiRajabhat University (Retried)
Dr. Phimwipa	Berawat	Dhonburi Rajabhat University

Designer

Mr. Pongpinij Pinijdam

Electronic Distribution

Miss Alisa Aloontanahirun

Coordinator

Miss Jittima Sruayphok

สารบัญ

บทความวิจัย

เครื่องหนังร่วมสมัย: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยบนฐานอัตลักษณ์ซอฟต์แวร์จังหวัดนครศรีธรรมราช

Contemporary Leather Products : Contemporary Product Development Based on the Soft Power Identity of Nakhon Si Thammarat Province

ดวงรัก รัตนพันธุ์, ชัชวาลย์ รัตนพันธุ์ และอติวิช น้ำขาว

(Tuangrak Rattanapan, Chatchawal Rattanapan, and Atiwit Numkaow) A1

แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวทางพหุพลังระดับท้องถิ่นกรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม

The Local Guidelines for Management of The Elderly Well-Being and Active Ageing: Case Study of Samut Songkhram Province

ศรันย์ดิษฐ์ เบญจพงศ์, ชาวฤทธิ์ ชาวแสงรัตน์ และฟ้าใส สามารถ

(Srundit Benjapongs, Chaowarit Chaowsangrat, and Phasai Samart) A16

แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ โดยบูรณาการศาสตร์พระราชเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ

Holistic Development Approach for Promoting Elderly Well-Being in Model Elderly Schools through the Integration of the King's Philosophy in Samut Prakan Province

จักรพันธ์ พรหมฉลุย

(Jakkapan Promchaluay) A30

สถานภาพการศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทยในรอบ 33 ปี (พ.ศ. 2536-2568)

The Status of Speech Acts in Thai Academic Works Over the Past 33 Years (1993-2025)

กานต์ธิดา อ่อนเกตุพล

(Kantida Onketphon) A45

การศึกษาชื่อชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี

A Study of Community Names for Promoting Ecotourism in Thonburi Old District

วิมลวรรณ ขอบเขต

(Wimonwan Khobkhed) A57

บทความวิจัย (ต่อ)

การศึกษาเนื้อหาและการใช้ภาษาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.”

A Study of The Language Content and Atrategies on Facebook Page “Osotho Magazine”

อุทัยวรรณ สามิภักดิ์ศิลป์, สุนทรี โชติติลล และนรุฒม์ คุปต์ธนโรจน์

(Uthaiwan Samipaksil, Suntaree Chotidilok, and Narut Kupthanaroj) A69

บทความวิชาการ

การปฏิเสธความรับผิดชอบ: การจำนนอย่างมั่งง่ายและการโทษผู้อื่นของ ตัวละครนิวแลนด์ อาร์เชอร์ในนวนิยายเรื่อง ดิเอจออกฟอนโนเซนต์

Denying Responsibility: Newland Archer’s Convenient Compliance and Blame Attribution in The Age of Innocence

พิชามณูช บัญช่วย

(Pichamon Boonchuay) B1

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย

Public Political Participation in Expressing Opinions on Draft Legislation

มานิช อินทนิม และเพชรปวีณ์ ธีราช

(Manit Inthachim and Pechpawee Thirach) B15

ภาษี กับ องค์การทางศาสนา: กรณีวัดในพระพุทธศาสนา

Taxation and Religious Organizations: A Case Study of Buddhist Temples

นที อยู่สำราญ

(Natee Yusamran) B30

โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงอายุ

Elderly Schools and the Development of Quality of Life and Happiness Among Older Adults

รัตนา วิงวอน

(Rattana Wingworn) B42

เครื่องหนังร่วมสมัย: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยบนฐานอัตลักษณ์
ซอฟต์แวร์แฟชั่นจังหวัดนครศรีธรรมราช
Contemporary Leather Products : Contemporary Product
Development Based on the Soft Power Identity of Nakhon Si
Thammarat Province

วันที่รับบทความ: 30 พฤษภาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ: 8 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 15 กรกฎาคม 2568

ดวงรัก รัตนพันธุ์^{1*}

ชัชวาลย์ รัตนพันธุ์²

อติวิษ น้ำขาว³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของบริการวิชาการภายใต้โครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและพัฒนา
ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมย่อย คือ การออกแบบแฟชั่นไทย การพัฒนาผลิตภัณฑ์
เครื่องหนังร่วมสมัยบนฐานอัตลักษณ์ซอฟต์แวร์แฟชั่นจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา
ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยบนฐานอัตลักษณ์ซอฟต์แวร์แฟชั่นจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นบริการวิชาการ
โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานผ่าน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การ
สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ และการนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มนครหัตถกรรม
กลุ่มย่านลิเภาอะโทะสะ กลุ่ม ช.ช่างแฝด กลุ่ม 4 ป.บาติก และกลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มั่งคุด เครื่องมือที่ใช้ใน
การวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยสรุปได้ 4 ส่วน 1) การรวบรวมองค์ความรู้ พบว่า
จังหวัดนครศรีธรรมราชมีทุนวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ที่รวบรวมได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องถม จักสานย่านลิเภา
งานไม้แกะสลัก ผ้าบาติก และเครื่องหนังร่วมสมัย 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ผู้ประกอบการได้รับ
ความรู้ด้านการตลาดและต้นทุนการผลิต พร้อมพัฒนาแนวคิดการออกแบบเครื่องหนังที่ตอบโจทย์ความ
ต้องการผู้บริโภค 3) การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า แต่ละกลุ่มได้สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบชุดเซ็ต
ประกอบด้วย กระเป๋าหนังเครื่องถม อุปกรณ์กาแฟ ฮอปป์ เครื่องประดับจากไม้มงคล ผ้าบาติกตกแต่งที่ปัก
และอุปกรณ์สำหรับสัตว์เลี้ยง และ 4) การนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า ต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง
ร่วมสมัยได้รับการพัฒนาตามบริบทชุมชน วัสดุและกรรมวิธีท้องถิ่น พร้อมสร้างความสนใจและการยอมรับ
จากกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: เครื่องหนังร่วมสมัย ซอฟต์แวร์แฟชั่นจังหวัดนครศรีธรรมราช

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาศิลปกรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: tuangrak_vej@nstru.ac.th

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบเครื่องถมและเครื่องประดับ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

e-mail: chatchawal_rat@nstru.ac.th

³ นักออกแบบอิสระ

e-mail: atiwit.n2025@gmail.com

Contemporary Leather Products: Contemporary Product Development Based on the Soft Power Identity of Nakhon Si Thammarat Province

Received: May 30, 2025

Revised: July 8, 2025

Accepted: July 15, 2025

Tuangrak Rattanapan ^{1*}

Chatchawal Rattanapan ²

Atiwit Numkaow ³

Abstract

This study is part of an academic service under the project for the conservation, restoration, preservation, and development of local arts, culture, and wisdom, as part of a sub-activity of Thai fashion design. This study on contemporary product development based on the soft power identity of Nakhon Si Thammarat Province aims to develop leather products that reflect its soft power identity. The study, as part of an academic service, is based on four steps of research methodology, including knowledge compilation, workshop training, creation of product prototypes, and prototype presentation. The research population comprised Nakhon Hattagam Group, A-tho-sa Lipao Group, Chor. Chang Faed Group, 4 Por. Batik Group, and Mangkud Brand Leather Group. The research instrument consisted of in-depth interviews. The results are summarized in four parts: 1) knowledge compilation: Nakhon Si Thammarat has five categories of cultural capital, namely nielloware, Lipao handicrafts, wood carving, batik textiles, and contemporary leather products; 2) workshop session: entrepreneurs gained knowledge in marketing, manufacturing costs, and design concept development for leather goods that meet consumer needs. 3) creating product prototypes: each group developed a set of prototype products, including nielloware-decorated leather bags, café-hopping equipment, accessories made from auspicious plants, interior decorations made from batik textiles, and pet supplies; and 4) product prototype presentation:

¹ Lecturer Dr., Department of Fine Art Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

* Corresponding author, e-mail: tuangrak_vej@nstru.ac.th

² Lecturer, Program in Nielloware and Jewelry Design, Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

e-mail: chatchawal_rat@nstru.ac.th

³ Freelance designer

e-mail: atiwit.n2025@gmail.com

contemporary leather products were developed in accordance with the community context, using local materials and craftsmanship, generating clear interest and acceptance from the target audience.

Keywords: Contemporary leather products, Nakhon Si Thammarat soft power

บทนำ

ปัจจุบันการขับเคลื่อนวัฒนธรรมบนฐานอัตลักษณ์ซอฟต์แวร์ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศไทย ในการผลักดันคุณค่าทางวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับสากล โดยรัฐบาลไทยได้กำหนดทิศทางการส่งเสริมวัฒนธรรมผ่านนโยบาย 5F Soft Power ได้แก่ อาหาร (food) ภาพยนตร์ (film) แฟชั่น (fashion) ศิลปะการต่อสู้ (fighting) และเทศกาลประเพณี (festival) พร้อมกำลังจะขยายเพิ่มเติมในมิติของศิลปะการแสดง และความเชื่อทางวัฒนธรรม (วรมล วรชสถาปนาเลิศ, สุตสวาท จันทรดำ และสุตารัตน์ เทพพิมล, 2567, หน้า 384) ซึ่งล้วนสะท้อนอัตลักษณ์ไทยที่มีศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักในระดับสากล นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมและสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน (วิบูลพร วุฒิกุล และรัชนิกร กุศลานนท์, 2563, หน้า 47)

หนึ่งในมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ คือ เครื่องหนัง ซึ่งพบได้ในหลายพื้นที่ของภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีช่างฝีมือสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทำเครื่องหนังมาอย่างยาวนาน (พิรพงษ์ พันธะศรี, 2564, หน้า 142) งานหนังที่ผลิตมักอยู่ในรูปแบบงานหัตถกรรม เช่น ตัวหนังตะลุง ทำมาจากหนังสัตว์ที่ผ่านกรรมวิธีทำให้โปร่งแสง เพื่อใช้สำหรับศิลปะการแสดงหนังตะลุง งานหนังที่ผลิตในรูปแบบเชิงพาณิชย์ เช่น กระเป๋า เข็มขัด เป็นต้น ทำมาจากหนังสัตว์ หรือหนังสังเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์ที่พบส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะคล้ายคลึงกันขาดความหลากหลายทางรูปแบบ ไม่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ และไม่อาจจะพัฒนาเทคนิคหรือนวัตกรรมใหม่ให้เกิดความทันสมัยและมีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน (ปริญญญา ยอดแก้ว, นิคม นกอักษร และเสกสรรค์ คงอ่อน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มกราคม 2568)

ภายใต้ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่มีพันธกิจในการพัฒนาท้องถิ่น แนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เกิดคุณค่าใหม่ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย ซึ่งควรเน้นการประยุกต์องค์ความรู้ด้านการออกแบบเข้ากับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ อันตอบสนองต่อบริบทการใช้งานของผู้บริโภคในปัจจุบัน กระบวนการดังกล่าวยังสามารถต่อยอดการใช้วัสดุจากอุตสาหกรรมเครื่องหนังเชิงพาณิชย์ การออกแบบที่ผสมผสานระหว่างความร่วมมือกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น จึงไม่เพียงส่งเสริมมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ที่สามารถนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ระดับประเทศและสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาข้อมูลท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยเห็นถึงศักยภาพของอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ และด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราชมีศักยภาพด้านวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นซอฟต์แวร์ได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในมิติของแฟชั่น (fashion) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่ม 5F Soft Power ที่รัฐบาลส่งเสริมงานหัตถศิลป์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดนครศรีธรรมราชมีมากมาย เช่น งานโลหะรูปพรรณ

งานจักสาน งานผ้า และงานไม้แกะสลัก เป็นต้น ซึ่งมีทั้งความวิจิตรประณีต สะท้อนภูมิปัญญา และมีคุณค่าทางวัฒนธรรมสูง วัสดุจากงานหัตถศิลป์สามารถนำมาผสมผสานกับงานเครื่องหนังร่วมสมัยได้ในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น สอดคล้องกับแนวทางการออกแบบในยุคปัจจุบัน ทั้งในด้านความงาม การใช้งาน และศักยภาพทางการตลาด นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และเสริมความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ดังนั้น ศิลปะร่วมสมัยกับนัยยะการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ถือเป็น การเชื่อมโยงอดีตเข้ากับปัจจุบัน ผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่เคารพรากฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นตอบโจทย์รสนิยมและบริบทของผู้บริโภคยุคใหม่

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยบนฐานอัตลักษณ์ซอฟต์แวร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. วิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 รวบรวมองค์ความรู้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเน้นกลุ่มทุนแฟชั่น ที่สอดคล้องกับแนวคิด 5F Soft Power เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และบริบทของชุมชน อันจะนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภค

ส่วนที่ 2 อบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ โดยเน้นความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการตลาดสำหรับธุรกิจเครื่องหนัง การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย และเทคนิคการสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านงานออกแบบ กิจกรรมประกอบด้วย การบรรยาย การฝึกปฏิบัติการ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถพัฒนาแนวคิดหลักและแบบร่างเบื้องต้น สำหรับการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังได้

ส่วนที่ 3 สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย หลังผ่านกระบวนการอบรม ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้ประกอบการ พัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย โดยใช้แนวคิดการออกแบบที่ผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่น เข้ากับความร่วมสมัยและความต้องการของตลาดเป้าหมาย การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ ดำเนินไปตามบริบทของชุมชน โดยคำนึงถึงกรรมวิธีการผลิต วัสดุที่หาได้ในพื้นที่ และความเป็นไปได้ในการผลิตจริง ทั้งนี้ ผู้วิจัยติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลต้นแบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดที่กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนที่ 4 นำเสนอผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย เมื่อได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยที่สมบูรณ์แล้ว จะถูกนำเสนอผลงานผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยต่อสาธารณชน เพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง และเปิดโอกาสให้เกิดการต่อยอดเชิงธุรกิจ

2. ประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการในพื้นที่นครศรีธรรมราช ประกอบด้วยประธานกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มนครหัตถกรรม กลุ่มย่านลิเกอะโทะสะ กลุ่ม ช.ช่างแฝด กลุ่ม 4 ป.บาติก และกลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มั่งคุด รวมทั้งหมด 20 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการฯ 5 กลุ่ม นักออกแบบ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 30 คน เพื่อประเมินความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยร่วมกัน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้รูปแบบของ (คณิน ไพรวันรัตน์, 2566 หน้า 50-51) รายละเอียดแบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย ประกอบด้วยความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย กระบวนการผลิต ต้นทุน กลุ่มเป้าหมาย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการบันทึกภาพระหว่างเก็บข้อมูล โดยการขออนุญาตจากกลุ่มผู้ประกอบการ ในการเก็บภาพระหว่างการสัมภาษณ์ และบันทึกเสียง พร้อมทั้งจดบันทึก

6. การวิเคราะห์ข้อมูล นำประเด็นที่ได้จากการเก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์ และสรุปแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามการดำเนินการงาน โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมองค์ความรู้

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีทุนวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ที่หลากหลาย อันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน โดยทุนทางวัฒนธรรมที่รวบรวมได้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนครหัตถกรรม มีครูช่างต้นแบบ ผู้วางรากฐานการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านงานถมเมืองนครศรีธรรมราชในระบบการศึกษา ผ่านสาขาศิลปหัตถกรรมรูปพรรณเครื่องถมและเครื่องประดับ ณ วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช กลุ่มนี้มีจุดเด่นที่เทคนิคการผลิตเครื่องถมซึ่งมีความประณีต เช่น การสลักตุลและการถมยาลงบนผิวโลหะ เงิน ทอง ทองแดง และทองเหลือง ลวดลายเฉพาะที่สะท้อนความวิจิตรของงานฝีมือ ทำให้กลุ่มนครหัตถกรรมได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

2. กลุ่มย่านลิเกอะโทะสะ เป็นการสืบสานงานจักสานย่านลิเกจากวิถีชุมชนบ้านลิเก โดยทายาทรุ่นใหม่ที่สามารถต่อยอดองค์ความรู้ดั้งเดิมสู่การผลิตย่านลิเกแบบร่วมสมัย ใช้วัสดุจากธรรมชาติและเทคนิคการสานแบบไล่ระดับสี เป็นเทคนิคเฉพาะของกลุ่มในการสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนถึงวิถีเดิม ผสมวิถีใหม่ และความละเอียดอ่อนทางฝีมืออย่างโดดเด่น

3. กลุ่ม ช.ช่างแฝด กลุ่มช่างฝีมือพี่น้องฝาแฝด ผู้เชี่ยวชาญงานไม้แกะสลัก โดยใช้ไม้จากท้องถิ่นหรือไม้มงคล เป็นวัสดุหลักในการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่มีลวดลายประณีต และการเล่นเนื้อไม้อย่างชำนาญ ผลงานกลุ่ม ช. ช่างแฝด ปรากฏทั้งในศิลปวัตถุและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ อีกทั้งยังเน้นการผลิตเพื่อคุณค่าทางศิลปะมากกว่าการค้า จึงมีฐานผู้บริโภคที่ชื่นชอบงานคราฟต์เฉพาะกลุ่ม

4. กลุ่ม 4 ป. บาติก กลุ่มช่างในอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีความชำนาญในการเขียนลายเทียนผ้าบาติก ซึ่งเป็นทักษะเฉพาะตัว โดยดึงเอาเรื่องราวของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

มาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลาย ทั้งยังสามารถผสมผสานลวดลายศิลปะไทยเข้าไปได้อย่างกลมกลืน ก่อให้เกิดผลงานที่มีความร่วมสมัยและทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม

5. กลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มีงคุด ช่างทำเครื่องหนังรุ่นใหม่ ที่มีพื้นฐานด้านศิลปะประยุกต์ เทคนิคการตกแต่งลวดลายลงบนแผ่นหนัง ร่วมกับทักษะการทำมือ สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีรูปลักษณ์คลาสสิกและร่วมสมัย โดยใช้วัสดุที่คงทนและกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ส่งผลให้ผลงานมีแตกต่างจากงานหนังทั่วไป และได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้บริโภคที่นิยมงานแฮนด์เมดคุณภาพสูง

จากการรวบรวมองค์ความรู้ทั้ง 5 กลุ่ม ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา สรุปมาเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย เพื่อเข้าสู่การดำเนินงานในกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพชุมชนในขั้นตอนต่อไป

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการรวบรวมองค์ความรู้
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 2 อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้ประกอบการ

ผู้วิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 2 วัน ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 และ 1 มีนาคม พ.ศ. 2568 ณ ห้องประชุมศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยบรรยายให้ความรู้เรื่องการตลาดสำหรับธุรกิจเครื่องหนัง และการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารธุรกิจ จากนั้นปฏิบัติการพัฒนาแนวคิดหลัก และแบบร่างเบื้องต้น โดยมีที่ปรึกษาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ร่วมวิพากษ์และสรุปแนวทางในการออกแบบร่วมกันกับผู้ประกอบการ จากการอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ช่วยให้ผู้ประกอบการได้แนวคิดในการออกแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค พร้อมทั้งจัดทำสเก๊ตช์ดีไซน์ที่สอดคล้องกับแนวความคิดหลัก เพื่อใช้ในการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยในขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยสรุปแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยจาก 5 ผู้ประกอบการ ดังนี้

1. กลุ่มนครหัตถกรรม แนวคิด “กระเป๋าหนังเครื่องถมร่วมสมัย ความเชื่อที่พกพาได้ทุกวัน” แรงบันดาลใจจากดอกพุดตานสัญลักษณ์แห่งความรัก และการเริ่มต้นใหม่ ผสานเรื่องราวของนกใหญ่จากตำนานท้องถิ่นที่เปี่ยมด้วยพลังและความเป็นสิริมงคล ถ่ายทอดผ่านงานหัตถศิลป์เครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราช ลงบนกระเป๋าหนังร่วมสมัย ดีไซน์เรียบเท่ ใช้งานได้จริง พกพาสะดวก เหมาะสำหรับคนวัยทำงานและผู้สูงอายุที่ต้องการความคล่องตัวในชีวิตประจำวัน สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบที่ร่วมสมัยและเข้าถึงง่าย

2. กลุ่มย่านลิเภาอะโทสะ “Cultural cafe hopping สัมผัสอัตลักษณ์ท้องถิ่น ผ่านคาเฟ่บ้านเรา” จักสานย่านลิเภา เป็นงานหัตถกรรมท้องถิ่นที่สะท้อนภูมิปัญญาภาคใต้เข้ากับวัสดุร่วมสมัยอย่าง

เครื่องหนัง สร้างความร่วมมือให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการออกแบบคำนึงถึงฟังก์ชันการใช้งานในกิจกรรมของคนรุ่นใหม่ เช่น cafe hopping ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวคาเฟ่เชิงไลฟ์สไตล์ที่กำลังได้รับความนิยมอันเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในบริบทใหม่ ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญากับวิถีชีวิตร่วมสมัย

3. กลุ่ม ช. ช่างแปด “Contemporary Mootelu accessories” ออกแบบเครื่องประดับร่วมสมัยที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของนักท่องเที่ยวสายมูเตลูในบริบทจังหวัดนครศรีธรรมราช เมืองแห่งวัฒนธรรม สายธรรมที่มีรากลึกของความเชื่อและพิธีกรรม โดยออกแบบภายใต้แนวคิด เครื่องประดับที่สามารถสวมใส่ได้ในชีวิตประจำวัน ผลิตภัณฑ์เน้นการผสมผสาน วัสดุจากไม้มงคล ซึ่งมีความหมายในเชิงโชคลางกับเครื่องหนัง เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมสมัย แข็งแรง และปลอดภัย ภายใต้รูปแบบ มินิมอล เรียบง่าย แต่แฝงความหมายเชิงสัญลักษณ์ ให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายหลากหลายช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการความเชื่อมโยงกับความเชื่อดั้งเดิมในรูปแบบที่ร่วมสมัย

4. กลุ่ม 4 ป.บาติก “Into the Woods” (Pa Pras) แร่งบันดาลใจจากป่าประ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านการสร้างสรรค์ลวดลายบนผ้าบาติกผสานงานเครื่องหนังเป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พัก โดยเน้นสัญลักษณ์ของธรรมชาติ เช่น สีเขียวของป่าประ นกประจำถิ่น ภูเขาและสายหมอก ที่เชื่อมโยงผู้ใช้งานกับการสัมผัสความสงบจากธรรมชาติ ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวกลุ่มธรรมชาติบำบัดที่ต้องการผ่อนคลายและการเชื่อมต่อกับธรรมชาติผ่านการพักผ่อน ณ สถานที่พัก เช่น โฮมสเตย์ รีสอร์ท โรงแรม

5. กลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มั่งคุด “งานหนัง ฟังก์ชันทันสมัย เชื่อมต่อนวัตกรรมเพื่อสัตว์เลี้ยงแสนรัก” พัฒนาอุปกรณ์สำหรับสัตว์เลี้ยงด้วยการสร้างสรรค์งานเครื่องหนังร่วมสมัยกับนวัตกรรมการใช้งาน เพื่อตอบโจทย์เจ้าของสัตว์เลี้ยงรุ่นใหม่ที่ไม่เพียงแต่ใส่ใจสไตล์และคุณภาพ เน้นความเรียบ เท่ และทำมือทุกขั้นตอน ด้วยเทคนิคการดอกลายหนังแบบเฉพาะตัว ผลิตภัณฑ์อุปกรณ์เสริมที่สามารถทำงานร่วมกับระบบ iOS อย่าง iPhone และ iPad เพื่อให้เจ้าของสามารถติดตามสัตว์เลี้ยงได้อย่างสะดวกและมั่นใจ สร้างจุดขายที่แตกต่างในตลาดสัตว์เลี้ยง ผ่านดีไซน์เฉพาะ วัสดุคุณภาพ และฟังก์ชันที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของคนรักสัตว์ในยุคดิจิทัล

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้ประกอบการ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 แบบสรุปแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย

ผู้วิจัยร่วมกับผู้ประกอบการ ร่วมสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย โดยใช้เวลา 40 วัน ซึ่งการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย จะเน้นกระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามบริบทของชุมชน โดยคำนึงถึงกรรมวิธีการผลิต วัสดุท้องถิ่น และความเป็นไปได้ในการผลิตจริง ผู้วิจัยได้ติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 4 ติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลกลุ่มนครหัตถกรรม
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 5 ติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลกลุ่มย่านลือเกาะโทะสะ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 ติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลกลุ่ม ช.ช่างแปด
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 7 ติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลกลุ่ม 4 ป.บาติก
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 ติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลกลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มั่งคุด
ที่มา: ผู้วิจัย

จากการติดตามให้คำปรึกษา และประเมินผลงานกลุ่มผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน นับเป็นการบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้ การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยสอดคล้องกับกระบวนการทำงานตามบริบทของกลุ่มผู้ประกอบการ ส่งผลให้การผลิตเป็นไปอย่างราบรื่น ผลงานตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยทำการประเมินความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แผลผลประเมินเป็นค่าร้อยละ โดยผลประเมินความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลประเมินความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย

กลุ่มผู้ประกอบการ	ชนิดผลิตภัณฑ์	รายละเอียด	จำนวน ผู้ประเมิน (คน)	แปลผล ค่าร้อยละ
กลุ่มนครหัตถกรรม	กระเป๋าหนัง เครื่องถม	ประกอบด้วย กระเป๋าหนังเครื่องถม สำหรับผู้ชายกระเป๋าหนังเครื่องถม สำหรับผู้หญิง และกระเป๋าหนังเครื่องถม สำหรับวัยทำงาน	27	ร้อยละ 90.00
กลุ่มย่านลิเภาอะโตะ	อุปกรณ์ cafe hopping	ประกอบด้วย ปกอกแก้วร้อน ปกอกแก้ว เย็น และ กระเป๋าถือ (Handbag)	25	ร้อยละ 83.33
กลุ่ม ช. ช่างแฝด	เครื่องประดับงาน ไม้มงคล	ประกอบด้วย สร้อยคอ กำไล และ กระเป๋า	30	ร้อยละ 100.00
กลุ่ม 4 ป. บาติก	ผ้าบาติกตกแต่งที่ ปัก	ประกอบด้วย ผ้าผืน หมอนอิง เบาะ รองนั่ง และโคมไฟ	27	ร้อยละ 90.00
กลุ่มเครื่องหนัง แบรนด์มั่งคุด	อุปกรณ์สำหรับสัตว์ เลี้ยง	ประกอบด้วย สายจูง ชุดรัดตัวสัตว์เลี้ยง ปกอกคอ และ Air Tag Holder	28	ร้อยละ 93.33

จากตารางที่ 1 สรุปผลประเมินความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย โดยรวมได้รับความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ประเมินอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะรูปแบบที่ 3 จากกลุ่ม ช. ช่างแฝด ได้รับความพึงพอใจร้อยละ 100 รองลงมา คือ รูปแบบที่ 5 จากกลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มั่งคุด ได้รับความพึงพอใจ ร้อยละ 93.33 รองลงมา คือ รูปแบบที่ 1 และ รูปแบบที่ 4 จากกลุ่มนครหัตถกรรม และกลุ่ม 4 ป. บาติก ได้รับความพึงพอใจเท่ากัน ร้อยละ 90 และรูปแบบที่ 2 จากกลุ่มย่านลิเภาอะโตะ ได้รับความพึงพอใจ ร้อยละ 83.33 ตามลำดับ โดยแต่ละกลุ่มได้สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเซต ประกอบด้วย 1) นครหัตถกรรม พัฒนาลิขสิทธิ์กระเป๋าหนังเครื่องถม ประกอบด้วย กระเป๋าหนังเครื่องถมสำหรับผู้ชาย ผู้หญิง และวัยทำงาน 2) ย่านลิเภาอะโตะ พัฒนาลิขสิทธิ์อุปกรณ์สำหรับกิจกรรม Cafe Hopping ประกอบด้วย ปกอกแก้วร้อน ปกอกแก้วเย็น และกระเป๋าถือ 3) ช. ช่างแฝด พัฒนาลิขสิทธิ์เครื่องประดับจากไม้มงคล ประกอบด้วย สร้อยคอ กำไล 4) 4 ป. บาติก พัฒนาลิขสิทธิ์ผ้าบาติกตกแต่งที่ปัก ซึ่งประกอบด้วย ผ้าผืน หมอนอิง เบาะรองนั่ง และโคมไฟ 5) กลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มั่งคุด พัฒนาลิขสิทธิ์สำหรับสัตว์เลี้ยง ประกอบด้วย สายจูง ชุดรัดตัวสัตว์เลี้ยง ปกอกคอ และ Air Tag

ภาพที่ 9 ต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยจาก 5 ผู้ประกอบการ
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย

ผู้วิจัยดำเนินการเผยแพร่ผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยสู่สาธารณะผ่านการจัดนิทรรศการ เพื่อสร้างการรับรู้และเชื่อมโยงองค์ความรู้กับชุมชน ระหว่างวันที่ 20–21 พฤษภาคม พ.ศ. 2568 ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดนครศรีธรรมราช กิจกรรมภายในงาน ประกอบด้วยการเสวนาทางวิชาการในหัวข้อแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนและการขับเคลื่อนซอฟต์แวร์บนฐานอัตลักษณ์นครศรีธรรมราช โดยผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ นักออกแบบ และตัวแทนผู้ประกอบการ การจัดแสดงนิทรรศการผลงานเครื่องหนังร่วมสมัย และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกลุ่มผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ การนำเสนอดังกล่าว ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป และกลุ่มผู้บริโภคที่ชื่นชอบงานหัตถศิลป์ร่วมสมัยเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 10 บรรยากาศนำเสนอผลงานนิทรรศการเครื่องหนังร่วมสมัยสู่สาธารณะ
ที่มา: ผู้วิจัย

อภิปรายผล

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีทุนวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ที่หลากหลาย เป็นผลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดและพัฒนาต่อเนื่อง ทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่สามารถจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ 1) กลุ่มนครหัตถกรรม มีรากฐานจากองค์ความรู้ดั้งเดิมด้านเครื่องถมเมืองนคร โดยเฉพาะเทคนิคการสลักตุลและการถมยาบนโลหะที่มีความประณีต ทางกลุ่มยังถ่ายทอดเทคนิคสู่เยาวชนอย่างเป็นระบบ ผ่านการศึกษา และได้รับการยอมรับในระดับกว้าง 2) กลุ่มย่านลือเกาะโทะสะ โดดเด่นด้านงานจักสานจากวัสดุธรรมชาติ ถ่ายทอดโดยทายาทรุ่นใหม่ที่พัฒนางานย่านลือเกาะแบบร่วมสมัย ด้วยเทคนิคการสานไล่สีอันเป็นเอกลักษณ์ สะท้อนทั้งภูมิปัญญาเดิมและการออกแบบสมัยใหม่อย่างกลมกลืน 3) กลุ่ม ช.ช่างแปดเชี่ยวชาญด้านงานไม้แกะสลัก โดยเน้นวัสดุไม้มงคลในท้องถิ่นและเทคนิคการสลักลวดลายไม้ที่ซับซ้อน กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางศิลปะมากกว่าด้านการค้า และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้บริโภคที่นิยมงานคราฟต์ 4) กลุ่ม 4 ป. บาติก มีความเชี่ยวชาญในการเขียนลายผ้าบาติกที่สะท้อนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ท้องถิ่น พร้อมทั้งผสมผสานลวดลายศิลปะไทยได้อย่างลงตัว ผลงานของกลุ่มแสดงให้เห็นถึงความร่วมสมัยและคุณค่าทางวัฒนธรรม 5) กลุ่มเครื่องหนังแบรนด์มังคุด เป็นกลุ่มช่างรุ่นใหม่ที่น่าทักษะศิลปะประยุกต์มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย โดยเน้นเทคนิคการดอกลวดลายและการทำมือที่ประณีต ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างจากเครื่องหนังทั่วไป และได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้บริโภคที่ให้คุณค่ากับงานแฮนด์เมด

การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ โดยเน้นการบรรยายให้ความรู้ด้านการตลาดและการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตสำหรับธุรกิจเครื่องหนัง โดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านธุรกิจเป็นวิทยากร และมีที่ปรึกษาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแนวคิดหลักและแบบร่างเบื้องต้น ผลจากการอบรมทำให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาแนวคิดในการออกแบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมจัดทำสเก็ทดีไซน์ที่สอดคล้องกับแนวคิดหลักอย่างมีทิศทาง โดยกระบวนการนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของเอนก ชิตเกษร และพรรณนุช ชัยปิ่นชนะ (2565) ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มจากเส้นใยกล้วยและกลยุทธ์การจัดการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านเฮี้ย อำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยในกระบวนการวิจัยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการกลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากเส้นใยกล้วยเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถสร้างรายได้เพิ่มจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์เส้นใยกล้วยโดยการผสมผสานวัสดุอื่น ซึ่งต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัย ประกอบด้วย 1) กระเป๋าหนังเครื่องถม 2) อุปกรณ์ Cafe Hopping 3) เครื่องประดับจากไม้มงคล 4) ผ้าบาติกตกแต่งที่ปัก และ 5) อุปกรณ์สำหรับสัตว์เลี้ยง ทั้งหมดเกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยและผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่ยึดบริบทของชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งในด้านการวิธีการผลิต วัสดุท้องถิ่น และความเหมาะสมในการผลิตจริง ผู้วิจัยได้ให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้นแบบที่พัฒนาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดหลักของโครงการและสามารถต่อยอดเชิงธุรกิจได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงรัก รัตนพันธุ์, ชัชวาลย์ รัตนพันธุ์, เจษฎา สุขสิกาญจน์, เรวัต สุขสิกาญจน์ และจำเริญ รักเมือง (2564) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยิงโดยใช้กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย นักออกแบบ และผู้ผลิต ร่วมกันคิดหาแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้กระบวนการผลิตที่ง่าย ไม่ซับซ้อน และร่วมสมัย ร่วมทดลองทำต้นแบบผลิตภัณฑ์จนเป็นผลสำเร็จ ผู้ผลิตสามารถผลิตซ้ำและจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการเผยแพร่ผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังร่วมสมัยสู่สาธารณะในรูปแบบนิทรรศการ เพื่อสร้างการรับรู้และเชื่อมโยงองค์ความรู้กับชุมชน ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ เจษฎา สุขสิกาญจน์, เรวัต สุขสิกาญจน์, ดวงรัก รัตนพันธุ์ และสุธี ไล่ปะหลาง (2561) ทำการพัฒนาแบบเครื่องประดับถมเงินนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการอนุรักษ์เผยแพร่และเพิ่มมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเผยแพร่ผลงานผ่านหนังสือเรื่อง ถม ไทย เท่ ถือเป็นส่งเสริมการอนุรักษ์เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องประดับถมเงินนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช การบริการวิชาการโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานผ่าน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ และการนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์ เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งการสร้าง

องค์ความรู้ การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ ซึ่งช่วยเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์

1. การบริการวิชาการโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สามารถบูรณาการองค์ความรู้สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ โดยนำองค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนากิจกรรมอบรมเชิงสร้างสรรค์ในระดับสถานศึกษาเพื่อสร้างนักออกแบบรุ่นใหม่ที่เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ตลาดได้

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มงานหัตถศิลป์ในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางการออกแบบร่วมสมัยที่สามารถต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ โดยศึกษาความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในเชิงลึก เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่ตรงตามความคาดหวังของตลาดเป้าหมาย

รายการอ้างอิง

- คณิน ไพรวันรัตน์. (2566). **เครื่องรางของขลัง: ความเชื่อ ความศรัทธา สู่การออกแบบเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย**. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เจษฎา สุขสีกาญจน์, เรวัต สุขสีกาญจน์, ดวงรัก รัตนพันธุ์ และสุธี โส๊ะหลง. (2561). **รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครื่องประดับมเงินนคร จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่ และเพิ่มมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น**. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
<https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/309439>
- ดวงรัก รัตนพันธุ์, ชัชวาลย์ รัตนพันธุ์, เจษฎา สุขสีกาญจน์, เรวัต สุขสีกาญจน์ และจำเริญ รักเมือง. (2564). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยิงโดยใช้กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม**. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 13(1), หน้า 99-113.
- พีรพงษ์ พันธะศรี. (2564). **หัตถกรรมงานหนังสร้างสรรค์: กรณีศึกษาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง จากเศษหนังที่เหลือใช้จากอุตสาหกรรมเครื่องหนัง**. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 8(1), หน้า 141-157.
- วรกมล วงษ์สถาปนาเลิศ, สุดสวาท จันทร์ดำ และสุภารัตน์ เทพพิมล. (2567). **อำนาจละมุน (Soft Power) กับจุดขายทางวัฒนธรรมไทย**. วารสารศิลปการจัดการ, 8(1), หน้า 382-400.
- วิบูลพร วุฒิกุล และรัชนิกร กุศลานนท์. (2563). **การออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยตามแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมจากภูมิปัญญานวดแผนไทย**. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์, 7(1), หน้า 46-59.
- เอนก ชิตเกษร และพรรณนุช ชัยปิ่นชนะ. (2565). **การสร้างมูลค่าเพิ่มจากเส้นใยกล้วยและกลยุทธ์การจัดการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านเฮี้ย อำเภอปัว จังหวัดน่าน**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 41(4), หน้า 142-154.

**แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทาง
พหุพลังระดับท้องถิ่น กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม**
**The Local Guidelines for Management of The Elderly Well-Being
and Active Ageing: Case Study of Samut Songkhram Province**

วันที่รับบทความ: 21 กรกฎาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ: 20 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 28 สิงหาคม 2568

ศรินทร์ดิษฐ์ เบญจพงศ์^{1*}

เชาวฤทธิ์ เชาวแสงรัตน์²

ฟ้าใส สามารถ³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม และเสนอแนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางพหุพลังระดับท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ภาคนโยบาย ภาครัฐผู้ให้บริการ ภาครัฐผู้รับบริการ และภาควิชาการ จำนวน 35 คน และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่มกับผู้ที่อยู่ในพื้นที่ จำนวน 10 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีแบบเฉพาะเจาะจง และวิธีแบบบอกต่อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดสมุทรสงครามอยู่ในสถานการณ์สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มติดสังคมแต่มีปัญหาจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีความต้องการเข้าถึงบริการสุขภาพและกิจกรรมทางสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและบุคลากรในการทำงานผู้สูงอายุ แนวทางการจัดการศูนย์ควรเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในพื้นที่ โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ที่เน้นคนในพื้นที่เป็นหลัก การให้บริการที่ยืดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่ และคำนึงถึงความพร้อมของทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่น และมุ่งส่งเสริมสุขภาพเป็นแกนกลาง

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พหุพลังผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม

¹ นักศึกษาปริญญาการจัดการชุมชนบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: srundit.ben@rmutr.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
e-mail: m_chaowarit@hotmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
e-mail: phasai.s@rmutr.ac.th

The Local Guidelines for Management of The Elderly Well-Being and Active Ageing: Case Study of Samut Songkhram Province

Received: July 21, 2025

Revised: August 20, 2025

Accepted: August 28, 2025

Srundit Benjapongs ^{1*}

Chaowarit Chaowsangrat ²

Phasai Samart ³

Abstract

This study examines the situation, problems, and needs of the elderly in Samut Songkhram Province and proposes management approaches for local elderly health and well-being promotion centers aligned with the concept of Active Aging. The research employed a qualitative design, collecting data through in-depth interviews with 35 key informants, including policymakers, service providers, service recipients, and academics, as well as through focus group discussions with 10 local participants. Informants were selected using purposive and snowball sampling. The data were analyzed thematically. Findings reveal that Samut Songkhram has become a fully aged society, with a growing elderly population. Most older adults are socially active but face challenges from non-communicable diseases, with needs centered on healthcare access and social engagement. Local administrative organizations face budgetary and personnel constraints in elderly care. The proposed management model emphasizes participatory local governance, establishing a management committee for elderly health and well-being promotion centers composed primarily of local stakeholders. Services should be flexible, context-sensitive, and resource-based, with health promotion as the central focus.

Keywords: Guidelines for management, Local administrative organizations, Active Ageing, Samut Songkharm Province

¹ Doctoral Student, Department of Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

* Corresponding author, e-mail: srundit.ben@rmutr.ac.th

² Asst Prof.Dr., College of Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
e-mail: m_chaowarit@hotmail.com

³ Asst Prof.Dr., College of Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
e-mail: phasai.s@rmutr.ac.th

บทนำ

ประเทศไทยเริ่มเป็นสังคมผู้สูงอายุ (aged society) ตั้งแต่ปี 2548 จากนั้นจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง จนปี 2566 กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) เพราะมีจำนวนผู้สูงอายุ 12.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 19.6 ของประชากรทั้งหมด โดย ปราโมทย์ ประสาทกุล, ศุทธิดา ชนวนวัน และกาญจนา เทียนลาย (2567, หน้า 2-3) กล่าวว่า ในปี 2578 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) เพราะอัตราเกิดลดลง และคนไทยมีอายุยืนมากขึ้น ซึ่งการเป็นสังคมสูงอายุส่งผลต่อสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงความต้องการสวัสดิการสังคมที่เพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุไทยจำนวนมากยังขาดความพร้อม มีปัญหาสุขภาพ รายได้น้อย และดูแลตนเองไม่ค่อยได้ รัฐจึงต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ แต่ยังมีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่สามารถดูแลตัวเองและสามารถเป็นกำลังสำคัญของสังคม แต่ต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมให้เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ดีมีสุข จึงจำเป็นต้องหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อรับมือสถานการณ์ดังกล่าว ขณะเดียวกันก็มีข้อเสนอแนวคิดพัฒนาผู้สูงอายุ (Active Ageing) ริเริ่มโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) มุ่งส่งเสริมและยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งรายบุคคลและระดับสังคม เป็นทั้งแนวทางและเป้าหมายในตัวเอง เพื่อแก้ปัญหาสังคมสูงอายุ (World Health Organization, 2014) โดย ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2567, หน้า 6) กล่าวว่า แนวคิดพัฒนาผู้สูงอายุมีความสำคัญต่อสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ซึ่งหากทำให้ประชากรผู้สูงอายุมีพัฒนาการได้มาก จะช่วยลดจำนวนผู้สูงอายุที่ต้องเป็นภาระของครอบครัว สังคม และรัฐให้น้อยลง แล้วทำให้ผู้สูงอายุที่มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นซึ่งย่อมเป็นประโยชน์ต่อประเทศมากขึ้น ดังนั้นแนวคิดนี้จึงถูกนำมาเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้สูงอายุที่ครอบคลุมหลายมิติ

ปัจจุบันประเทศไทยมีหน่วยงานทำงานด้านผู้สูงอายุจำนวนมาก แต่ยอมรับกันว่างานผู้สูงอายุเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดย ศุทธิดา ชนวนวัน, กาญจนา เทียนลาย, วิภาพร จารุเรืองไพศาล, นนทวัชร แสงลออ, สุรีย์พร พันพื้ง และปราโมทย์ ประสาทกุล (2567, หน้า 11) กล่าวว่า เมื่อจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แต่ความพร้อมของครอบครัวและสังคมไทยกลับลดลง อปท. จึงถูกคาดหวังให้มีบทบาทดูแลผู้สูงอายุในชุมชน และให้เป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการและดูแลผู้สูงอายุ แล้วก็พบว่า อปท. สามารถกำหนดแนวทางการทำงานตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุตามศักยภาพของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม อปท. ยังประสบปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานอีกหลายด้าน อาทิ การเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างทั่วถึง มีปัญหาการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนอื่น ๆ ขาดบุคลากรเชี่ยวชาญเรื่องสุขภาพ กฎหมายที่ซ้ำซ้อน งบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไม่เพียงพอ ขาดอิสระในการทำงานเพราะต้องคอยรับนโยบายจากส่วนกลาง (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2564, หน้า 258-260)

จากปัญหาข้างต้น พบว่า ข้อจำกัดสำคัญของ อปท. คือ ทรัพยากรและการบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่น การพัฒนาเครือข่ายการทำงานจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารงานภาครัฐปัจจุบันที่เห็นว่าการทำงานจะประสบผลสำเร็จต้องอาศัยการประสานความร่วมมือในการทำงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีบทบาทแตกต่างกัน ครอบคลุมภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม

มีเป้าหมายเพื่อให้การแก้ไขปัญหาสาธารณสุขบรรลุผลในรูปแบบเครือข่าย (Vangan & Huxham, 2010, pp. 163-184) สอดคล้องกับข้อเสนอในงานของ ศุทธิดา ชนวนวัน, กาญจนา เทียนลาย, วิภาพร จารุเรืองไพศาล, นนทวิทย์ แสงลออ, สุริย์พร พันพิง และปราโมทย์ ประสาทกุล (2567, หน้า 96) เสนอว่า อบต. ต้องบูรณาการความร่วมมือการทำงานด้านผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการบริการเพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุยั่งยืน ขณะเดียวกันงานของ ศิริมา ทองสว่าง, อำพา แก้วก่าง และวัฒนชัย ขวาลำธาร (2567, หน้า 72-73) พบว่า อบต. มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างกลไกความร่วมมือกับเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน กลไกนี้จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การกำกับดูแลของ อบต. เพราะมีความสามารถในการบริหารจัดการเครือข่าย ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้สูงอายุ แนวทางที่กล่าวมาจึงน่าจะช่วยแก้ไขปัญหาสังคมสูงอายุในท้องถิ่นได้

นับตั้งแต่ ปี 2557 รัฐบาลส่งเสริมให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) เพื่อให้มีสถานที่จัดกิจกรรมและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ และเครือข่ายการทำงาน มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดย อบต. ทำหน้าที่หนุนเสริม จึงเป็นการอาศัย ศักยภาพของ อบต. ทำงานด้านผู้สูงอายุ ลดข้อจำกัดของระบบราชการของหน่วยงานส่วนกลางที่ไม่มี ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ (อานุภาพ รักษ์สุวรรณ และมนตรี พานิชยานุวัฒน์, 2566, หน้า 529) แต่จากงาน ของ ปิยากร หวังมหาพร, สากล พรหมสถิตย์, นงนาถ หวังเทพอนุเคราะห์, สุจินต์สะพัด ศิริบุรณ์, ยศวัฒน์ กิจมานะวัฒน์ และวีรวัฒน์ วัชชุม (2562, หน้า 38) พบว่า ศพอส.บางแห่งต้องพึ่งพิง อบต. มากเกินไป เพราะผู้สูงอายุไม่สามารถขับเคลื่อนงานเองได้ ขณะเดียวกัน อบต. มีบุคลากรไม่พอจะสนับสนุนงานของ ศพอส. ขณะทำงานของ อานุภาพ รักษ์สุวรรณ และมนตรี พานิชยานุวัฒน์ (2566, หน้า 513) พบว่า ศพอส. ไม่มีสถานะเป็นหน่วยงานในโครงสร้างของ อบต. ทำให้ไม่มีอัตรากำลังรองรับการทำงาน ศพอส. จึงเป็นเพียงสถานที่จัดกิจกรรม แต่ขาดบุคลากรรับผิดชอบ ส่งผลต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืน ในที่นี้ จึงเห็นว่า หากให้โครงสร้างการบริหารจัดการของ ศพอส. เป็นส่วนหนึ่งหรืออยู่ในหน้าที่ของ อบต. และ ให้ อบต. เป็นผู้ขับเคลื่อนงาน จะสามารถตอบสนองข้อจำกัดดังกล่าว เนื่องจาก อบต. เป็นหน่วยงานที่มี ทรัพยากรและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงาน อีกทั้งเห็นว่า หากนำแนวทางพลวัตพลังมาช่วย ออกแบบระบบการบริหารงานจะเป็นกลไกที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การมีสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุในท้องถิ่น

จากสถิติผู้สูงอายุรายจังหวัด พบว่า จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดเดียวของภูมิภาคฝั่ง ตะวันตกของประเทศไทยที่มีร้อยละของจำนวนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดสูงเป็นอันดับต้นของประเทศ โดยมีจำนวนผู้สูงอายุ 0.04 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 25.81 ของประชากรในจังหวัด และจากสถิติย้อนหลัง ก็พบว่า จังหวัดสมุทรสงครามมีร้อยละจำนวนผู้สูงอายุต่อจำนวนประชากรทั้งหมดสูงเป็นอันดับต้นของ ประเทศมาโดยตลอด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566ก) จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เร่งรัดดำเนินการแก้ไขปัญหา แต่ที่ผ่านมามักเน้นรูปแบบการให้เบี้ยยังชีพ ส่งเสริมรายได้ และเรื่อง สุขภาพ อาจยังไม่เพียงพอให้มีสุขภาวะที่ดี อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงจำนวน ศพอส. แล้ว พบว่า ปัจจุบันมี เพียง 7 แห่ง นับว่ามีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวน อบต. ในจังหวัด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566ข)

สถานการณ์สังคมสูงอายุถือเป็นประเด็นร่วมของสังคม จำเป็นต้องมีระบบการจัดการที่ครอบคลุมประเด็นของสุขภาพเพราะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุ และเพื่อให้ได้แนวทางสำหรับ อปท. ที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ผลงานนี้จึงทำการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสภาพผู้สูงอายุที่ดีทั้งกายและจิตใจ สามารถพึ่งตัวเองได้ โดยเน้นการนำแนวทางพัฒพลังมาประยุกต์ใช้กับบทบาทหน้าที่ของ อปท. และการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงานด้านผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น (ศิริมา ทองสว่าง, อำพา แก้วก่าง และ วัฒนชัย ขวาลำธาร, 2567, หน้า 73) และเลือกศึกษาจังหวัดสมุทรสงครามเนื่องจากเห็นว่ามีสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุเด่นชัดและมีบริบทต่างจากพื้นที่อื่นที่มีสัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุอันดับต้นของประเทศ อีกทั้งพบว่า อปท. ในจังหวัดสมุทรสงครามยังไม่มีแนวทางการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุและตรงความต้องการของผู้สูงอายุอย่างชัดเจน นำไปสู่คำถามการวิจัย แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางพัฒพลังระดับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดสมุทรสงครามควรเป็นอย่างไร ผลการศึกษาที่ได้จะทำให้ทราบถึงโครงสร้างของ อปท. เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางพัฒพลังในรูปแบบศูนย์บริการที่เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของ อปท. ในพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางพัฒพลังระดับท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research method) เลือกใช้วิธีศึกษาจากเอกสาร (documentary research) กับการวิจัยแบบลงพื้นที่เก็บข้อมูล (field research)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) เลือกตามวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive selection) และวิธีเลือกแบบบอกต่อ (snowball selection) โดยสามารถสรุปผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมระบุวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ได้แก่

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จำนวนทั้งหมด 35 คน ได้แก่ 1) กลุ่มภาคนโยบาย คือ ผู้แทนหน่วยราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดสมุทรสงคราม (วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง) ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และผู้แทนอปท. ในจังหวัดสมุทรสงคราม (วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจงและวิธีเลือกแบบบอกต่อ) จำนวน 8 คน
- 2) กลุ่มภาคผู้รับบริการ เป็นตัวแทนผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม (วิธีเลือกแบบบอกต่อ) จำนวน 9 คน

3) กลุ่มภาคผู้ให้บริการ คือ ผู้แทน ศพอส.ทุกแห่งในจังหวัดสมุทรสงคราม (วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง) จำนวน 7 คน และ ผู้แทน อบท. ภายนอกจังหวัดสมุทรสงครามที่ได้รับการยอมรับว่ามีความโดดเด่นในงานผู้สูงอายุ (วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจงและวิธีเลือกแบบบอกต่อ) จำนวน 3 คน และ 4) กลุ่มภาควิชาการ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านผู้สูงอายุ (วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง) จำนวน 5 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จำนวน 10 คน เป็นตัวแทนผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในจังหวัดสมุทรสงคราม (วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจงและวิธีเลือกแบบบอกต่อ)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แนวคำถามเชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured in-depth interview schedule) เป็นเครื่องมือในการวิจัยสำหรับวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4 ชุด และ 2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (interview guideline for focus group) จำนวน 1 ชุด เป็นเครื่องมือการวิจัยสำหรับวิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) โดยผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือแล้วเสนอขอความเห็นจากอาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 2 คน จากนั้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) ก่อนการนำไปใช้จริง โดยข้อคำถามทุกข้อมีผลประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of item objective congruence) มีค่าสูงกว่า .5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) และเก็บรวบรวมข้อมูลสนาม (primary data) จากบุคคลและคณะบุคคลต่าง ๆ (ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลสนามระหว่างมกราคม - มีนาคม 2568) โดยแสดงวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและเก็บรวบรวมด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม
2. วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) วัตถุประสงค์เพื่อระบุปัญหาความต้องการของผู้สูงอายุ และแนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางพลพลังระดับท้องถิ่น
3. วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อยู่ในพื้นที่เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมแนวทางการจัดการศูนย์ฯ ในการนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงนำข้อมูลที่ได้อาตรวจสอบข้อมูลร่วมกันแบบสามเส้า (data triangulation) เป็นการตรวจสอบสภาพข้อมูลจากข้อความในเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสื่อความผ่านคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายคนที่มีจุดยืนต่างกัน เพื่อสร้างความเชื่อถือของข้อมูล จากนั้นจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วทำการวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) โดยอ่านและการทำความเข้าใจกับชุดข้อมูลระบุและวิเคราะห์รูปแบบความหมาย และสร้างแก่นสาระ (themes) ผลการวิเคราะห์จะแสดงให้เห็นถึง

แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางพัฒนาระดับท้องถิ่นเหมาะสมกับสภาพ
ท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรสงคราม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.1 สถานการณ์ปัจจุบันของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม

พบว่า จังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ตัวอย่างที่สะท้อนสถานการณ์สังคมสูงอายุในระดับ
ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน สามารถจำแนกประเด็นสถานการณ์ผู้สูงอายุออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่

1) บริบทประชากรสูงอายุและผลกระทบทางโครงสร้าง

จังหวัดสมุทรสงครามมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด
สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ เป็นสถานะสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) เกิดจากหลาย
ปัจจัย อาทิ อัตราการเกิดลดลง การย้ายถิ่น สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรในระยะยาว

2) สุขภาพและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

โครงสร้างสังคมยังมีความเข้มแข็งในด้านทุนทางสังคมและสถาบันครอบครัว
ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มติดสังคม มากกว่าร้อยละ 95 ขณะที่กลุ่มติดบ้านและติดเตียงมีสัดส่วนน้อยมาก
อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สูงอายุยังเผชิญภาวะเจ็บป่วยจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) รวมทั้งภาวะซึมเศร้า
โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว แนวทางการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ จึงให้เน้นการ
ป้องกันการถดถอยจากกลุ่มติดสังคมสู่กลุ่มติดบ้าน และจากกลุ่มติดบ้านสู่กลุ่มติดเตียง ผ่านกิจกรรม
ต่าง ๆ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ และที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพและการมีส่วนร่วม โดย
บูรณาการเครือข่ายในพื้นที่ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “พยายามที่จะทำกลุ่มที่ติดบ้าน ให้ออกมา
ติดสังคม กลุ่มที่ติดเตียงก็พยายามให้ติดบ้าน กลุ่มที่อยู่ในสังคม ก็พยายามทำให้เขายังอยู่ในสังคม...” ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคผู้ให้บริการ คนที่ 1 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กุมภาพันธ์ 2568)

3) บทบาทของ อปท. กับข้อจำกัดในการทำงาน

อปท. เป็นหน่วยงานหลักในการทำงานด้านผู้สูงอายุ แต่มีข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง คือ
อัตรากำลังไม่เพียงพอ เพราะกฎหมายกำหนดให้งบประมาณบุคลากรต้องไม่เกินร้อยละ 40 ของ
งบประมาณรายจ่ายประจำปี จึงไม่สามารถจ้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พยาบาล นักกายภาพบำบัด
ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “...ท้องถิ่นเล็ก ๆ งบประมาณน้อย ๆ การที่ท้องถิ่นจะดูแลบริหาร
จัดการศูนย์ มันมีค่าใช้จ่ายจากงบบุคลากร เนื่องจากเป็นงบบุคลากร ซึ่งของท้องถิ่นถูกจำกัดด้วยภาระ
ค่าใช้จ่ายในด้านบุคลากรไม่เกิน 40% ของงบประมาณ” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคนโยบาย คนที่ 1 (การ
สื่อสารส่วนบุคคล, 13 มีนาคม 2568) และบุคคลในพื้นที่ อาทิ อสม. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ (care giver)
อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ยังสามารถสนับสนุนการทำงานของ อปท. ได้ดี อีกทั้ง อปท. บางแห่ง ได้ริเริ่ม
แนวปฏิบัติใหม่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางคนที่ใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา
คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 จ้างบุคคลในพื้นที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ เป็นต้น

1.2 ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม

สามารถสังเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กรอบแนวคิดสุขภาวะผู้สูงอายุ 3 ประการ ดังนี้

1) ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพทางกาย

ปัญหาสุขภาพทางกายเป็นประเด็นที่พบมากที่สุด โดยเฉพาะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารรสหวาน ขาดการออกกำลังกาย และวิถีชีวิตที่ไม่ส่งเสริมสุขภาพ การเจ็บป่วยทำให้ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต ส่วนความต้องการของผู้สูงอายุส่วนใหญ่คาดหวังมีสุขภาพแข็งแรง มีโอกาสเข้าถึงบริการสาธารณสุข อีกทั้งยังต้องการให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นมีบทบาทจริงจังในการสนับสนุนกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ

2) ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพจิตใจ

ภาวะความเหงา ความเครียด และภาวะซึมเศร้า เป็นปัญหาที่พบแพร่หลายในผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ที่ต้องอยู่ลำพัง หรือไม่มีลูกหลานดูแล ความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัว และวิถีชีวิตปัจจุบันที่บุตรหลานต้องไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ เพิ่มปัญหาทางจิตใจของผู้สูงอายุ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “พวกที่ออกจากบ้านไปทำสังคมได้เขาก็จะมีจิตใจที่ดี แต่มันจะมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ติดบ้านแล้วไม่อยากออกไปไหน หรือบางคนมีภาระเยอะ แก่แล้ว ก็ยังต้องดูแลหลาน...เขาอาจจะมีความเครียด มีเรื่องซึมเศร้า” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคผู้รับบริการ คนที่ 1 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 กุมภาพันธ์ 2568)

3) ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

แม้สถาบันครอบครัวยังมีความใกล้ชิดกันและความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านยังเข้มแข็ง แต่ยังพบว่าผู้สูงอายุบางส่วนต้องอยู่อาศัยตามลำพังเนื่องจากการย้ายถิ่นของสมาชิกในครัวเรือน การสูญเสียสมาชิกครอบครัว หรือขาดบทบาททางสังคมหลังเกษียณ มีประเด็นข้อจำกัดของระบบขนส่งสาธารณะที่ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทำให้ผู้สูงอายุที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมีอุปสรรคในการเดินทาง ความต้องการยังครอบคลุมการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่เมือง สวน หรือชุมชนริมทะเล ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “...เราจะทำเวทีผู้สูงอายุกับเทศบาลแม่กลอง กับทำเวทีสูงอายุกับบางคนก็ ทำคนละเรื่องกันเลย ไม่เหมือนกัน ในเมืองแม่กลองเป็นเมืองเลย ผู้สูงอายุก็มาจากร้านโน้นร้านนี้ไม่ได้ทำสวนหรอก มันก็ความต้องการหรือวิถีคิด การพูดของเขาก็อย่างหนึ่ง...” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคผู้รับบริการ คนที่ 1 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 กุมภาพันธ์ 2568)

1.3 แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวทางพลฒพลังระดับท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม

พบว่า แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของ อบท. ควรมีลักษณะยืดหยุ่นสอดคล้องกับบริบท ทรัพยากร และความพร้อมของ อบท. สามารถสังเคราะห์สรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1) การจัดตั้งศูนย์และลักษณะการให้บริการ

อปท.ควรจัดตั้งศูนย์ที่สะดวกต่อการเข้าถึง และอาจปรับให้ยืดหยุ่น เช่น การจัดตั้งร่วมระหว่าง อปท. หรือมีศูนย์ระดับอำเภอ โดย อปท. ที่มีความพร้อมอาจมีทางเลือกจัดบริการศูนย์แบบเข้าไปเย็นกลับ (day care or day service) เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ และลดภาระครอบครัว ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “บางแห่งไม่มีงบ ไม่มีคน ถ้าทำร่วมกันเป็นเครือข่ายได้จะดีที่สุด อย่างน้อยก็เริ่มจากระดับอำเภอ มีศูนย์ใหญ่ที่ดูแลได้จริง” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคผู้ให้บริการ คนที่ 2 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กุมภาพันธ์ 2568)

2) โครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์

ศูนย์ควรมีสถานะเป็นหน่วยงานในการดูแลของ อปท. มีโครงสร้างการบริหารในลักษณะ “คณะกรรมการบริหารศูนย์” ประกอบด้วยผู้แทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากร อปท. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อสม. ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และควรให้ภาคประชาชนในพื้นที่เป็นกลไกสำคัญขับเคลื่อนการทำงาน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “ตั้งคณะกรรมการโดยเอาบุคคลภายนอก แต่ไม่ใช่คนในพื้นที่นะบุคคลภายนอก เช่น ผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่นี้ หมอ รพ.สต. เอาเข้ามาเป็นคณะกรรมการในการควบคุมการทำงานที่แต่ละหมู่ เขาไปทำงานที่ไหน อันนี้ก็ต้องตรวจสอบกันเองอะไรกันเป็นคนในพื้นที่” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคผู้ให้บริการ คนที่ 3 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กุมภาพันธ์ 2568)

3) บทบาทหน้าที่ของศูนย์

ศูนย์ควรทำหน้าที่มากกว่าการจัดกิจกรรมสันทนาการ ต้องเป็นกลไกให้เข้าถึงบริการของรัฐ ส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมสิทธิและบทบาทผู้สูงอายุในชุมชน โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างผู้สูงอายุกับหน่วยงานต่าง ๆ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “ศูนย์ควรทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรับเรื่องร้องเรียนจากผู้สูงอายุ แล้วประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พมจ. หรือโรงพยาบาล” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคนโยบาย คนที่ 2 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มีนาคม 2568) “จะต้องเน้นสุขภาพเป็นหลัก เพราะเป็นพื้นฐานของคุณภาพชีวิต ถ้าสุขภาพดี สุขภาพด้านอื่นก็จะดีตาม” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาควิชาการ คนที่ 1 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มีนาคม 2568)

4) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ

ศูนย์ควรเน้นเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง อปท. ในจังหวัด โดยเฉพาะการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ หน่วยงานอื่น เช่น รพ.สต. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) โรงเรียน มหาวิทยาลัย วัด และธุรกิจเอกชน ควรถูกเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้เข้ามาหนุนเสริมการทำงาน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “เครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน เช่น อปท. ที่เข้มแข็งช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้ อปท. ที่เพิ่งเริ่มทำงานด้านผู้สูงอายุ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาควิชาการ คนที่ 2 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 กุมภาพันธ์ 2568)

5) การยืดผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

การจัดกิจกรรมและบริการควรยึด “ผู้สูงอายุ” เป็นศูนย์กลาง สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ มีเป้าหมายร่วมคือการสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงอายุ และให้ยืดหยุ่นโดยปรับใช้ตามศักยภาพและวิถีชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “แนวทางการทำงานสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือว่าผู้สูงอายุว่าเขามีความสุขไหม ความสุขของผู้สูงอายุเป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่เขาเข้ามาแล้วเขาได้รับรอยยิ้มและความสุข” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคผู้ให้บริการ คนที่ 4 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กุมภาพันธ์ 2568)

2. อภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

2.1 สถานการณ์ปัจจุบันของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ สาเหตุสำคัญคืออัตราการเกิดลดลง ซึ่งเป็นสถานการณ์ร่วมของทั้งประเทศ (กลุ่มสถิติสุขภาพและภาวะทางสังคม กองสถิติสังคม, 2567, หน้า 7-10) อีกสาเหตุคือการย้ายถิ่นถือเป็นสาเหตุเฉพาะของจังหวัดสมุทรสงคราม เพราะมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณ ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มติดสังคม ดังนั้นสามารถช่วยเหลือตนเองและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคมได้และแม้ อปท. ส่วนใหญ่เป็น อปท. ขนาดเล็ก ก็มีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ ผ่านการบูรณาการเครือข่ายในพื้นที่ โดยมุ่งชะลอความถดถอยของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการทำงานของ อปท. ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของ ญัญฐาพัชร สะอาดเอี่ยม, สถิติย์ นิยมญาติ และกมลพร กัลยาณมิตร (2564, หน้า 99-105) การจัดกิจกรรมรูปแบบดังกล่าวเป็นวิธีการที่นำมาใช้แพร่หลายในปัจจุบัน และเป็นแนวทางที่มุ่งเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีคุณภาพ (active ageing) (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2567, หน้า 5-9) แต่ อปท. ในจังหวัดสมุทรสงครามจะมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิภาพรณเจนสันติกุล (2564, หน้า 258-260) พบว่า อปท. จะมีปัญหาขาดแคลนบุคลากรเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุและรับโอนภารกิจจำนวนมากแต่ไม่ได้รับโอนงบประมาณ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อานุกาพรักษ์สุวรรณ และมนตรี พานิชยานวัฒน์ (2566, หน้า 534-536) เรื่อง แนวทางการยกระดับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ที่ชี้ว่าอุปสรรคสำคัญต่อการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานของกลุ่มตัวอย่าง ศพอส. ที่ศึกษา คือ ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและจำนวนบุคลากรของ อปท. ที่มีไม่เพียงพอ และจากทัศนคติของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และญัญฐาพัชร สโรบล (2568, หน้า 50-51) เห็นว่า นอกจาก อปท. จะมีปริมาณงานเพิ่มขึ้นและมีอัตรากำลังอย่างจำกัด อปท. ก็ยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน จากข้อเท็จจริงทั้งหมดสะท้อนพลวัตสังคมสูงอายุที่ซับซ้อน โดย อปท. ในพื้นที่มีทั้งศักยภาพในการบูรณาการเครือข่ายและข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาให้ยั่งยืนมากขึ้น

2.2 ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงครามประสบปัญหาสุขภาพจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เพราะมีพฤติกรรมบริโภคอาหารรสหวานซึ่งเป็นเอกลักษณ์รสชาติอาหารของสมุทรสงคราม ส่วนปัญหา

ภาวะความเหงาและซึมเศร้า สาเหตุจากไม่มีลูกหลานดูแลหรือการย้ายถิ่นของสมาชิกในครัวเรือน สถานการณ์ทำนองนี้คาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และอาจทำให้ปัญหาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น วิชากรณ โปธิศิริ และบุศริน บางแก้ว, 2567, หน้า 4-6) ปัญหาในการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เพราะสภาพแวดล้อมและระบบขนส่งไม่เอื้อต่อการเดินทาง ประเด็นนี้อาจเป็นลักษณะปัญหาที่พบได้ทั่วไป เพราะกรณีของ อบท. นกจังหวัดสมุทรสงครามกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ แม้เป็นพื้นที่ชุมชนเมือง ผู้สูงอายุก็ประสบปัญหาในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมทางสังคมเช่นเดียวกัน เรื่องของความ ต้องการ ผู้สูงอายุต้องการเข้าถึงบริการสุขภาพ การใกล้ชิดกับครอบครัว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ หอมหวล บัวระภา (2565, หน้า 88-89) เรื่อง ความต้องการของผู้สูงอายุและความพร้อมของสถาบันที่ให้บริการผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการ ด้านสุขภาพ สังคม และที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุเทพ คำเมฆ และกฤติมา อินทะกุล (2564, หน้า 81-82) เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเชิงบูรณาการในพื้นที่กิ่ง เมืองกิ่งชนบท กรณีศึกษา เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ความต้องการ ด้านอาชีพ รายได้และการออม และด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมสังคม เป็นความต้องการมากที่สุดของ ผู้สูงอายุ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการงานผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องบูรณาการด้านสุขภาพ สังคม และครอบครัว ควบคู่กับการพัฒนาสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน

2.3 แนวทางการจัดการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางพหุพลังระดับท้องถิ่นใน จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการควรเน้นการจัดตั้งศูนย์รูปแบบที่ยืดหยุ่นและให้ สอดคล้องกับบริบทหรือความพร้อมของ อบท. โดย อบท. มีทางเลือกจะมีบทบาทเป็นผู้ให้บริการหลัก เช่น การจัดตั้งศูนย์บริการรูปแบบศูนย์แบบเข้าไปเย็นกลับ (day care or day service) หรือ มีบทบาท เป็นผู้ให้บริการร่วม เช่น เป็นตัวกลางประสานระหว่างผู้สูงอายุกับหน่วยงานต่าง ๆ หรืออาจผสมทั้งสอง รูปแบบ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และณัฐพัชร์ สโรบล, 2568, หน้า 23-30) สำหรับข้อเสนอให้ศูนย์ใช้ โครงสร้างคณะกรรมการแบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายในพื้นที่ แนวทางดังกล่าวแตกต่างจากกรณีศึกษา ศูนย์บริการผู้สูงอายุของ อบท. ของการวิจัยครั้งนี้ เช่น กรณีศึกษาหนึ่งโครงสร้างคณะกรรมการผสมผสาน เครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ อีกกรณีเป็นแบบโครงสร้างเน้นบุคลากรภายใน สำหรับข้อเสนอแนวทางการ ดำเนินงานให้เน้นการส่งเสริมสุขภาพเป็นแกนกลาง ควบคู่กับการประสานสิทธิประโยชน์และเสริม ศักยภาพผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมที่ตรงความต้องการของผู้สูงอายุ ถือเป็นแนวทางอย่างง่ายที่ อบท. ทุกระดับสามารถดำเนินงานได้ทันที สะท้อนแนวทางที่มีเป้าหมายสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวมทั้งใน มิตรร่างกาย จิตใจ และสังคม แต่ผลการวิจัยพบว่า จะไม่ให้ความสำคัญเรื่องการส่งเสริมอาชีพ เพราะเห็น ว่าเป็นกลวิธีหนึ่งเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุเพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง นอกจากนี้ ข้อเสนอให้ อบท. เน้นการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน ภาควิชาการ เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้หนุนเสริมการทำงาน สอดคล้องกับกับ ผลการวิจัยของ วลัยพร ชินศรี (2568, หน้า 54-57) เรื่อง แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งบนฐาน

เครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่น เสนอแนวทางให้ อบท. มีเครือข่ายความร่วมมืออย่างหลากหลาย การบูรณาการการมีส่วนร่วมจะเปิดโอกาสและสร้างความตระหนักให้กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักการทำงาน รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศักดา ขจรบุญ (2566, หน้า 118-119) เรื่อง การจัดการเครือข่ายและความร่วมมือของ อบท. เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาคใต้ตอนบน พบว่า รูปแบบการจัดการเครือข่ายงานผู้สูงอายุที่เหมาะสม ควรให้ อบท. เป็นผู้ประสานงานกลาง โดยร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและ รพ.สต. และสอดคล้องกับข้อเสนอของ ศุทธิดา ชนวนวัน, กาญจนา เทียนลาย, วิภาพร จารูเรืองไพศาล, นนทวัชร แสงลออ, สุริยพร พันพื้ง และปราโมทย์ ประสาทกุล (2567, หน้า 90-92) ที่เห็นว่าการพัฒนาเครือข่ายโดยให้ อบท. เป็นแกนกลางเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ยั่งยืน แนวทางการจัดการดังกล่าวสะท้อนความสำคัญของการบูรณาการเครือข่ายและบทบาทเชิงรุกของ อบท. ในฐานะแกนกลางเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะผู้สูงอายุในระดับพื้นที่

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคควรปรับบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการทำงานให้ อบท. เป็นแกนหลักเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมสูงอายุและปัญหาสังคมอื่นในระดับพื้นที่

1.2 กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงระเบียบกฎหมายเพื่อลดข้อจำกัดเรื่องการใช้งบประมาณด้านบุคลากรและทรัพยากรของ อบท. เพื่อให้สามารถทำงานแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 อบท. ควรมุ่งพัฒนาเครือข่ายและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในพื้นที่และนอกพื้นที่ในการทำงานด้านผู้สูงอายุ

2.2 อบท. ควรพัฒนาความสามารถด้านวิชาการ การปฏิบัติงาน และเรื่องทัศนคติ (mindset) ในการทำงานด้านผู้สูงอายุแก่บุคลากรทุกคนในหน่วยงานให้สอดคล้องกับภาวะสังคมผู้สูงอายุ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานด้านผู้สูงอายุของ อบท. โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายระหว่าง อบท. เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับใช้ต่อไป

3.2 ควรนำผลการวิจัยมาพัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบหรือขยายผลต่อยอดในพื้นที่อื่น

รายการอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566ก). ข้อมูลผู้สูงอายุทั่วไป. <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/2449>
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566ข). สถิติโรงเรียนผู้สูงอายุและศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ. https://www.dop.go.th/th/statistics_page?cat=14&id=2545
- กลุ่มสถิติสุขภาพและภาวะทางสังคม กองสถิติสังคม. (2567). สังคมสูงอายุในปัจจุบัน. ใน ภูษิต ประคองสาย (บ.ก.), **Aging Focus: จัปตาสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ฉบับที่ 1** (หน้า 7-10). มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ณัฐฐาพัชร สะอาดเอี่ยม, สถิตยั นียมญาติ และกมลพร กัลยาณมิตร. (2564). รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น**, 18(2), หน้า 92-107.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2564). การบริหารงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทสำรวจวรรณกรรม. **วารสารศาสตร์**, 21(2), หน้า 254-266.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล, ศุทธิดา ขววัน และกาญจนา เทียนลาย. (2567). สถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุ. ใน ภูษิต ประคองสาย (บ.ก.), **Aging Focus: จัปตาสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ฉบับที่ 1** (หน้า 1-3). มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ปิยากร หวังมหาพร, สากล พรหมสถิตย, นงนาถ หวังเทพอนุเคราะห์, สุจินต์สะพัด ศิริบุรณ์, ยศวัฒน์ กิจมานะวัฒน์ และวีรวัฒน์ ะชุม. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย. **วารสารสหวิทยาการและความยั่งยืนปริทัศน์**, 8(1), หน้า 33-41.
- วลัยพร ชินศรี. (2568). แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งบนฐานเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่น. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**, 18(1), หน้า 45-64.
- วิภาภรณ์ โพธิศิริ และบุศริน บางแก้ว. (2567). ความต้องการการบริการและการดูแลทางสุขภาพที่ได้รับการตอบสนองและไม่ได้รับการตอบสนองในผู้สูงอายุไทย. ใน ภูษิต ประคองสาย (บ.ก.), **Aging Focus: จัปตาสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ฉบับที่ 1** (หน้า 4-6). มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และณัฐพัชร สโรบล. (2568). เอกสารวิชาการเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของท้องถิ่นต่อการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนภายใต้แนวคิดการสูงวัยในถิ่นที่อยู่. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2567). โรงเรียนผู้สูงอายุ: แหล่งเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ. ใน ภูษิต ประคองสาย (บ.ก.), **Aging Focus: จัปตาสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ฉบับที่ 3** (หน้า 5-9). มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ศักดิ์ดา ขจรบุญ. (2566). การจัดการเครือข่ายและความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาคใต้ตอนบน. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**, 16(1), หน้า 105-124.
- ศิริมา ทองสว่าง, อำพา แก้วกำกั และวัฒนชัย ขวาลำธาร. (2567). การปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 22(1), หน้า 64-87.
- ศุทธิดา ชวนวัน, กาญจนา เทียนลาย, วิภาพร จารุเรืองไพศาล, นนทวัชร แสงลออ, สุรีย์พร พันพืง และ ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2567). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างรอบด้านโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ต้นแบบ**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุเทพ คำเมฆ และกฤติมา อินทะกุล. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเชิงบูรณาการในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท กรณีศึกษา เทศบาลตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**, 10(1), หน้า 74-88.
- หอมหวล บัวระภา. (2565). ความต้องการของผู้สูงอายุและความพร้อมของสถาบันที่ให้บริการผู้สูงอายุ. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 7(6), หน้า 83-97.
- อานุกาฬ รัชสุวรรณ และมนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2566). แนวทางการยกระดับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**, 16(4), หน้า 523-542.
- Vangan, S. & Huxham, C. (2010). Introducing the theory of collaborative advantage. In Osborne, S. (Ed.). **The New Public Governance?** (pp. 163-184). Routledge.
- World Health Organization. (2014). **Active Ageing: A Policy Framework**.
<https://extranet.who.int/agefriendlyworld/active-ageing-a-policy-framework/>

แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ โดยบูรณาการ ศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ Holistic Development Approach for Promoting Elderly Well-Being in Model Elderly Schools through the Integration of the King's Philosophy in Samut Prakan Province.

วันที่รับบทความ: 22 ตุลาคม 2568

จักรพันธ์ พรหมฉลวย ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 9 พฤศจิกายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 17 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ และ 3) สร้างแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ การดำเนินการวิจัยใช้วิธีแบบผสมผสาน (mixed methods) โดยมีเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม (questionnaires) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview forms) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ ผู้สูงอายุจำนวน 300 คน สุ่มหลายขั้นตอน สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ซึ่งเป็นคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จำนวน 32 คน สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, $S.D.=0.56$) โดยด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.18$, $S.D.=0.67$) ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ นำไปสู่การสร้างแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ ซึ่งเป็นแนวทางที่บูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านปัญญาและการรู้คิด ด้านอารมณ์ ด้านจิตวิญญาณ และด้านร่างกาย เพื่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืนในบริบทของชุมชนท้องถิ่น

คำสำคัญ: สุขภาวะผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ศาสตร์พระราชา การพัฒนาแบบองค์รวม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: Jakkapan.p@dru.ac.th

Holistic Development Approach for Promoting Elderly Well-Being in Model Elderly Schools through the Integration of the King's Philosophy in Samut Prakan Province

Received: October 22, 2025

Jakkapan Promchaluay ^{1*}

Revised: November 9, 2025

Accepted: November 17, 2025

Abstract

This study aimed to: 1) examine the level of well-being among elderly individuals in model elderly schools in Samut Prakan Province; 2) investigate the application of the King's Philosophy as a guideline for promoting elderly well-being in model elderly schools in Samut Prakan Province by integrating the King's Philosophy into the foundation of the schools' holistic development; and 3) develop approaches to enhance the well-being of the elderly in model elderly schools in Samut Prakan Province by integrating the King's Philosophy into the foundation of the schools' holistic development. This study employed a mixed methods approach, utilizing both questionnaires and in-depth interviews. The sample was divided into two groups: 300 elderly individuals, selected through multi-stage sampling for quantitative data collection, and 32 key informants who were board members of the model elderly schools for qualitative data collection. Quantitative findings showed that the elderly had a high overall level of well-being ($\bar{x}=3.92$, S.D.=0.56), with the psychological dimension scoring the highest ($\bar{x}=4.18$, S.D.=0.67). Qualitative findings contributed to the development of a holistic approach to promoting elderly well-being in model elderly schools by integrating the King's Philosophy as a foundation for comprehensive development across mental, social, cognitive, emotional, spiritual, and physical dimensions, aiming to foster sustainable happiness within the local community context.

Keywords: Elderly well-being, Elderly schools, King's Philosophy, Holistic development

¹ Asst.Prof. Dr., Program in Community management, Faculty of Humanities and Social sciences, Dhonburi Rajabhat University

* Corresponding author, e-mail: Jakkapan.p@dru.ac.th

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (aged society) โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567, หน้า 14) ซึ่งข้อมูลล่าสุดระบุว่า ในปี พ.ศ. 2567 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุประมาณ 14 ล้านคน และคาดว่าจะภายในปี พ.ศ. 2574 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 18 ล้านคน หรือร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด จากข้อมูลของ United Nations, (2023) ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรนี้ นำไปสู่ความท้าทายด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมในวงกว้าง ผู้สูงอายุจำนวนมากจำเป็นต้องเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดสมอง รวมถึงปัญหาความเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตใจ (WHO, 2022, p. 60) จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว กำลังเผชิญกับสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรปราการ (2567, หน้า 26) ระบุว่า มีประชากรทั้งหมดประมาณ 1,372,970 คน โดยมีจำนวนผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ประมาณ 248,723 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.10 ของประชากรทั้งหมด ข้อมูลสะท้อนว่าจังหวัดสมุทรปราการได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดยังพบว่า มีความท้าทายด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง รวมถึงการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพเชิงรุกที่ยังคงจำกัดในหลายพื้นที่ จากการศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาวะด้านสติปัญญาและสังคมอยู่ในระดับดี แต่สุขภาวะด้านร่างกายและจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง สาเหตุสำคัญมาจากโรคประจำตัว ความเสื่อมสภาพทางร่างกาย และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทำให้ผู้สูงอายุมีภาวะโดดเดี่ยวมากขึ้น (จักรพันธ์ พรหมฉลุย, 2564, หน้า 77)

สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้ตระหนักต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจึงมีการดำเนินงานขับเคลื่อนและพัฒนาผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เพื่อเร่งขับเคลื่อนนโยบายให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า การขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุส่วนใหญ่ขาดการบูรณาการหรือมีความซ้ำซ้อนทั้งในเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ จึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดประเด็นผู้สูงอายุให้เป็นวาระแห่งชาติ การขับเคลื่อนนโยบายเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุ เพื่อกำหนดประเด็นเร่งด่วนและผู้รับผิดชอบหลักในการบูรณาการการทำงานอย่างเป็นองค์รวม โดยมีเป้าหมายหลักคือให้ ผู้สูงอายุไทยเป็น Active Aging: Healthy, Security and Participation (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560, หน้า 46) โดยมีการกำหนดมาตรการเตรียมการรองรับในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีการวางแผนและกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนในประเด็นผู้สูงอายุ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ภายใต้หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565-2569) ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” การดำเนินงานส่งเสริมการมีสุขภาวะและเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุของประเทศไทยที่ผ่านมา สะท้อนมุมมองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคมและควรส่งเสริมสนับสนุนไว้ซึ่งคุณค่าให้ได้นานที่สุด เน้นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดูแลผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี

ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในรูปแบบการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุและวัยสูงอายุเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐาน สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดี ในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต (McClusky, 1975, p. 325) ซึ่งในต่างประเทศจะเน้นให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพิงตนเองได้ และส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นอีกหนึ่งรูปแบบการขับเคลื่อนและพัฒนาผู้สูงอายุ โดยจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ พลังของผู้สูงอายุและสภาวะผู้สูงอายุ โดยมีการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย พัฒนาสุขภาพบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสร้างและวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดสุขภาพพอเพียง ซึ่งกลไกที่สำคัญคือ ชมรมสร้างสุขภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียนผู้สูงอายุ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทในการจัดทำแผนสร้างการเรียนรู้ด้านสุขภาพโดยมีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 ที่ให้ความสำคัญในประเด็นผู้สูงอายุกับการพัฒนา (older persons and development) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสภาวะ (advancing health and well-being into old age) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (ensuring enabling and supportive environment) โดยเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้านภายใต้การขับเคลื่อนของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยบูรณาการแนวคิด “ศาสตร์พระราชา” และน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างสภาวะผู้สูงอายุอย่างสมดุลและยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนา “แนวทางการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้และสร้างแนวทางการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ ให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในบริบทของสังคมและสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถขยายผลสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

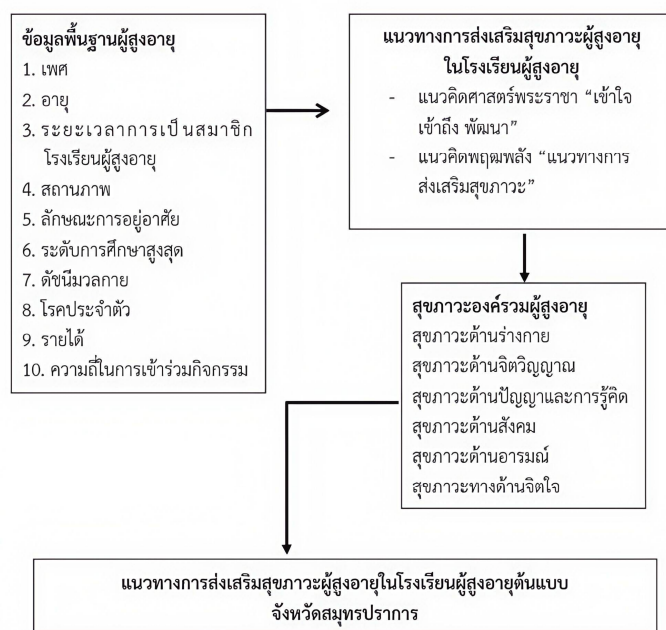
1. เพื่อศึกษาระดับสภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ

3. เพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการศึกษาแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ แนวคิดพหุพลัง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) แนวคิดศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (structural-functional theory) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยมีรายละเอียดการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน Krejcie and Morgan, (1970, p. 609) โดยการเปิดตารางได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแต่ละพื้นที่ ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จำนวน 85 คน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จำนวน 71 คน โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จำนวน 78 คน และโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จำนวน 66 คน รวม 300 คน โดยใช้วิธีสุ่มจากรายชื่อผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) โดยมีเกณฑ์คัดเลือกจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุภายใต้โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ประกอบด้วย 1) ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการสาธารณสุข ราชัญชาวบ้าน ผู้อำนวยการหรือเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม เป็นต้น พื้นที่ละ 3 คน รวมจำนวน 12 คน 2) ครูใหญ่หรือประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่หรือประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ พื้นที่ละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน 3) คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ได้แก่ บุคลากร เจ้าหน้าที่ภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแกนนำผู้สูงอายุ ที่มีบทบาทและหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุ พื้นที่ละ 2 คน รวมจำนวน 8 คน และ 4) ทีมวิทยากรจิตอาสา ได้แก่ วิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนในการขับเคลื่อนกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ พื้นที่ละ 2 คน รวมจำนวน 8 คน จำนวน 32 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีการวิเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ วิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .67–1.00 และนำไปทดลองเก็บข้อมูลกับสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (reliability) ทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ครอนบาค พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ .72 และค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ .92 ซึ่งสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ได้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน มีรายละเอียด ดังนี้

แบบสอบถามระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา โรคประจำตัว ดัชนีมวลกาย รายได้ และความถี่การเข้าร่วมกิจกรรม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมสุขภาวะผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตวิญญาณ ด้านปัญญา และการรู้คิด ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านจิตใจ

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป

โดยใช้แบบวัดเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert จากมากที่สุด ถึง น้อยที่สุด (5-1) ให้ผู้ตอบประเมินตนเองว่ามีระดับสุขภาวะในแต่ละประเด็นสุขภาวะ 6 ด้านอยู่ในระดับใด

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยกำหนดประเด็นถามจากการศึกษาแนวคิดสุขภาวะของอดัมส์ (Adams, Bezner, & Steinhardt 1997, p. 212) ร่วมกับแนวคิดพลพลัง และแนวคิดศาสตร์พระราช ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ประกอบด้วย บริบทโรงเรียนผู้สูงอายุ นโยบาย เป้าหมาย โครงสร้างการบริหาร รูปแบบกิจกรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ข้อจำกัด การบูรณาการ ศาสตร์พระราชกับการปฏิบัติ และทิศทางการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยจัดส่งหนังสือถึงผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 4 พื้นที่ เพื่อขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยแสดงเอกสารคำอธิบายการวิจัยและเอกสารยินยอม การเข้าร่วมวิจัย เป็นไปตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ซึ่งได้รับการรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เลขที่ (COA NO.) 005/2568 ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2568 จากนั้นผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการศึกษาระดับสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียน ผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 300 ชุด และแบบสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 32 ชุด ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์ คิดเป็น ร้อยละ 100 โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social science) สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแจกแจงความถี่ (frequency) แสดงค่าร้อยละ (percentage) เพื่อหาค่าเฉลี่ย (means) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test (independent samples) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบตีความและสรุปข้อมูลสำคัญจากการสนทนา ขณะเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์และ ตรวจสอบข้อมูลควบคู่ไปพร้อมกัน รวมทั้งผู้วิจัยกำหนดรหัสเพื่อแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลแทนชื่อผู้ให้ ข้อมูลออกมาเป็นบทสนทนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกับฟังเทปซ้ำในการตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นดึงข้อความที่กล่าวซ้ำ ๆ ออกมาตีความหมายเป็นประเด็นสำคัญ (thematic analysis) นำไปให้ ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องในครั้งที่ 2 แล้วปรับแก้ให้ถูกต้องพร้อมทั้งใช้วิธีการตรวจสอบแบบสาม เสา (triangulation) โดยนำข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพยืนยันซึ่งกันและกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ระดับสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ มีระดับสุข ภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียน

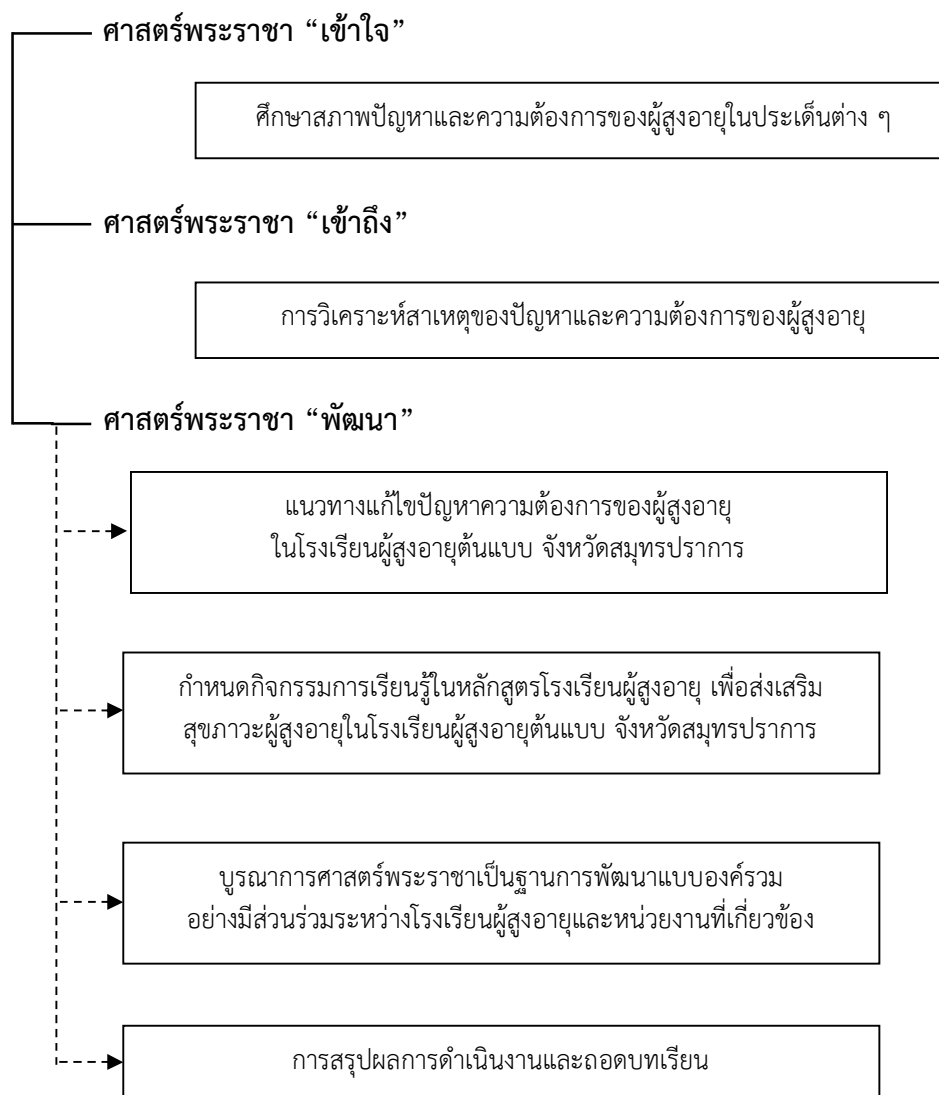
ผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ มีระดับสุขภาวะทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านจิตใจ ($\bar{x}=4.18$, S.D.=0.67) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{x}=4.14$, S.D.=0.69) ด้านปัญญาและการรู้คิด ($\bar{x}=4.02$, S.D.=0.67) ด้านอารมณ์ ($\bar{x}=3.79$, S.D.=0.59) ด้านจิตวิญญาณ ($\bar{x}=3.74$, S.D.=0.70) และด้านร่างกาย ($\bar{x}=3.64$, S.D.=0.55) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน ระดับสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกรายด้าน (n=300)

สุขภาวะ 6 ด้าน	ระดับสุขภาวะ			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ร่างกาย	3.64	0.55	มาก	6
2. จิตวิญญาณ	3.74	0.70	มาก	5
3. ปัญญาและการรู้คิด	4.02	0.67	มาก	3
4. สังคม	4.14	0.69	มาก	2
5. อารมณ์	3.79	0.59	มาก	4
6. จิตใจ	4.18	0.67	มาก	1
รวม	3.92	0.56	มาก	-

1.2 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชเป็นแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวมในจังหวัดสมุทรปราการ

โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ มีแนวทางที่ใช้ในการขับเคลื่อนและพัฒนาผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและมีการนำแนวคิดศาสตร์พระราช “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และบูรณาการศาสตร์พระราชเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเริ่มต้นจากการร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหาและความต้องการของสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตวิญญาณ ด้านปัญญาและการรู้คิด ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านจิตใจ ซึ่งจากข้อมูล พบว่า ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ที่ศึกษามีทิศทางเดียวกัน คือ ผู้สูงอายุต้องการทำให้ตนเองมีศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินชีวิตโดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งเรื่องสุขภาพร่างกาย การมีอาชีพที่เหมาะสมกับช่วงวัย มีค่าใช้จ่ายเพียงพอในการดำรงชีพ เป็นต้น ผู้สูงอายุต้องการเพิ่มทักษะความรู้ที่จำเป็นในการชีวิตในยุคปัจจุบัน เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทักษะด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น จากกระบวนการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม นำไปสู่การจัดหลักสูตรและกิจกรรมในการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาวะ โดยมีแนวคิดศาสตร์พระราชเป็นฐานการพัฒนาของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา: ผู้วิจัย

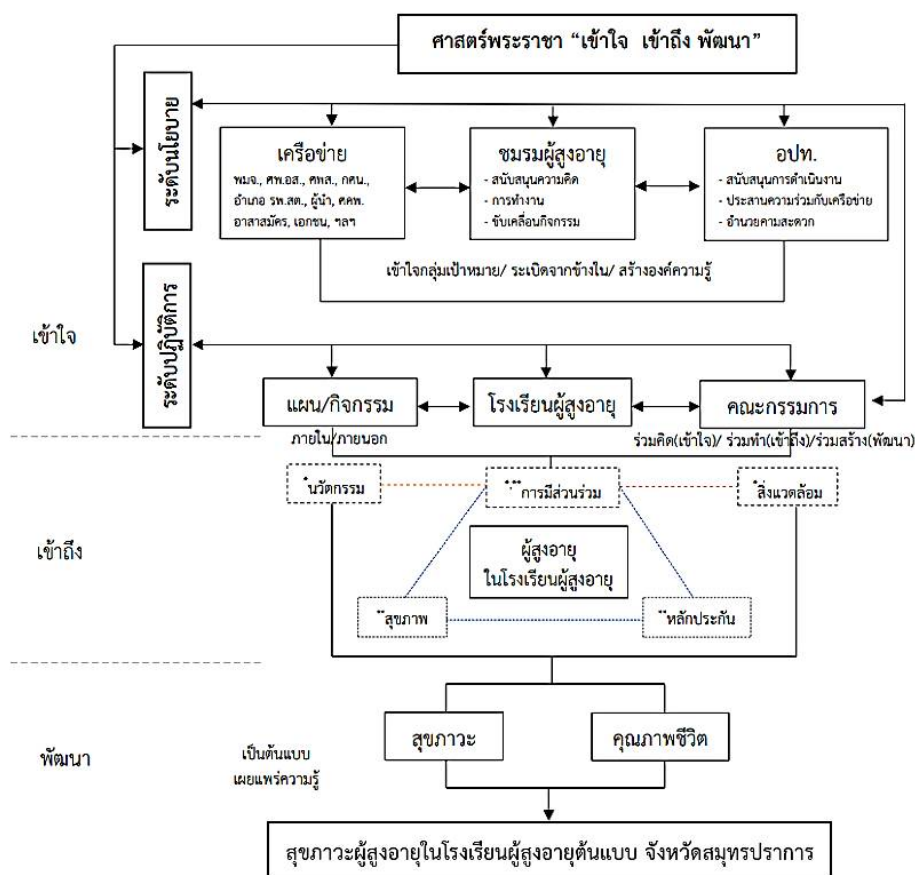
1.3 เพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ

จากผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 ทำให้ค้นพบแนวทางการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวมในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ในพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิบัติการวิจัย มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและปรากฏชัดเจน คือ ศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

เข้าใจ-เข้าถึง จะปรากฏในกระบวนการเริ่มต้นของการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ และกระบวนการในการกำหนดหลักสูตร หัวข้อในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละปีงบประมาณ โดยมีหน่วยงานหลักที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในขั้นตอนดังกล่าว ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ ชมรมผู้สูงอายุซึ่งมีสมาชิกและรูปแบบกิจกรรมในการพัฒนาผู้สูงอายุ และเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม สถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครในพื้นที่ ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นต้น โดยน้อมนำหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 และศาสตร์พระราชา เข้าใจ-เข้าถึง โดยให้ความสำคัญกับความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่ มีกระบวนการในการศึกษาความต้องการ ศึกษาบริบทและการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เกิดองค์ความรู้ในการแก้ไข ส่งเสริม พัฒนา ทำให้เห็นความสำคัญของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดี (ระเบิดจากข้างใน) ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะถูกนำมากำหนดเป็นนโยบาย ในการส่งเสริมผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป ในขั้นตอนของการนำไปปฏิบัติ

พัฒนา เป็นกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งเกิดจากการมีนโยบายจากหน่วยงานที่เข้าใจและเข้าถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่แท้จริง โดยกำหนดเป็นแผน/กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหัวข้อและหลักสูตรต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้ร่วมเรียนรู้และฝึกฝนในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีทั้งความรู้ทางวิชาการในมิติต่าง ๆ กิจกรรมนันทนาการ การฝึกทักษะอาชีพ การเรียนรู้และยอมรับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีความโดดเด่นคือ หัวข้อที่กำหนดเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีทั้ง 6 ด้าน โดยการขับเคลื่อนภายใต้โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นผู้ดำเนินการ

ประเด็นสำคัญที่ถือเป็น “หัวใจ” ของการนำแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการไปใช้ดำเนินการในโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ “การมีส่วนร่วม” ของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่ร่วมขับเคลื่อนและส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ โดยจะก่อให้เกิดมิติของการส่งเสริมและพัฒนา 2 มิติ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดี และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาคีเครือข่าย และเครื่องมือที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมหรือนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะและคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ชุมชนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าใช้งานได้สะดวก ทัวถึงและเป็นธรรม หรือการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ หรือสวัสดิการที่ชุมชนสร้างขึ้น รูปแบบและกระบวนการเหล่านี้ เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุลดการพึ่งพา สามารถพึ่งพาตนเองได้ อันจะนำไปสู่การมีสุขภาวะและคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

หมายเหตุ: * หมายถึง แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ

** หมายถึง แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง

ภาพที่ 3 แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา: ผู้วิจัย

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 ระดับสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ มีระดับสุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านจิตใจ เนื่องจากผู้สูงอายุมีความพอใจในชีวิตกับสิ่งที่ตนทำ รู้จักปล่อยวางกับสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อให้มีความสุขและพอใจกับชีวิต และเข้าใจว่า “สิ่งใดเกิดขึ้นแล้วอย่ามัวแต่เสียดาย” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพันธ์ พรหมฉาย, วรวิทย์ เฟื่องพันธ์ และสุวิชัย โกศัลยวัฒน์ (2567, หน้า 58) พบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีระดับสุขภาวะโดยรวมและด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้สูงอายุที่เข้าร่วมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ จะมีความเข้าใจและ

พึงพอใจกับสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น มีความสุข สงบทางใจ และสอดคล้องกับ อุดมคติพิสัย ไชยแสง, นิวัติ ไชยแสง และลูกมาน มะรานอ (2563, หน้า 306) ได้ศึกษาสุขภาวะทางจิตและมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา พบว่า สุขภาวะทางจิตแยกตามองค์ประกอบทุกด้านโดยรวมอยู่ในระดับสูง ผู้สูงอายุมีทัศนคติทางบวกต่อตนเอง การยอมรับและเข้าใจแง่มุมที่หลากหลาย มีความรู้สึกรากฐานใจและยอมรับในการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น จากการศึกษาสุขภาวะผู้สูงอายุทำให้พบมิติการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุที่สำคัญคือ หากผู้สูงอายุมีสุขภาวะภายในใจ หมายถึง จิตใจ อารมณ์ สติปัญญาในระดับที่สูง จะส่งผลต่อการมีสุขภาวะภายนอกได้ และสอดคล้องกับ จักรพันธ์ พรหมฉาย (2564, หน้า 76) ได้ศึกษาระดับสุขภาวะผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุขในการดำเนินชีวิต โดยใช้ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา มีความสุขใจและพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ ดังที่ Ryff (2014) ได้ศึกษาไว้ว่าตัวแปรที่ทำนายถึงสุขภาวะทางจิตที่ดีอย่างหนึ่งคือการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน การทำกิจกรรมจิตอาสา การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการออกกำลังกายที่สม่ำเสมอจะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางจิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ต้องการสร้างโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ของผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ได้รับการยอมรับและรู้สึกมีคุณค่า (sense of belonging and value) (อาภรณ์ ฤทัยहरษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2568) และยังสอดคล้องกับ ปวินตรา มานาดี, กันนิษฐา มาเห็ม, วิทยาสุขคำ และรัชนิย์ ไพเมือง (2566, หน้า 120) พบว่า การจัดกิจกรรมผ่อนคลายหรือการจัดการความเครียดมีกระบวนการประเมินภาวะสุขภาพด้านจิตใจและสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนภายในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีสุขภาวะจิตใจที่ดี โดยกิจกรรมที่โดดเด่นในพื้นที่คือมีการกำหนดกิจกรรมผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเน้นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสำหรับผู้สูงอายุ” จำนวน 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมเพื่อใช้เป็น “คู่มือในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ” และ 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ ใช้เป็น “ระบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข” และเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น

2.2 การประยุกต์ใช้และสร้างแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการพบว่า มีแนวทางที่ใช้ในการขับเคลื่อนและพัฒนาผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและมีการนำแนวคิดศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยข้อมูลจากคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุกล่าวว่า “ทางโรงเรียนผู้สูงอายุของเราดำเนินงานภายใต้นโยบายของคณะผู้บริหาร นโยบายที่สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ต้องการให้มีการส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป้าหมายคือต้องการให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญาความรู้ เพราะถ้าผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนการทำงานของท้องถิ่นได้ดีเช่นกัน” (อานวย บุญริ้ว, การสื่อสารส่วนบุคคล,

10 กันยายน 2568) และ “เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวขับเคลื่อน เน้นการสร้างคุณค่าในตนเอง และสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ดังนั้นในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ก็จะมีการกำหนดกิจกรรมหรือหัวข้อที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และสิ่งที่จะเกิดกับผู้สูงอายุเมื่อจบหลักสูตร คือ ผู้สูงอายุต้องมีสุขภาพร่างกาย จิตใจที่ดี มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์และองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้” (ทองใบ แสงอินทร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2568) ซึ่งจากผลการวิจัยได้ปรากฏถึงกระบวนการทำงานของคณะผู้บริหาร ตามโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุตั้งแต่กระบวนการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้าน สุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สาเหตุของ ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุ หาแนวทางแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้นแบบ มีการบูรณาการทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จบจนขั้นตอนสุดท้ายคือ การสรุปผลการดำเนินงานและถอดบทเรียน จากขั้นตอนและกระบวนการที่ โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการได้นำไปใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ จึงส่งผลในเชิงบวกต่อระดับการมีสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่ตามข้อมูลที่ปรากฏข้างต้น ซึ่งแนวดังกล่าวเป็นไปใน แนวทางเดียวกับการศึกษาของ จักรแก้ว นามเมือง (2560, หน้า 97) ที่ได้ศึกษาเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุ: ต้นแบบการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า กระบวนการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ ต้นแบบ ต้องเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุต้นแบบ ทั้งในด้านสุขภาวะทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา เพราะจากการศึกษา พบว่า สภาพ ปัญหาและความต้องการสุขภาวะของผู้สูงอายุจะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน จากนั้นเป็น ขั้นตอนการนำปัญหาที่ได้มาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง จากผลการศึกษายังพบอีกว่าสุขภาวะ ด้านจิตใจเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการส่งผลต่อสุขภาพในด้านอื่น ๆ ดังนั้นการพัฒนาแนวทางการส่งเสริม สุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวม ใน จังหวัดสมุทรปราการ จึงต้องให้ความสำคัญในทุกขั้นตอน ซึ่งเมื่อพิจารณาขั้นตอนการขับเคลื่อนโรงเรียน ผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ ได้สะท้อนกระบวนการที่สอดคล้องกับแนวคิดศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เมื่อบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุแบบองค์รวม จังหวัดสมุทรปราการ ลำดับแรกต้องสร้างความเข้าใจ (understanding) คือขั้นตอนศึกษาสภาพปัญหาและ ความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ โดยการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ (existing data) อาจเป็นปัญหาหรือความต้องการที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญอยู่ และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) ทำให้เห็นสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ประการที่สองการเข้าถึง(connecting) เป็นเรื่องของการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมโดยมุ่งสื่อสาร สร้างความเข้าใจและความมั่นใจให้ชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาให้มากที่สุด อยู่ในขั้นตอนที่ 2 ได้แก่ การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุใน โรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การสร้างกระบวนการให้เกิดระเบิดจากข้างใน

(inside-out blasting) เพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความสำคัญของตนเองและสามารถปรับตัว พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ เข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (understand target) ว่าสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุมีความต้องการสิ่งใด และสิ่งนั้นเป็นความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมที่เร่งด่วนหรือไม่ เพื่อที่จะได้นำไปสู่การแก้ไขต่อไป และการสร้างความรู้ (educate) ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะสร้างภูมิคุ้มกันที่เป็นทักษะ ความรู้แก่ผู้สูงอายุเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต และประการที่สามการพัฒนา (developing) แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จังหวัดสมุทรปราการ นำข้อมูลปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุมากำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยจะก่อให้เกิดมิติของการส่งเสริมและพัฒนา 2 มิติ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดี และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจการขับเคลื่อนงานระหว่างหน่วยงาน ภาคีเครือข่าย และเครื่องมือที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่นำมาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะองค์รวมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้ประโยชน์

1. ประยุกต์ใช้แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นฐานการพัฒนาแบบองค์รวมจังหวัดสมุทรปราการ กับแผน/โครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาวะและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่น
2. บูรณาการเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน ให้ครอบคลุมประเด็นสุขภาวะแบบองค์รวมทั้ง 6 ด้าน
3. ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเป็นแกนหลักในการพัฒนา เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง (needs assessment) ของผู้สูงอายุ และนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาวะที่ยั่งยืน
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) ในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานในระดับปฏิบัติการเพื่อยกระดับและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของพื้นที่ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมไทยและสังคมโลกในปัจจุบันและอนาคต
2. ศึกษากระบวนการและการออกแบบ นวัตกรรมทางสังคม (social innovation) ที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในบริบทของชุมชนเมือง

รายการอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580. โรงพิมพ์สามลดา.
- จักรแก้ว นามเมือง. (2560). รายงานวิจัยเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุ: ต้นแบบการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จักรพันธ์ พรหมฉลวย. (2564). การศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 4(1), หน้า 69-84.
- จักรพันธ์ พรหมฉลวย, วรวิทย์ เพ็ญพันธ์ และสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. (2567). การบูรณาการศาสตร์พระราชาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. *Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia*, 30(1), หน้า 57-74.
- ปวินตรา มานาคี, กันนิษฐา มาเห็ม, วิทยา สุขคำ และรัชนิย์ ไพเมือง. (2566). แนวทางการพัฒนาสุขภาวะองค์กรด้วยนวัตกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลภูหอ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี*, 17(3), หน้า 113-125.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรปราการ. (2567). รายงานสถิติจังหวัดสมุทรปราการ 2567. สำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรปราการ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- อุบลทิพย์ ไชยแสง, นิวัติ ไชยแสง และลูกมาน มะรานอ. (2563). การศึกษาสุขภาวะทางจิตและมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 7(1), หน้า 306-318.
- Adams, T., Bezner, J., & Steinhardt, M. (1997). The conceptualization and measurement of perceived wellness: Integrating balance across and within dimensions. *American Journal of Health Promotion*, 11(3), pp. 208-218.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), pp. 607-610.
- McClusky, H. Y. (1975). Education for ageing: The Scope of the Field and Perspectives for the Future In S. M. Grabowski & W. D. Mason (Eds.), *Education for the Ageing* (pp. 324-355). Adult Education Association of the United States of America.
- Ryff, C.D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychther Psychosom*, 83(1), pp. 10-28.
- United Nations. (2023). *United Nations DESA Programme on Ageing*. <https://social.desa.un.org/issues/ageing>
- WHO. (2022). *Active ageing: A policy framework*. World Health Organization.

สถานภาพการศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทยในรอบ 33 ปี (พ.ศ. 2536–2568)

The Status of Speech Acts in Thai Academic Works Over the Past 33 Years (1993–2025)

วันที่รับบทความ: 9 สิงหาคม 2568

กานต์ธิดา อ่อนเกตุพล^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 6 พฤศจิกายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวัจนกรรมจากการรวบรวมบทคัดย่อในงานวิชาการของไทยในรอบ 33 ปี (พ.ศ. 2536–2568) จำนวน 180 เรื่อง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย และฐานข้อมูลออนไลน์ 3 ข้อมูล ได้แก่ Thai Journals Online (TCI-ThaiJo), Google Scholar และกูเกิล (Google) ผลการสังเคราะห์ข้อมูลสามารถจำแนกองค์ความรู้ได้เป็น 5 ประเด็น ดังนี้ 1) ช่วงเวลาที่มีการศึกษาวัจนกรรม แบ่งได้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ช่วงบุกเบิก (พ.ศ. 2536–2545) ช่วงขยายแนวคิด (พ.ศ. 2546–2555) ช่วงเติบโตพร้อมยุคดิจิทัล (พ.ศ. 2556–2565) และช่วงร่วมสมัย (พ.ศ. 2566–2568) 2) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ศึกษางานวิจัยวัจนกรรม แบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม แนวคิดที่พบบากที่สุดคือ กลุ่มแนวคิดวัจนกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3) ประเด็นที่ศึกษาวัจนกรรม แบ่งได้เป็น 8 กลุ่ม ประเด็นที่พบบากที่สุดคือ การศึกษาการแสดงและจำแนกวัจนกรรม 4) ประเภทของวัจนกรรมที่ศึกษา แบ่งได้เป็น 7 ประเภท ประเภทที่พบบากที่สุดคือ การศึกษาวัจนกรรมแบบภาพรวม และ 5) บริบทที่ใช้ในการวิเคราะห์ แบ่งได้เป็น 7 ประเภท ประเภทที่พบบากที่สุดคือ การสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ ผลการศึกษาทำให้มองเห็นช่องว่างและแนวโน้มในการพัฒนางานวิจัยวัจนกรรมในอนาคต

คำสำคัญ: สถานภาพ วัจนกรรม งานวิชาการ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: kantida.2806@gmail.com

The Status of Speech Acts in Thai Academic Works Over the Past 33 Years (1993-2025)

Received: August 9, 2025

Kantida Onketphon^{1*}

Revised: November 6, 2025

Accepted: November 21, 2025

Abstract

The objective of this research is to synthesise the status of speech acts in 180 Thai academic works over the past 33 years, from 1993 A.D. to 2025 A.D. A documentary research approach was used to analyse and synthesise data from Thai university research databases and three online databases: Thai Journals Online (TCI-ThaiJo), Google Scholar, and Google. The data analysis revealed that knowledge in discourse studies can be categorised into five key areas: 1) discourse research can be classified into four periods: the pioneering stage (1993–2002), the expansion stage (2003–2012), the growth stage in the digital era (2013–2022), and the contemporary stage (2023–2025); 2) five main groups of theoretical approaches were employed, with discourse-related theories and related frameworks being the most commonly used; 3) eight primary themes in discourse studies were identified, with the most common being the analysis and classification of speech acts; 4) types of discourse studied were classified into seven categories, with general or comprehensive discourse being the most studied; and 5) seven types of analytical contexts were utilised, with everyday communication being the most frequently examined. These findings highlight existing gaps and future directions for the development of discourse research in Thailand.

Keywords: Status, speech acts, academic works

¹ Lecturer, Thai Language Program Faculty of Humanities and Social Sciences, Surat Thani Rajabhat University

* Corresponding author, e-mail: kantida.2806@gmail.com

บทนำ

การศึกษาวัจนกรรมเป็นการใช้ภาษาที่แสดงเจตนาในการสื่อสาร เป็นการกระทำที่แสดงออกในรูปแบบถ้อยคำเพื่อสื่อเจตนาของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟัง เช่น การขอร้อง การถาม การขอโทษ การขอบคุณ ฯลฯ ดังที่ อรรถวณ ปิณฑโนโววาท (2546, หน้า 17) ได้กล่าวไว้ว่า วัจนกรรม คือเจตนาในการส่งสารในถ้อยคำหรือบทสนทนา ทฤษฎีวัจนกรรมเป็นเรื่องของการจัดกลุ่มของความตั้งใจในการสื่อสารอย่างเป็นระบบและจะศึกษาว่า ความตั้งใจในการสื่อสารเหล่านั้นถูกใส่รหัสอย่างไรในบริบทต่าง ๆ กัน

ทรงธรรม อินทจักร (2550, หน้า 9) ได้สรุปที่มาของแนวคิดวัจนกรรมไว้ว่า ผู้บุกเบิกแนวคิดวัจนกรรม คือ จอห์น แลงซอร์ ออสติน นักปรัชญาภาษาธรรมชาติ ออสตินเชื่อว่าถ้อยคำนอกจากจะสื่อความหมายแล้ว ยังสามารถก่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ด้วย ต่อมา จอห์น โรเจอร์ส เซิร์ล ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของออสติน ได้นำแนวคิดวัจนกรรมมาศึกษาพัฒนาในประเด็นที่กว้างขึ้น เซิร์ลเชื่อว่าวัจนกรรมหมายถึงถ้อยคำที่แสดงเจตนาของผู้พูด โดยถ้อยคำและเจตนาของผู้พูดไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทุกครั้งที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำจะต้องแสดงเจตนาแอบแฝงอยู่ในถ้อยคำนั้น ๆ เสมอ

กมลวรรณ ลิ้มเจษฎาพงษ์ (2563, หน้า 9) ได้สรุปลักษณะของแนวคิดวัจนกรรมไว้ว่า ออสตินจำแนกกลุ่มวัจนกรรมไว้ 5 ประเภท ต่อมาเซิร์ลได้จำแนกกลุ่มวัจนกรรมขึ้นมาใหม่ เนื่องจากพบว่าการจำแนกกลุ่มวัจนกรรมของออสตินยังมีคำกริยาบางคำที่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมได้มากกว่า 1 กลุ่ม เซิร์ล ได้จำแนกกลุ่มวัจนกรรมเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) กลุ่มการบอกกล่าว (representatives) เป็นการที่ผู้พูดกล่าวแสดงเจตนาหรือกล่าวแสดงวัตถุประสงค์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้ฟังทราบ 2) กลุ่มการชี้แนะ (directive) เป็นการแสดงความพยายามของผู้พูด (ในระดับใดระดับหนึ่ง) ที่จะให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 3) กลุ่มการผูกมัด (commissive) เป็นการที่ผู้พูดผูกมัดตัวเองว่าจะกระทำบางอย่าง หรือจะไม่กระทำบางอย่าง เช่น การให้สัญญา (promise) 4) กลุ่มการแสดงความรู้สึก (expressive) เป็นการที่ผู้พูดแสดงออกถึงสภาวะทางจิตใจในการบ่งบอกถึงความจริงใจในเนื้อหา และความจริงใจที่แสดงออกในการสื่อความหมายนั้นมักเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป และ 5) กลุ่มการแถลงการณ์ (declaration) เป็นการที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำเพื่อแจ้งให้ผู้ฟังทราบ ไม่ได้เป็นถ้อยคำที่เป็นการบอกกล่าวเฉย ๆ แต่ผลของถ้อยคำจะก่อให้เกิดผลกระทบโดยทันที

ทฤษฎีวัจนกรรมได้ถูกนำไปใช้ในงานวิจัยอย่างแพร่หลาย การศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทยมีการศึกษาไว้หลายแง่มุม ทั้งการศึกษาเจาะจงประเภทของวัจนกรรม เช่น ทศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา (2541) ศึกษาเรื่อง วัจนกรรมการขอโทษในภาษาไทย หรือการนำทฤษฎีวัจนกรรมไปใช้วิเคราะห์การแปล เช่น อังศัวรา อรินทะพันธ์ (2551) ศึกษาเรื่อง การแปลนวนิยายแนวเสียดสี เรื่อง Catch-22

จากการค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับวัจนกรรม พบว่า แม้การศึกษาวัจนกรรมในไทยจะมีมายาวนานกว่า 30 ปี แต่งานวิชาการส่วนใหญ่จะมุ่งวิเคราะห์วัจนกรรมในหัวข้อเฉพาะ เช่น การขอร้อง การขอโทษ ในบริบทหรือกลุ่มข้อมูลจำกัด โดยไม่มีการสรุปภาพรวมว่าการศึกษาเหล่านี้พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรตลอดระยะเวลายาวนาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาสถานภาพและพัฒนาการของงานวิชาการด้านวัจนกรรมในไทยในรอบ 33 ปี เพื่อสรุปแนวโน้ม จุดแข็ง จุดอ่อน และช่องว่างขององค์ความรู้ ตลอดจนเสนอแนวทางพัฒนาการศึกษาวัจนกรรมในสังคมไทยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และเทคโนโลยี

ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการรวบรวมบทความของวิทยานิพนธ์และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวกับวัจนกรรม การศึกษาในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสารโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย และจากฐานข้อมูลออนไลน์ ได้แก่ Thai Journals Online (TCI-ThaiJo), Google Scholar และกูเกิล (Google) นำมารวบรวม จำแนกประเภทจัดกลุ่ม และดำเนินการสังเคราะห์โดยแบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น ช่วงเวลาที่มีการศึกษาวัจนกรรม แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ ศึกษางานวิจัยวัจนกรรม ประเด็นที่ทำการศึกษาวัจนกรรม ประเภทของวัจนกรรมที่นำมาศึกษา และบริบทที่ใช้วิเคราะห์วัจนกรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวัจนกรรมจากการรวบรวมบทความในงานวิชาการของไทยในรอบ 33 ปี (พ.ศ. 2536–2568)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยสืบค้นจากบทความในวิทยานิพนธ์และบทความที่มีการศึกษาวัจนกรรม หรือมีการนำทฤษฎีวัจนกรรม (speech act) มาใช้วิเคราะห์ เริ่มต้นตั้งแต่ช่วงแรกที่พบงานวิจัยเกี่ยวกับวัจนกรรม จนถึงปัจจุบัน รวบรวมข้อมูลงานวิจัยได้จำนวนทั้งหมด 180 เรื่อง และถูกตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2536-2568

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์และบทความที่เป็นตัวบทภาษาไทยเท่านั้น และคัดเลือกงานวิจัยที่มีการระบุไว้แนวคิดวัจนกรรมจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยในประเทศไทย เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฯลฯ และจากฐานข้อมูลออนไลน์ ได้แก่ Thai Journals Online (TCI-ThaiJo), Google Scholar และกูเกิล (Google)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์บทความที่รวบรวมมาทั้งหมด 180 เรื่อง แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาวัจนกรรมในช่วงอดีตถึงปัจจุบัน จากนั้นทำการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษสถานภาพการศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทยในรอบ 33 ปี (พ.ศ. 2536–2568) จำนวน 180 เรื่อง สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ได้เป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ช่วงเวลาที่มี

การศึกษาวังนกรรม 2) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ศึกษางานวิจัยวังนกรรม 3) ประเด็นที่ทำการศึกษาวังนกรรม 4) ประเภทของวังนกรรมศึกษา และ 5) บริบทที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาที่มีการศึกษาวังนกรรม

การศึกษาวังนกรรมในงานวิชาการของไทยตลอด 33 ปีที่ผ่านมา สามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น 4 ช่วง คือ ช่วงบุกเบิก (พ.ศ. 2536–2545) ช่วงขยายแนวคิด (พ.ศ. 2546–2555) ช่วงเติบโตพร้อมยุคดิจิทัล (พ.ศ. 2556–2565) และช่วงร่วมสมัย (พ.ศ. 2566–2568) แต่ละช่วงสะท้อนให้เห็นการปรับตัวของแนวคิด บริบท และประเด็นวิจัยที่สอดคล้องกับสังคมไทยในแต่ละยุค

1.1 ช่วงบุกเบิก (พ.ศ. 2536–2545) ช่วงเริ่มต้นนี้ถือเป็นระยะที่เพิ่งรับแนวคิดวังนกรรมและวังนปฏิบัติศาสตร์มาใช้ในวงวิชาการไทยอย่างเป็นระบบ งานวิจัยส่วนใหญ่ปรากฏในวิทยานิพนธ์หรือบทความวิชาการภายในมหาวิทยาลัยหลัก เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื้อหาการศึกษามักมุ่งเน้นการประยุกต์ทฤษฎีคลาสสิกของออสติน และเซิร์ล เพื่ออธิบายประเภทของวังนกรรมขั้นพื้นฐาน เช่น การบอกกล่าว การสั่ง การถาม การตอบ การขอร้อง หรือการปฏิเสธ ส่วนใหญ่ยังเป็นงานวิจัยเชิงทฤษฎีและเชิงเอกสารที่วิเคราะห์ข้อมูลจากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน หรือข้อความในวรรณกรรมและเอกสารราชการ สะท้อนการวางรากฐานทางความรู้ด้านวังนกรรมให้เกิดการศึกษาเชิงระบบในภาษาไทย เช่น สินี วัฒนพานนท์ (2541) ศึกษาเรื่องวังนกรรมการสัญญาของเด็กไทย: การศึกษาเชิงอภิวังนปฏิบัติศาสตร์

1.2 ช่วงขยายแนวคิด (พ.ศ. 2546–2555) ช่วงนี้เป็นระยะที่การศึกษาวังนกรรมขยายตัวทั้งในเชิงหัวข้อและสถาบันที่ทำวิจัย งานวิชาการด้านนี้เริ่มมีหลากหลายสาขามากขึ้น เช่น นิเทศศาสตร์ การแปลและล่าม การสอนภาษา ภาษาศาสตร์ประยุกต์ นอกจากการวิเคราะห์วังนกรรมในชีวิตประจำวันแล้ว ยังเริ่มมีการศึกษาวังนกรรมในสื่อสมัยใหม่มากขึ้น เช่น โฆษณา เพลง สนทราพจน์ รายการโทรทัศน์ และงานแปล งานวิจัยบางส่วนเริ่มนำแนวคิดสหวิทยาการเข้ามาผสมผสาน เช่น ทฤษฎีความสุภาพ (politeness theory) ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาการแปลวังนกรรมการแสดงความคิดเห็นในภาพยนตร์ไทย (ภรณ์ ภูศรี, 2555) การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) ในงานวิจัยเรื่อง แนวทางการแปลนวนิยายเรื่อง A Connecticut Yankee in King Arthur's Court ของ Mark Twain (ปณยา สุโลมาน, 2549) สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากการศึกษาเฉพาะเชิงภาษาไปสู่การพิจารณามิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในการใช้วังนกรรม

1.3 ช่วงเติบโตพร้อมยุคดิจิทัล (พ.ศ. 2556–2565) ในระยะนี้ บริบทสังคมไทยเข้าสู่ยุคสื่อดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, YouTube หรือสื่อประเภทกระดานสนทนา (web board) เช่น Pantip รวมถึงบล็อกและเว็บไซต์ต่าง ๆ กลายเป็นพื้นที่ใหม่ของการสื่อสารในสังคมไทย เช่น งานวิจัยเรื่อง กลวิธีทางภาษาในการตั้งกระทู้เพจ “ยำเผ็ด กระทู้อัดโซเชียล” (สุทธิดา จันทรดวง, 2565) งานวิจัยในระยะนี้มักมุ่งสำรวจพฤติกรรมการใช้ภาษาและลักษณะของวังนกรรมในโลกออนไลน์ เช่น การแสดงอารมณ์ การโต้แย้ง การสร้างอัตลักษณ์ และการใช้ถ้อยคำเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สาธารณะดิจิทัล

นอกจากนี้ นักวิจัยเริ่มเชื่อมโยงปรากฏการณ์ทางภาษาเข้ากับประเด็นทางสังคม เช่น ในงานวิจัยเรื่อง “ศักดิ์ศรี” กับการสื่อสารจากมุมมองวัจนปฏิบัติศาสตร์: กรณีศึกษานักศึกษาและนักเรียนชายไทย (ชาญวิทย์ เยาวฤทธา, 2565) หรือภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistics) ในงานวิจัยเรื่อง การแปลนวนิยายเรื่อง Beloved : ปัญหาและแนวทางการแก้ไข (ประภาศรี เจตทรงกุล, 2560) งานวิจัยในระยะนี้โดยรวมจึงเป็นการปูพื้นฐานของการศึกษาวัจนกรรมในบริบทดิจิทัล โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากข้อความจริงในสื่อออนไลน์ เพื่ออธิบายรูปแบบการสื่อสารที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในยุคดิจิทัลตอนต้น

1.4 ช่วงร่วมสมัย (พ.ศ. 2566–2568) แม้จะเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ แต่ข้อมูลวิจัยในช่วงสามปีล่าสุดนี้ สะท้อนแนวโน้มใหม่ ๆ อย่างชัดเจน นั่นคือ การขยายขอบเขตการศึกษาวัจนกรรมไปสู่สื่อใหม่ เช่น Facebook, Podcast รวมถึงการวิเคราะห์ข้อความบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่มีลักษณะสั้น กระชับ และมีอิทธิพลทางความคิดอย่างมาก นอกจากนี้ งานวิจัยยังให้ความสำคัญกับประเด็นทางสังคมที่ซับซ้อนขึ้น เช่น การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจทางการเมือง หรือการวิเคราะห์วัจนกรรมในกระแส Soft Power ของไทย งานวิจัยในช่วงนี้มักนำเสนอแนวทางวิเคราะห์ใหม่ ๆ เช่น การวิเคราะห์ข้อความด้วยโปรแกรมดิจิทัล รวมถึงการออกแบบกรอบวิเคราะห์แบบพหุสาขาให้เชื่อมโยงกับโลกออนไลน์ได้ดียิ่งขึ้น เช่น ราตรี แจ่มนิยม, พิระวิศว์ พูลเขตรวิทย์ และพรสวรรค์ เจริญหงษ์ษา (2566) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์วัจนกรรมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันตกของไทยที่ปรากฏในสื่อออนไลน์

2. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ศึกษางานวิจัยวัจนกรรม

จากการวิเคราะห์งานวิชาการด้านวัจนกรรมของไทยในช่วง พ.ศ. 2536–2568 พบว่ามีการนำแนวคิดและทฤษฎีหลากหลายกลุ่มมาใช้ในการศึกษา มีทั้งการศึกษาแนวคิดวัจนกรรมเป็นหลัก บางงานมีการนำทฤษฎีวัจนกรรมมาใช้วิเคราะห์แค่บางจุดเท่านั้น สามารถจัดแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ศึกษางานวิจัยวัจนกรรม

กลุ่มแนวคิด	จำนวน	ร้อยละ
1. วัจนกรรมและทฤษฎีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์	140	77.78
2. กลวิธีทางภาษาและการใช้ภาษา	18	10
3. การสื่อความหมายและการสื่อสาร	10	5.56
4. วาทกรรมและการสนทนา	7	3.89
5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาษาศาสตร์ประยุกต์	5	2.77
รวม	180	100

3. ประเด็นที่ทำการศึกษาวัจนกรรม

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าประเด็นในการศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทยระหว่าง พ.ศ. 2536–2568 มีความหลากหลาย สามารถจัดกลุ่มได้ 8 กลุ่มหลัก ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงประเด็นที่ทำการศึกษาวัจจนกรรม

ประเด็นที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. การแสดงและจำแนกวจนกรรม	74	41.11
2. กลวิธีและการใช้ภาษา	44	24.44
3. เปรียบเทียบ	18	10
4. โครงสร้างและการเชื่อมโยง	15	8.33
5. การตีความหมาย	14	7.78
6. การสื่อสารและบริบท	8	4.44
7. แนวทางการแปล	5	2.79
8. อุปลักษณ์	2	1.11
รวม	180	100

ผลการวิจัย พบว่าการศึกษาศึกษาการแสดงและจำแนกวจนกรรมเป็นประเด็นที่มีจำนวนสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งจำแนกประเภทวจนกรรม วิเคราะห์รูปแบบและลักษณะ การแสดงออกของวจนกรรมในบริบทต่าง ๆ เช่น การสั่ง การชักชวน การขอร้อง และการให้เหตุผล ส่วนการศึกษากลวิธีและการใช้ภาษาจะมุ่งวิเคราะห์กลยุทธ์ทางภาษา เช่น วิธีโน้มน้าวใจ วิธีตอบโต้ และเทคนิคการเลือกใช้ถ้อยคำในสถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนถึงความสนใจในการสำรวจ วิธีปฏิบัติ ทางภาษา เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์การสื่อสาร การศึกษาการเปรียบเทียบเป็นงานที่เปรียบเทียบวจนกรรม ระหว่างกลุ่มภาษา กลุ่มสังคม หรือข้ามวัฒนธรรม เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างและลักษณะเฉพาะ การศึกษาโครงสร้างและการเชื่อมโยง ศึกษาองค์ประกอบภายในระดับประโยค การจัดลำดับบริเฉท การเชื่อมโยงประโยคและข้อความ เพื่อทำความเข้าใจว่าการจัดโครงสร้างมีผลต่อความหมายและหน้าที่ วจนกรรมอย่างไร การศึกษาการตีความหมาย มุ่งศึกษาถ้อยคำที่มีนัยซ่อนเร้น การตีความสองแง่สองง่าม รวมถึงการสื่อความหมายในระดับวจนปฏิบัติศาสตร์ การศึกษาการสื่อสารและบริบท ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้พูด-ผู้ฟัง โครงสร้างบริบททางสังคม องค์ประกอบการสื่อสาร และปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการสร้างวจนกรรม การศึกษาแนวทางการแปลสะท้อนว่างานวิจัยบางส่วนสนใจวจนกรรมในฐานะ ข้อมูลการแปลระหว่างภาษา เพื่อดูความถูกต้องทางความหมายและหน้าที่วจนกรรมที่อาจเปลี่ยนแปลง ตามวัฒนธรรม การศึกษาอุปลักษณ์เป็นการศึกษาการใช้อุปลักษณ์เชิงวจนกรรมเพื่อเสริมสร้างความหมายและอารมณ์ในการสื่อสาร

4. ประเภทของวจนกรรมศึกษา

จากการวิเคราะห์ประเภทวจนกรรมในงานวิจัย พบว่าส่วนใหญ่สอดคล้องกับการจำแนก ประเภทวจนกรรมตามทฤษฎีของเซิร์ล มีทั้งการศึกษาแบบเจาะจงประเภทวจนกรรม กับศึกษาแบบ วิเคราะห์ประเภททั้งหมด สามารถจำแนกได้ 7 ประเภท ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงประเภทของวัจนกรรมศึกษา

ประเภทวัจนกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1. ศึกษาวัจนกรรมแบบภาพรวม	110	61.11
2. กลุ่มการแสดงความรู้สึก (expressives)	29	16.11
3. กลุ่มการชี้แนะ (directives)	14	7.78
4. กลุ่มการบอกกล่าว (representatives)	11	6.11
5. กลุ่มการผูกมัด (commissives)	9	5
6. ไม่ระบุ	7	3.89
7. กลุ่มการแถลงการณ์ (declarations)	0	0
รวม	180	100

5. บริบทที่ใช้ในการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์พบว่าบริบทที่นำมาศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทยระหว่าง พ.ศ. 2536–2568 มีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ การสื่อสารชีวิตจริง และสื่อวัฒนธรรม สามารถจัดกลุ่มได้ 7 ประเภท ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงบริบทที่ใช้ในการวิเคราะห์

บริบทที่ใช้	จำนวน	ร้อยละ
1. การสื่อสารในชีวิตประจำวัน	68	37.78
2. สื่อบันเทิง	28	15.56
3. วรรณกรรมและศิลปวัฒนธรรม	25	13.89
4. สื่อออนไลน์และโซเชียล	22	12.22
5. สื่อมวลชนและข่าว	13	7.22
6. สื่อโฆษณาและสื่อประชาสัมพันธ์	13	7.22
7. สิ่งพิมพ์และงานเขียน	11	6.11
รวม	180	100

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2536–2568 พบข้อสำคัญที่สามารถอภิปรายได้ตามประเด็นหลัก ดังนี้

1. ช่วงเวลาที่ศึกษา ภาพรวมของข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาวัจนกรรมในไทยมีพัฒนาการอย่างชัดเจนในช่วงเวลากว่า 30 ปี โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วง คือ ช่วงบุกเบิก (พ.ศ. 2536–2545) ซึ่งงานส่วนใหญ่อยู่ในสถาบันหลักของประเทศไทย เน้นการประยุกต์ทฤษฎีพื้นฐานและการวิเคราะห์ข้อความเชิงโครงสร้าง ต่อมาในช่วงขยายแนวคิด (พ.ศ. 2546–2555) งานวิจัยเริ่มกระจายสู่มหาวิทยาลัยภูมิภาค หัวข้อมีความหลากหลายมากขึ้นและเกิดแนวโน้มสหวิทยาการ ช่วงเติบโตพร้อมยุคดิจิทัล

(พ.ศ. 2556–2565) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่แสดงให้เห็นว่างานวิจัยจำนวนมากนำบริบทสื่อใหม่และสื่อออนไลน์มาวิเคราะห์ พร้อมเชื่อมโยงประเด็นสังคมร่วมสมัยมากขึ้น ส่วนในช่วงร่วมสมัย (พ.ศ. 2566–2568) แม้จะเป็นช่วงสั้น ๆ แต่สะท้อนทิศทางการนำงานวิจัยไปประยุกต์ในโลกดิจิทัล เช่น Facebook, Podcast ผลลัพธ์นี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาวิจัยของเรามีพลวัตต่อเนื่อง ปรับตัวตามเทคโนโลยีและรูปแบบสื่อสารในสังคมไทยได้อย่างสอดคล้องกับยุคสมัย

2. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีการใช้แนวคิดและทฤษฎี ได้แก่

2.1 กลุ่มแนวคิดวิจารณ์กรรมและทฤษฎีทางวิจารณ์ปฏิบัติศาสตร์ กลุ่มนี้ถือเป็นแกนกลางของงานวิจัยมีจำนวนงานสูงสุดถึง 140 เรื่อง ที่นำแนวคิดวิจารณ์กรรมตามทฤษฎีของออสตินและเซิร์ล และนักภาษาศาสตร์วิจารณ์กรรมอื่น ๆ มาใช้โดยตรง หรืองานวิจัยที่มีการนำทฤษฎีพลวัจนะ (dynamic speech act) มาใช้ เช่น โรเบิร์ต ทรอยเยอร์ (2550) ศึกษาเรื่องบทสนทนาในวรรณกรรมนานาชาติภาษาอังกฤษ: การเปรียบเทียบการสนทนาระหว่างพ่อแม่กับลูกในเรื่องสั้นในสามวิธียาของภาษาอังกฤษ และพบการใช้แนวคิดวิจารณ์ปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (critical pragmatics) มาประยุกต์ใช้ในบางงานวิจัยด้วย เช่น ชาญวิทย์ เยาวฤทธา (2561) ศึกษาเรื่องวิจารณ์กรรมการแสดงความไม่พอใจของนักศึกษาต่อผู้ปกครองและปัจจัยที่ผู้พูดคำนึงถึง สะท้อนให้เห็นว่านักวิจัยส่วนใหญ่ยังคงยึดกรอบคลาสสิกในการวิเคราะห์การใช้ภาษาตามบริบทสังคม

2.2 กลุ่มแนวคิดวาทกรรมและการวิเคราะห์การสนทนา พบว่าแม้จะมีจำนวนน้อยกว่า แต่มีการใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์ (critical discourse analysis และ discourse studies) เช่น กิตติพร บุญญานุภาพพงศ์ (2564) ศึกษาเรื่อง การสร้างชุมชนปฏิบัติในกลุ่มไลน์ผ่านวาทกรรมของการสื่อสารโดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลาง รวมถึงแนวคิดการสนทนา (conversation analysis) เช่น อุมารณ สังขมาน (2559) ศึกษาเรื่องกลวิธีทางภาษาในวิจารณ์กรรมเสียดสีเพื่อสร้างความตลกขบขันของไทย เพื่อศึกษาความหมายแฝง ความสัมพันธ์อำนาจ และกลวิธีทางวิจารณ์กรรมในระดับเนื้อหาและโครงสร้างสนทนา ทั้งนี้สะท้อนถึงแนวโน้มที่นักวิจัยบางส่วนเริ่มใช้กรอบวิเคราะห์เชิงวาทกรรมร่วมกับวิจารณ์กรรม

2.3 กลุ่มกลวิธีทางภาษาและการใช้ภาษา ในบางงานมุ่งเน้นการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษา (language strategies) โดยเฉพาะการเลือกใช้ถ้อยคำ การจัดวางประโยค และอุปลักษณ์ (metaphor) เพื่อสร้างผลเชิงวิจารณ์กรรม เช่น ชมกฤษ ชมกฤษ และปฐม หงษ์สุวรรณ (2564) ศึกษาเรื่อง กลวิธีการนำเสนอคำปรึกษาปัญหาวัยรุ่นในนวนิยายชุดวัยสบสวาทเคราะห์ขาด ขณะเดียวกันก็มีงานที่ศึกษาการเชื่อมความ (cohesion) เพื่อดูความต่อเนื่องของสารและวิจารณ์กรรมในข้อความ เช่น สมฤดี เดชอมร (2540) ศึกษาเรื่อง หน้าที่ทางปริศนาของอนุภาค LE ในภาษาม้งเขียน

2.4 กลุ่มทฤษฎีการสื่อความหมายและการสื่อสาร งานวิจัยบางส่วนใช้แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมาย (semantic-pragmatic) และแนวคิดการสื่อสาร (communication studies) เพื่ออธิบายลักษณะการถ่ายทอดเจตนาของผู้พูด ผู้เขียน หรือผู้สื่อสาร เช่น มัลลิกา มาภา, ดวงเด่น บุญปก และวาสนา นามพงศ์ (2554) ศึกษาเรื่องการสวดสรวัดของจังหวัดนครพนม: ศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

2.5 กลุ่มทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาษาศาสตร์ประยุกต์ แม้จะพบจำนวนน้อย แต่ก็มีทฤษฎีทฤษฎีความสุภาพ (politeness theory) ทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistics) แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรี (face theory) และทฤษฎีการแปล (translation theory) มาใช้ประกอบการวิเคราะห์วัจนกรรมบางประเภท เช่น การเจรจาต่อรอง หรือการแปลวัจนกรรมระหว่างภาษา เช่น งานวิจัยเรื่อง การศึกษาความสุภาพในการขอร้องและการปฏิเสธในการติดต่อธุรกิจทางจดหมายในภาษาไทยตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ (ปณินดา เลอเลิศยุติธรรม, 2549)

3. ประเด็นที่ศึกษา งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการจำแนกประเภทวัจนกรรม และวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาเป็นหลัก ซึ่งสะท้อนว่านักวิจัยยังคงให้ความสำคัญกับการจำแนกประเภท บทบาท และหน้าที่ของถ้อยคำตามเจตนาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม งานในหมวดที่เน้นการเชื่อมโยงโครงสร้างข้อความ การตีความหมายลึกซึ้ง หรือ การเปรียบเทียบเชิงวัฒนธรรม ยังคงมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับงานที่เน้นเชิงภาพรวม สะท้อนโอกาสในการต่อยอดงานวิจัยเชิงลึก หรือข้ามสาขาในอนาคต

4. ประเภทวัจนกรรมที่ศึกษา พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาวัจนกรรมในเชิงภาพรวม โดยไม่ได้ระบุประเภทตามกลุ่มของทฤษฎีอย่างชัดเจน เป็นการศึกษาที่วิเคราะห์หาประเภทของวัจนกรรมแบบไม่เฉพาะเจาะจง แต่เมื่อจำแนกตามแนวคิดของเซิร์ล พบว่ากลุ่ม expressives หรือวัจนกรรมแสดงท่าทีความรู้สึก และความคิดเห็น มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่ม directives (เช่น ขอร้อง ชักชวน) และ representatives (การบอกกล่าว แย้ง แก้ไขความเข้าใจผิด) ส่วนกลุ่ม commissives (เช่น การสัญญา การปฏิเสธ) มีจำนวนน้อยที่สุด ผลนี้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาวัจนกรรมในไทยยังคงให้ความสำคัญกับ มิติการแสดงอารมณ์ และท่าทีทางสังคม มากกว่าการศึกษาวัจนกรรมเชิงประกาศหรือแถลงการณ์ (declarations) ซึ่งแทบไม่ปรากฏในข้อมูลที่วิเคราะห์ นอกจากนี้ยังพบการศึกษาที่ไม่ระบุประเภท มักจะอยู่ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการแปล ซึ่งเป็นการนำแนวคิดวัจนกรรมไปเป็นแนวทางประกอบ

5. บริบทที่ใช้วิเคราะห์ ข้อมูลสะท้อนว่าบริบทที่นำมาวิเคราะห์วัจนกรรมมีความหลากหลายมากขึ้นตามยุคสมัย โดย การสนทนาในชีวิตประจำวัน ยังครองสัดส่วนสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการศึกษาวัจนกรรมในไทยยังเน้นฐานข้อมูลจากสถานการณ์สื่อสารจริงเป็นหลัก ในขณะเดียวกัน งานวิจัยในสื่อใหม่ เช่น โซเชียลมีเดีย เพลง รายการโทรทัศน์ โฆษณา และกระทู้ในเว็บไซต์ เริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในรอบ 10 ปีหลัง สะท้อนให้เห็นการขยายบริบทการศึกษาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมสื่อสารร่วมสมัย

ภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาวัจนกรรมในงานวิชาการของไทยพัฒนามาอย่างต่อเนื่องและมีความยืดหยุ่นสูง นักวิจัยปรับใช้แนวคิดดั้งเดิมร่วมกับการขยายกรอบวิเคราะห์ใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสื่อ สังคม และเทคโนโลยีในแต่ละยุค แม้จะยังคงพึ่งพาทฤษฎีแบบคลาสสิก แต่มีสัญญาณเชิงบวกที่แสดงถึงการเปิดรับแนวคิดสหวิทยาการและประเด็นเชิงสังคมวัฒนธรรมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาแนวคิดหรือวิธีวิเคราะห์ที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะกับสังคมไทยร่วมสมัย
2. ควรเพิ่มงานวิจัยวัจนกรรมที่เปรียบเทียบข้ามภาษาและวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

- กมลวรรณ ลิ้มเจษฎาพงษ์. (2563). **วัจนกรรมการให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตในคอลัมน์ธรรมะเดลินิตยสารซีเคร็ต** [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- กิตติพร บุญญานุภาพพงศ์. (2564). **การสร้างชุมชนปฏิบัติในกลุ่มไลน์ผ่านวาทกรรมของการสื่อสารโดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลาง** [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชมภูษ ชมภูทิพย์ และปฐม หงษ์สุวรรณ. (2564). กลวิธีการนำเสนอคำปรึกษาปัญหาวัยรุ่นในนวนิยายชุดวัยแสบสาแหรกขาด. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น**, 8(4), หน้า 146-159.
- ชาญวิทย์ เยาวฤทธา. (2561). **วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจของนักศึกษาต่อผู้ปกครองและปัจจัยที่ผู้พูดคำนึงถึง**. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**, 12(2), หน้า 96-126.
- ชาญวิทย์ เยาวฤทธา. (2565). “ศักดิ์ศรี” กับการสื่อสารจากมุมมองวัจนปฏิบัติศาสตร์: กรณีศึกษา นักศึกษาและนักเรียนชายไทย. **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**, 7(2), หน้า 1-19.
- ทรงธรรม อินทจักร. (2550). **แนวคิดพื้นฐานด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา. (2541). **วัจนกรรมการขอโทษในภาษาไทย** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณยา สุธาภิบาล. (2549). **แนวทางการแปลนวนิยายเรื่อง A Connecticut Yankee in King Arthur's Court ของ Mark Twain** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณิดา เลอเลิศยุติธรรม. (2549). **การศึกษาความสุภาพในการขอร้องและการปฏิเสธในการติดต่อธุรกิจทางจดหมายในภาษาไทยตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาศรี เจตทรงกุล. (2560). **การแปลนวนิยายเรื่อง Beloved: ปัญหาและแนวทางการแก้ไข** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภรณ์ ภูศรี. (2555). **การศึกษาการแปลวัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจในภาพยนตร์ไทย** [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มัลลิกา มาภา, ดวงเด่น บุญปก และวาสนา นามพงศ์ (2554). การสวดสรภัญญะของจังหวัดนครพนม: ศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 3(6), หน้า 51-61.

- ราตรี แจ่มนิยม, พีระวิศว์ พูลเชตรวิทย์ และพรสวรรค์ เจริญหงษ์ษา (2566). การวิเคราะห์วัจนกรรมการ
ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันตกของไทยที่ปรากฏในสื่อออนไลน์.
วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 14(1),
หน้า 127-142.
- โรเบิร์ต ทรอยเยอร์. (2550). บทสนทนาในวรรณกรรมนานาชาติภาษาอังกฤษ : การเปรียบเทียบการ
สนทนาระหว่างพ่อแม่กับลูกในเรื่องสั้นในสามวิธภาษาของภาษาอังกฤษ [วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมฤดี เดชอมร. (2540). หน้าที่ทางปริเฉทของอนุภาค LE ในภาษาม้งเขี้ยว [วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สินี วนิชขานนท์. (2541). วัจนกรรมการสัญญาของเด็กไทย: การศึกษาเชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิดา จันทรดวง. (2565). กลวิธีทางภาษาในการตั้งกระทู้เพจยาเสพติด กระทู้เด็ดโซเซียล. วารสาร
วารสารด้านภาษาและวัฒนธรรม, 6(1), หน้า 113-126.
- อรรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. (2546). รายงานการวิจัยเรื่อง กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังค์วรา อรินมะพันธ์. (2551). การแปลนวนิยายแนวเสียดสี เรื่อง Catch-22 [วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุมาภรณ์ สังขมาน. (2559). กลวิธีทางภาษาในวัจนกรรมเสียดสีเพื่อสร้างความตลกขบขันของไทย.
วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 23(1), หน้า 154-178.

การศึกษาชื่อชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี

A Study of Community Names for Promoting Ecotourism in Thonburi Old District

วันที่รับบทความ: 27 ตุลาคม 2568

วิมลวรรณ ขอบเขต ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 14 พฤศจิกายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 1 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษาและที่มาของชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย คือ รายชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีในพื้นที่ที่กำหนด ทั้งหมด 15 ชื่อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ผลการศึกษาโครงสร้างทางภาษา ส่วนที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อชุมชนพบรูปแบบที่มาภาษา 1 ภาษาประกอบกัน ที่มาภาษา 2 ภาษาประกอบกัน และที่มาภาษา 3 ภาษาประกอบกัน โดยข้อมูลที่มาภาษา 2 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชน ปรากฏมากที่สุด ส่วนที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อชุมชนพบที่มาจาก ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาบาลี และภาษาจีน รูปแบบที่ปรากฏแบ่งได้เป็น 8 รูปแบบ โดยรูปแบบภาษาเขมรประกอบกับภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏมากที่สุด ต่อมาผลการศึกษาโครงสร้างทางภาษา ส่วนองค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษาของชื่อชุมชนพบ องค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษา 3 รูปแบบ ได้แก่ โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ และโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ โดยพบโครงสร้าง 1 องค์ประกอบมากที่สุด และจะมีส่วนหลักที่แสดงชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่มากที่สุด ส่วนผลการศึกษาที่มาของชื่อชุมชนพบ ที่มาจากศาสนสถาน ปรากฏมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ที่มาจากบริเวณที่ตั้ง ที่มาจากอาชีพ และที่มาจากคำเรียกอาคาร และสุดท้าย คือ ที่มาจากที่ดินของพระบรมวงศานุวงศ์

คำสำคัญ: ชื่อชุมชน เขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: wimonwan.k@dru.ac.th

A Study of Community Names for Promoting Ecotourism in Thonburi Old District

Received: October 27, 2025

Wimonwan Khobkhed ^{1*}

Revised: November 14, 2025

Accepted: December 1, 2025

Abstract

This research aimed to analyze the linguistic structures and origins of community names in the Thonburi Old District. The data for this study consisted of 15 selected community names from the designated area within the Thonburi Old District. The analysis was conducted within the theoretical framework of Ethnosemantics. The findings on linguistic structures revealed a variety of patterns in the language origins of community names, including combinations of one, two, and three languages. Among these, names incorporating components from two languages were the most common. The languages identified included Thai, Pali-Sanskrit, Khmer, Pali, and Chinese. Eight distinct structural patterns were identified, with combinations of Khmer and Pali-Sanskrit being the most prevalent. In terms of linguistic structure, three main types were found: single-component, two-component, and three-component structures. Among these, single-component structures were the most frequent. The core elements typically referenced specific places or locations. Regarding the semantic origins of the community names, religious sites were the most common source, followed by geographical locations, occupations, architectural features, and land associated with members of the royal family.

Keywords: community names, Thonburi old district, Ethnosemantics

¹ Lecturer, Thai Language Program, Faculty of Education, Dhonburi Rajabhat University

* Corresponding author, e-mail: wimonwan.k@dru.ac.th

บทนำ

เขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีหรือที่เรียกว่า "ธนบุรีเมืองเก่า" เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีนี้มีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มากมาย เช่น วัดอรุณราชวรารามวรมหาวิหารซึ่งเป็นวัดที่สำคัญของ เมืองเก่าฝั่งธนบุรี วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และพระราชวังกรุงธนบุรีหรือพระราชวังเดิม นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ยังคงรักษาวินัยชีวิตแบบดั้งเดิม ทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนที่น่าสนใจ

เนื่องด้วยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม จึงถือเป็นเขตที่จะต้องมีการอนุรักษ์และควรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ เพราะแม้ว่าในบริเวณนี้จะเป็นเขตเมือง แต่ยังคงมีส่วนที่มีสภาพแวดล้อมที่ควรอนุรักษ์ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สุชาติพิทย์ โพธิ์ศรี (2549, หน้า 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบที่เดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำลายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งนั้น อีกทั้งยังช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากนี้ กรมการท่องเที่ยว (2557, หน้า 2) ยังได้ให้นิยามของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเกี่ยวข้องด้วย การจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยมีท้องถิ่นหรือชุมชนมีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม เพราะฉะนั้น การที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีนั้นไม่เพียงแต่ต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับแหล่งธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมในเรื่องของวัฒนธรรมด้วย เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน อีกทั้งกลุ่มคนในชุมชนยังต้องเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในเรื่องนี้ด้วย

เมื่อพิจารณาถึงเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีพบว่าชุมชนอยู่จำนวนมาก สิ่งหนึ่งที่สำคัญและมีความน่าสนใจ คือ ชื่อชุมชน หากไม่มีชื่อเรียกแต่ละชุมชนย่อมทำให้เกิดความสับสนได้ ชื่อของชุมชนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และชื่อชุมชนยังสามารถบอกถึงวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ได้อีกด้วย

นักภาษาใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการศึกษาชื่อสถานที่ต่าง ๆ การวิเคราะห์ชื่อชุมชนเป็นกระบวนการที่ทำความเข้าใจถึงความหมายและแหล่งกำเนิดของชื่อชุมชนที่เราพบเห็น การทำงานนี้อาจรวมถึงการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรมของชุมชนหรือพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจในชื่อที่มีอยู่ ในการวิเคราะห์ชื่อชุมชนจะเริ่มตั้งแต่การสืบค้นประวัติศาสตร์ และศึกษาทางด้านภาษาเพื่อช่วยทำความเข้าใจโครงสร้างภาษาที่ใช้เป็นชื่อชุมชน จนกระทั่งทำความเข้าใจวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนที่สามารถมีผลต่อชื่อของชุมชน การวิเคราะห์ชื่อชุมชนจึงจะช่วยให้เราเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเป็นมาของชุมชนหรือพื้นที่ที่เราศึกษาเพิ่มมากขึ้น

ในการวิเคราะห์ชื่อชุมชนแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) เป็นแนวคิดสำคัญที่สามารถนำช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมด้วยวิธีการที่น่าเชื่อถือ ตามหลักการสำคัญของแนวคิดนี้ คือ การวิเคราะห์ความหมายในภาษาเพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมนั้น ๆ Goodenough (1964, pp. 36-39) กล่าวว่า การจะเข้าใจระบบปริชานหรือมโนทัศน์ของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบนั้น จะมีภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยทำความเข้าใจ และการเข้าใจระบบปริชานก็ถือเป็นการเข้าถึงวัฒนธรรมเนื่องจากวัฒนธรรม คือ ความรู้หรือความเชื่อที่คนในสังคมต้องมีเพื่อยึดถือปฏิบัติร่วมกันจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ Frake (1980, pp. 1-2) ยังชี้ให้เห็นว่า หากต้องการทราบถึงการตีความโลกแห่งประสบการณ์ของมนุษย์ สามารถพิจารณาได้จากวิธีการพูดเกี่ยวกับประสบการณ์เหล่านั้น อีกทั้งยังได้เสนอแนวการวิเคราะห์ระบบคำศัพท์ในแง่ที่จะเปิดเผยให้เห็นระบบมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กับคำศัพท์ที่คนพูดออกมา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการวิเคราะห์อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความหมายในภาษามาประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์ชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี เพื่อทำความเข้าใจถึงโครงสร้างทางภาษาและที่มาของชื่อชุมชน

การศึกษาชื่อสถานที่นี้ สุจริตลักษณ์ ศิผดุง (2543, หน้า 51) ได้ให้ความหมายโดยเรียกการศึกษาดังกล่าวว่า ภูมินาม (toponym) หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับชื่อของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งการศึกษาชื่อสถานที่ก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานี้เช่นเดียวกัน โดยมากภูมินามมักศึกษาประวัติความเป็นมา และความสำคัญของชื่อเรียกสถานที่ และยังมุ่งเน้นถึงการศึกษาเพื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นเกิดความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าของถิ่นที่อยู่ ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต สถาปัตยกรรมในท้องถิ่นของตน

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชื่อสถานที่ปรากฏอย่างต่อเนื่อง อาทิ งานวิจัยของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร” งานวิจัยของ โอฬาร รัตนภักดี และ วิมลศิริ กลิ่นบุบผา (2552) ศึกษาเรื่อง “ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง” งานวิจัยของ ปนิตา จิตมุง (2554) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อนถนนในกรุงเทพมหานคร” งานวิจัยของ สุพรรณิ เรื่องสงค์ (2564) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อวัดมอญในจังหวัดปทุมธานี” งานวิจัยของ ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์ (2567) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาชื่ออำเภอในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

งานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การตั้งชื่อชุมชนนั้นถือเป็นการใช้ภาษาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับชุมชน นอกจากนี้ยังทำให้เห็นถึงลักษณะต่าง ๆ ของชุมชนที่สะท้อนผ่านชื่อของชุมชนทั้งลักษณะทางกายภาพ รวมไปถึงอาจทำให้เห็นถึงสภาพสังคม สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม อาชีพของคนในชุมชนได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อ ผู้วิจัยพบการศึกษาชื่อที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ฝั่งธนบุรีจากงานวิจัยของ อัญชลิน ปานทอง (2560) ในงานวิจัยเรื่อง “การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ซึ่งเป็นการศึกษาลักษณะทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง ที่มาของชื่อคลอง และโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง รวมถึงศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองดังกล่าว จากงานวิจัยที่ปรากฏนี้จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่ปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับชื่อของชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่ายังมีส่วนที่สามารถศึกษาได้เพื่อช่วยให้นักวิจัยในพื้นที่มีข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาชื่อชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี และหวังว่าการศึกษาชื่อชุมชนนี้จะทำให้คนในชุมชนได้รู้จักถึงที่มาของชื่อชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของคุณค่าทางภาษาจนเกิดการอนุรักษ์ภาษาไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันดี ตลอดจนทำให้คนในชุมชนและผู้ประกอบการการท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์นี้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแหล่งท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี โดยจะเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่งที่คนในชุมชนและผู้ประกอบการการท่องเที่ยวสามารถเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนที่สะท้อนผ่านชื่อชุมชนให้นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลเหล่านี้ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษาและที่มาของชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยศึกษาจากชื่อของชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีเป็นส่วนสำคัญ มีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรพตศาสตร์ชาติพันธุ์ การตั้งชื่อสถานที่ การตั้งชื่อชุมชน และการตั้งชื่ออื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย
2. แบ่งเขตชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี โดยอ้างอิงการแบ่งเขตชุมชนเมืองเก่าจากประกาศระเบียบอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2564
3. กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวปรากฏพื้นที่คาบเกี่ยวตั้งแต่แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ และแขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย
4. เก็บรวบรวมข้อมูลชื่อชุมชนจากแผนที่รายเขต กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2564 (สำนักงานวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร, 2564) และรวบรวมข้อมูลชื่อชุมชนตามเส้นทางการท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียงตั้งแต่เขตธนบุรี เขตบางกอกใหญ่ และเขตบางกอกน้อย โดยปรากฏชุมชนแบ่งตามแขวงและเขต ทั้งหมด 15 ชื่อชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนกุฎีขาว 2) ชุมชนกุฎีจีน 3) ชุมชนโรงคราม 4) ชุมชนวัดกัลยาณ์ 5) ชุมชนวัดบุปผาราม 6) ชุมชนวัดประยูรวงศ์ 7) ชุมชนข้างโรงเรียนพลียการราชดำเนิน 8) ชุมชนปรกอรุณ 9) ชุมชนลานมะขาม-บ้านหม้อ 10) ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม 11) ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม 12) ชุมชนวัดเครือวัลย์ 13) ชุมชนวัดนาคกลาง 14) ชุมชนตรอกวังหลัง และ 15) ชุมชนวัดระฆัง
5. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้ออกแบบคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และตอนที่ 2 ข้อมูลที่มาของชื่อชุมชน ตรวจสอบหาค่าคุณภาพของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติจะต้องเป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่เคยย้ายถิ่นฐาน หรืออาศัยอยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 20 ปี เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน และเป็นผู้เต็มใจให้ความร่วมมือผู้วิจัย

6. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้ข้อมูลประกอบให้การวิเคราะห์ทางภาษามีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

7. วิเคราะห์ลักษณะภาษาของชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี โดยอาศัยการพิจารณาความหมายของคำตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 การวิเคราะห์นี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่

7.1 การวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา แบ่งเป็น การวิเคราะห์ส่วนที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อชุมชนซึ่งจะวิเคราะห์ว่า ชื่อแต่ละชุมชนมีที่มาจากภาษาใด และการวิเคราะห์องค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษาของชื่อชุมชนซึ่งจะวิเคราะห์องค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษาของชื่อชุมชนว่ามีกี่หน่วย โดยจะแบ่งคำออกจากกันโดยแบ่งตามความหมาย

7.2 ที่มาของชื่อชุมชน โดยจะแบ่งคำโดยใช้ความหมายของคำเป็นหลัก เพื่อพิจารณาถึงภาพสะท้อนจากการตั้งชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี

8. นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยสรุป อภิปรายผลการวิจัยเสนอแนะแนวทางนำผลการวิจัยไปใช้และวิจัยในครั้งต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาชื่อชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี” แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา แบ่งเป็น ส่วนที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อชุมชน และองค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษาของชื่อชุมชน และ 2) ที่มาของชื่อชุมชน

1.1 การวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา ส่วนที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อชุมชน
ผลการศึกษารูปแบบที่มาของภาษาที่ใช้ในชื่อชุมชนพบที่มาภาษาประกอบกัน 3 รูปแบบ ดังนี้ 1) ข้อมูลที่มาภาษา 1 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชน 2) ข้อมูลที่มาภาษา 2 ภาษาประกอบกัน และ 3) ข้อมูลที่มาภาษา 3 ภาษาประกอบกัน โดยผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลที่มาภาษา 2 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชนปรากฏมากที่สุด 4 รูปแบบ ได้แก่ ภาษาไทยประกอบกับภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทยประกอบกับภาษาเขมร ภาษาเขมรประกอบกับภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทยประกอบกับภาษาจีน รองลงมา คือ ข้อมูลที่มาภาษา 3 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชน ปรากฏ 2 รูปแบบ ได้แก่ ภาษาเขมร ภาษาบาลี และภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกัน และภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมรประกอบกัน และลำดับสุดท้าย คือ ข้อมูลที่มาภาษา 1 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชน ปรากฏ 2 รูปแบบ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาไทย

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อชุมชนมาจากที่มาภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาบาลี และภาษาจีน รูปแบบที่ปรากฏแบ่งได้เป็น 8 รูปแบบ โดยรูปแบบภาษาเขมรประกอบกับภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏมากที่สุด รูปแบบที่รองลงมา ได้แก่ รูปแบบภาษาไทยประกอบกับภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทยประกอบกับภาษาเขมร และภาษาไทย

ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมรประกอบกัน และลำดับสุดท้าย ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาไทยประกอบกับภาษาจีน และภาษาเขมร ภาษาบาลี และภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกัน

ตัวอย่าง 1 ชุมชนปรกอรุณ

จากตัวอย่างที่ 1 แจกแจงได้เป็น ปรก+อรุณ แสดงชื่อชุมชนที่ข้อมูลที่มาเพียงภาษาเดียว โดยพบรูปแบบภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาบาลีสันสกฤต

ตัวอย่าง 2 ชุมชนวัดกัลยาณ

จากตัวอย่างที่ 2 แจกแจงได้เป็น วัด+กัลยาณ แสดงชื่อชุมชนที่มีข้อมูลที่มาภาษา 2 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชนที่มีรูปแบบภาษาเขมร+ภาษาบาลีสันสกฤต

ตัวอย่าง 3 ชุมชนกุฎีขาว

จากตัวอย่างที่ 3 แจกแจงได้เป็น กุฎี+ขาว แสดงชื่อชุมชนที่ข้อมูลที่มาภาษา 2 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชนที่มีรูปแบบภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาไทย

ตัวอย่าง 4 ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม

จากตัวอย่างที่ 4 แจกแจงได้เป็น วัด+โมลี+โลกย+ราม ชื่อชุมชนที่ข้อมูลที่มาภาษา 3 ภาษาประกอบกันเป็นชื่อชุมชนที่มีรูปแบบภาษาเขมร+ภาษาบาลี+ภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาบาลีสันสกฤต

จากตัวอย่างที่ 1-4 แสดงให้เห็นถึงที่มาภาษาของชื่อชุมชนที่ประกอบกันตั้งแต่ 1 ภาษา ที่เป็นภาษาเดียวกันมาประกอบกันดังตัวอย่างที่ 1 และที่มาของชื่อชุมชนประกอบกัน 2 ภาษา ดังตัวอย่างที่ 2 และตัวอย่างที่ 3 และที่มาของชื่อชุมชนประกอบกัน 3 ภาษา ดังตัวอย่างที่ 4

1.2 การวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา ส่วนองค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษาของชื่อชุมชน ผลการศึกษาพบองค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษา 3 รูปแบบ ได้แก่ โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ และโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ โดยพบโครงสร้าง 1 องค์ประกอบมากที่สุด รองลงมา คือ โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ และลำดับสุดท้าย คือ โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ

นอกจากนี้ชื่อชุมชนที่มีโครงสร้างทางภาษา 1 องค์ประกอบ จะปรากฏคำแสดงชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ และคำแสดงชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ตามลำดับ ชื่อชุมชนที่มีโครงสร้าง 2 องค์ประกอบจะปรากฏคำบอกตำแหน่งประกอบคำแสดงชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ มากที่สุด ลำดับต่อมา ได้แก่ ลักษณะชุมชนประกอบกับชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ชื่อเฉพาะบอกลักษณะอาคารประกอบกับคำบอกเชื้อชาติ และชื่อเฉพาะบอกลักษณะอาคารประกอบกับคำบอกคุณลักษณะ ส่วนชื่อชุมชนที่มีโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ จะปรากฏเพียงรูปแบบเดียว คือ ลักษณะพื้นที่ประกอบกับชื่อเฉพาะบอกพืชและประกอบกับชื่อเฉพาะบอกอาชีพ หากพิจารณาแยกตามองค์ประกอบแล้วจะเห็นว่าคำแสดงชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ปรากฏมากที่สุด

ตัวอย่าง 5 ชุมชนวัดกัลยาณ

จากตัวอย่างที่ 5 ปรากฏชื่อชุมชนที่มี 1 องค์ประกอบ โดยปรากฏคำแสดงชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ คือ วัดกัลยาณ ซึ่งมาจากชื่อเต็มว่า “วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร”

ตัวอย่าง 6 ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม

จากตัวอย่างที่ 6 แสดงชื่อที่เกี่ยวข้องกับสถานที่คือ วัดหงส์รัตนาราม ซึ่งมาจากชื่อเต็มว่า “วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร”

ตัวอย่าง 7 ชุมชนตรอกวังหลัง

จากตัวอย่างที่ 7 ปรากฏชื่อชุมชนที่มี 2 องค์ประกอบ แจกแจงเป็น 2 องค์ประกอบ คือ ตรอก+วังหลัง โดยปรากฏคำแสดงลักษณะชุมชน+ชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ส่วนที่แสดงคำบอกลักษณะชุมชน คือ ตรอก หมายถึง ทางแคบที่มีบ้านเรือนอยู่ 2 ข้าง ประกอบกับคำแสดงชื่อเฉพาะบอกสถานที่ คือ “วังหลัง” หมายถึง พื้นที่เดิมของพระราชวังบวรสถานพิมุข หรือที่เรียกว่า วังหลัง

ตัวอย่าง 8 ชุมชนลานมะขาม-บ้านหม้อ

จากตัวอย่างที่ 8 ปรากฏชื่อชุมชนที่มี 3 องค์ประกอบ แจกแจงเป็น 3 องค์ประกอบ คือ ลาน+มะขาม+บ้านหม้อ โดยปรากฏคำแสดงลักษณะพื้นที่+ชื่อเฉพาะบอกพืช+ชื่อเฉพาะบอกอาชีพ ส่วนที่แสดงลักษณะพื้นที่ คือ ลาน หมายถึง บริเวณที่ว่าง ประกอบกับส่วนที่บอกถึงชื่อพืช คือ มะขาม และส่วนที่สามแสดงถึงอาชีพ คือ บ้านหม้อ ซึ่งจะบอกถึงอาชีพของคนในชุมชนในอดีตที่ทำอาชีพปั้นหม้อและทำเครื่องปั้นดินเผา

จากตัวอย่างที่ 5-8 แสดงองค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษา การพิจารณาองค์ประกอบของชื่อชุมชนนี้ ทำให้เห็นว่าชื่อชุมชนแต่ละคำมีความหมายอย่างไร และจะช่วยให้เห็นถึงที่มาของชื่อชุมชนได้

1.3 การวิเคราะห์ที่มาของชื่อชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์จากความหมายของชื่อชุมชน โดยแบ่งคำออกจากกันโดยใช้เกณฑ์ความหมายของคำนั้น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงที่มาของชื่อชุมชน ผลการวิจัยปรากฏทั้งสิ้น 5 รูปแบบ ได้แก่ ที่มาจากศาสนสถาน ที่มาจากบริเวณที่ตั้ง ที่มาจากอาชีพ ที่มาจากที่ดินของพระบรมวงศานุวงศ์ และที่มาจากคำเรียกอาคาร โดยผลการวิจัยยังพบอีกว่า ที่มาของชื่อชุมชนที่ปรากฏมากที่สุด คือ ที่มาจากศาสนสถาน รองลงมา ได้แก่ ที่มาจากบริเวณที่ตั้ง ที่มาจากอาชีพ และที่มาจากคำเรียกอาคาร และลำดับสุดท้าย คือ ที่มาจากที่ดินของพระบรมวงศานุวงศ์

ตัวอย่าง 9 ชุมชนวัดบุปผาราม

จากตัวอย่าง 9 ชื่อชุมชนเรียกตามชื่อวัด “วัดบุปผาราม วรวิหาร” ซึ่งแต่เดิมมีชื่อว่า “วัดดอกไม้” และเปลี่ยนมาใช้ชื่อ “วัดบุปผาราม” เนื่องจากในสมัยปลายรัชกาลที่ 3 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์วัด และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงช่วยในการบูรณะปฏิสังขรณ์ด้วย จึงได้พระราชทานนามใหม่ให้กับวัดตั้งแต่วันนี้ อีกทั้งชื่อชุมชนยังเรียกตามศาสนสถานสำคัญของชุมชนด้วย

ตัวอย่าง 10 ชุมชนข้างโรงเรียนพนิชยการราชดำเนิน

จากตัวอย่างที่ 10 ชื่อชุมชนเรียกจากที่ตั้งของชุมชนที่อยู่บริเวณด้านข้างของโรงเรียนพนิชยการราชดำเนิน ซึ่งเป็นโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนหลักสูตรพาณิชยกรรม ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปใช้ชื่อว่า วิทยาลัยเทคโนโลยีพนิชยการราชดำเนิน

ตัวอย่าง 11 ชุมชนโรงคราม

จากตัวอย่างที่ 11 ชื่อชุมชนเรียกจากลักษณะการประกอบอาชีพของคนในชุมชนในอดีตที่ประกอบอาชีพย้อมคราม

ตัวอย่าง 12 ชุมชนกุฎีขาว

จากตัวอย่างที่ 12 ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 คำว่า “กุฎี” หมายถึง คำที่ใช้เรียกศาสนสถานของศาสนาอื่น อาจเชื่อได้ว่า ชื่อชุมชน “กุฎีขาว” มีที่มาจากการก่อสร้างมัสยิดถือปูนทรงไทยกลางหมู่บ้านที่ตัวอาคารทาสีขาว จึงถูกเรียกว่า “กุฎีขาว”

จากตัวอย่างที่ 9-12 ใช้เกณฑ์ความหมายของคำนั้น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงที่มาของชื่อชุมชน ทำให้เห็นภาพรวมที่มาของชื่อชุมชนได้ชัดเจนขึ้น และเมื่อพิจารณาแล้วยังสัมพันธ์กับผลการศึกษาโครงสร้างทางภาษา ส่วนองค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษาของชื่อชุมชนด้วย

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการตั้งชื่อชุมชนในพื้นที่เขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีพบว่า ชื่อชุมชนมีความหลากหลายทั้งในด้านโครงสร้างทางภาษา และที่มาของชื่อชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในบริบทของพื้นที่เมืองเก่าที่มีลักษณะของชุมชนพหุวัฒนธรรม รวมไปถึงมีร่องรอยของความเชื่อ ศาสนา และชาติพันธุ์ปรากฏอยู่ ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่ Goodenough (1964) และ Frake (1980) ชี้ให้เห็นว่าภาษาหรือคำศัพท์ที่ปรากฏใช้นั้นจะสัมพันธ์กับระบบโนทัศน์ของคนในสังคมนั้น ๆ เราจึงสามารถเข้าใจวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านการศึกษาชื่อชุมชนได้ ด้านแหล่งที่มาของภาษาพบว่ามีการใช้ภาษาถึง 5 ภาษาในการตั้งชื่อ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาบาลี และภาษาจีน โดยที่ภาษาบาลีสันสกฤตปรากฏมากที่สุด รองลงมาคือ ภาษาไทย และตามด้วยภาษาเขมร และจีน การใช้ภาษาบาลีสันสกฤตอย่างแพร่หลายในชื่อชุมชนซึ่งโดยมากมาจากชื่อของศาสนสถาน ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาพุทธและวัฒนธรรมทางศาสนาในพื้นที่ อีกทั้งจากข้อมูลสถิติของศาสนสถานของ กรมการศาสนา (2567) พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนศาสนสถานทั่วประเทศถึง 45,343 วัด ถือเป็นเครื่องชี้วัดสำคัญที่บ่งบอกถึงความสำคัญของพุทธศาสนา ขณะที่การปรากฏของภาษาอื่นแสดงถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของชุมชน

การปรากฏที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่ออย่างภาษาบาลีสันสกฤตสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) ที่ศึกษาการตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ชื่อวัดที่เป็นชื่อราชการจะมีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้แตกต่างกับผลการศึกษาวิจัยการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีของ อัญชลิน ปานทอง (2566) ที่พบว่า ชื่อคลองใช้ภาษาไทยจำนวนมากที่สุด เนื่องจากภาษาไทยง่ายต่อการจดจำและสื่อความหมายได้ชัดเจน ทำให้เกิดความเข้าใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งงานของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) กล่าวว่าหากชื่อวัดเป็นชื่อพื้นบ้านจะนิยมใช้ภาษาไทยมากที่สุด ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การตั้งชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีในปัจจุบันที่มาจากชื่อของศาสนสถานนั้นได้รับจากการตั้งชื่อของทางราชการ และศาสนสถานเหล่านี้ล้วนเป็นสถานที่

ห้องเที่ยวสำคัญที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจึงอาจทำให้การตั้งชื่อชุมชนให้มีความสำคัญกับชื่อของทางราชการซึ่งเป็นที่ยึดถือของคนทั่วไปมากกว่าชื่อพื้นบ้านซึ่งมักจะใช้ภาษาไทย

ในด้านโครงสร้างทางภาษาชื่อชุมชนปรากฏในรูปแบบโครงสร้าง 1 องค์ประกอบมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลิน ปานทอง (2560) ที่ปรากฏโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง 1 องค์ประกอบมากที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปนิตา จิตมุง (2554) ที่ผลการศึกษาพบชื่อถนนในกรุงเทพมหานครมีโครงสร้างทางภาษา 1 องค์ประกอบมากที่สุด นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างทางภาษาจะเห็นว่าประกอบด้วยคำแสดงชื่อเฉพาะสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลิน ปานทอง (2560); ปนิตา จิตมุง (2554); สุพรรณิ เรืองสงค์ (2564) ที่ส่วนหลักของชื่อจะเป็นคำแสดงชื่อเฉพาะที่จะทำให้ทราบความหมายของชื่อนั้น ๆ อย่างชัดเจน และเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบย่อยจะเห็นว่างานวิจัยของ อัญชลิน ปานทอง (2560) แสดงให้เห็นว่าชื่อคลองฝั่งธนบุรีจะใช้ชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับชื่อสถานที่มาตั้งเป็นชื่อคลองมากที่สุด สัมพันธ์กับการศึกษาการตั้งชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า หากพิจารณาจากองค์ประกอบของโครงสร้างทางภาษาเขตฝั่งธนบุรีนิยมตั้งชื่อตามชื่อสถานที่ ทั้งนี้อาจทำให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสถานที่นั้น ๆ กระทั่งนำมาตั้งเป็นชื่อชุมชน

ส่วนด้านที่มาของชื่อชุมชน ผู้วิจัยพบว่าที่มาจากศาสนสถานปรากฏมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากการศึกษาในส่วนโครงสร้างทางภาษาทั้งส่วนของแหล่งที่มาภาษาของชื่อชุมชน และรูปแบบโครงสร้างภาษาของชื่อชุมชน จะเห็นถึงความสัมพันธ์กันของทั้ง 3 ส่วน เนื่องจากแหล่งที่มาของภาษาปรากฏการใช้ภาษาบาลีสันสกฤตมากที่สุด รูปแบบโครงสร้างภาษาของชื่อชุมชนใช้รูปแบบโครงสร้าง 1 องค์ประกอบมากที่สุด และปรากฏส่วนหลักที่แสดงชื่อเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ในงานวิจัยนี้สถานที่ที่ปรากฏมากที่สุดคือ ศาสนสถานหรือวัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีความผูกพันกับวัดมาตั้งแต่อดีต อีกทั้งวัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงเป็นที่เก็บรักษาและเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมไทยด้วย นอกจากนี้ ชื่อที่มาของชุมชนจากคำเรียกอาคารอย่างชื่อชุมชนกุฎิจีน ซึ่งมีที่มาจากพื้นที่บริเวณนี้เคยมีศาลเจ้าจีนจึงสะท้อนให้เห็นถึงการอาศัยอยู่ของคนจีนได้ และในอดีตพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้ชาวไทย จีน และโปรตุเกสอาศัยในบริเวณนี้ ทำให้ชุมชนมีหลากหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ อีกหนึ่งชุมชนอย่างชุมชนกุฎิชาวมุสลิมที่มีมาจากมัสยิดที่ตัวอาคารทาสด้วยสีขาว ชุมชนนี้เป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่และปัจจุบันยังมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีมีการอยู่ร่วมกันของคนต่างความเชื่อต่างความคิด และต่างวัฒนธรรม หรือเรียกได้ว่ามีความเป็นพหุวัฒนธรรม แต่คนในชุมชนยังสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข จากผลการศึกษาสะท้อนว่าการตั้งชื่อชุมชนมิได้เกิดขึ้นโดยไร้ระเบียบ แต่ยังสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสังคม วิถีชีวิต หรือภูมิศาสตร์ของชุมชนด้วย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรี จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนทั่วไปได้เข้าใจถึงรากของชุมชนจากชื่อของชุมชนในบริเวณนี้ และช่วยให้ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต หรือทำให้เห็นถึงสิ่งที่คนในชุมชนหรือส่วนราชการให้ความสำคัญกระทั่งนำมาตั้งชื่อชุมชน และอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีมิติของความน่าสนใจเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่ทำให้คนทั่วไปเกิดความรู้ความเข้าใจว่า ชื่อของชุมชนสามารถบอกถึงที่มาของชุมชนได้
2. ข้อมูลชื่อชุมชนในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีมีความหลากหลายทางภาษา ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงกับภูมิหลังทางวัฒนธรรมและภาษาของชุมชน อันจะช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่มากยิ่งขึ้น
3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตเมืองเก่าฝั่งธนบุรีได้ ชื่อชุมชนที่มีโครงสร้างทางภาษาหลากหลายสะท้อนถึงอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่สามารถใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่จริง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรขยายพื้นที่ศึกษาออกไปยังเขตเมืองเก่าอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร หรือชุมชนใกล้เคียง เพื่อให้การศึกษาในพื้นที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
2. ศึกษาแนวเปรียบเทียบชื่อชุมชนดั้งเดิมกับชื่อที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้เห็นพัฒนาการทางภาษา รวมไปถึงยังอาจทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง หรือการคงอยู่ของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน
3. บูรณาการศาสตร์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ร่วมกับสาขาอื่น ๆ เช่น มานุษยวิทยา ภูมิศาสตร์ และการพัฒนาชุมชน เพื่อเพิ่มมุมมองที่หลากหลายและสามารถใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2557). **คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** สำนักงานกิจการโรมิพองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรมการศาสนา. (2567). **ข้อมูลสถิติ: เครือข่ายศาสนสถาน.** ศูนย์ข้อมูลกลางทางศาสนา. https://e-service.dra.go.th/chart_place_page
- ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. (2567). การศึกษาชื่ออำเภอในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**, 16(1), หน้า 79–90.
- นฤมล ตุงคะโหด. (2547). การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปณิตา จิตมุง. (2554). การตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (2543). ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**, 19(1), หน้า 51–75.
- สุธาทิพย์ โพธิ์ศรี. (2549). **มาตรการทางกฎหมายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพรรณิ เรื่องสงศ์. (2564). การตั้งชื่อวัดมอญในจังหวัดปทุมธานี. **วรรณวิทัศน์**, 21(2), หน้า 27–59.
- สำนักงานวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร. (2564). **แผนที่รายเขต กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2564.** WEBportal Bangkok. <https://webportal.bangkok.go.th/cpud/page/sub/24779/แผนที่รายเขตกรุงเทพมหานคร-ปี-พศ-2564>
- อัญชลิน ปานทอง. (2560). การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โอฬาร รัตนภักดี และวิมลศิริ กลิ่นบุบผา. (2552). ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง. **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 31(2), หน้า 26–61.
- Frake, C.O. (1980). **Language and Culture and Description, selected and introduced by Anwar S. Dil.** Stanford University Press.
- Goodenough, W.H. (1964). Cultural Anthropology and Linguistics. In Dell Hymes (Eds), (1964). **Language in Culture and Society.** Harper & Row.

การศึกษาเนื้อหาและการใช้ภาษาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.”

A Study of The Language Content and Atrategies on Facebook

Page “Osotho Magazine”

วันที่รับบทความ: 20 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ: 25 พฤศจิกายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 9 ธันวาคม 2568

อุทัยวรรณ สามิภักดีศิลป์^{1*}

สุนทรี โชติติลก²

นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาและการใช้ภาษาในเพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท. โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลตลอดปี 2567 โดยเลือกเฉพาะโพสต์ที่มียอดเข้าชมมากกว่า 100 ครั้งขึ้นไป จำนวน 315 ข้อความ ผลการวิจัยประเด็นแรกในส่วนเนื้อหาพบว่า การนำเสนอเนื้อหา จำแนกผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน คือ 1) รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาในเพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท. แยกเป็นประเด็นรูปแบบโครงสร้างเนื้อหาและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ 2) การใช้ภาษาพบการใช้ภาษาเด่น 9 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย ปรากฏ 197 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 62.54 2) การติดแฮชแท็ก ปรากฏ 187 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 59.37 3) การใช้สัญลักษณ์ ปรากฏ 174 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 55.23 4) การใช้การซ้ำคำ ปรากฏ 122 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 38.73 5) การใช้การเล่นคำ ปรากฏ 102 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 32.38 6) การใช้คำอุทาน ปรากฏ 98 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 31.10 7) การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ ปรากฏ 76 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 24.13 8) การใช้คำสัมผัส ปรากฏ 62 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 19.68 และ 9) การใช้ภาษาถิ่น ปรากฏ 29 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 9.20 ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท. มีการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ ในสื่อใหม่เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและดึงดูดความสนใจ อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างของการปรับตัวจากสื่อสิ่งพิมพ์สู่สื่อดิจิทัลโดยยังคงคุณภาพของเนื้อหาในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยไว้ได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: เนื้อหา การใช้ภาษา การท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: toon.ut21@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
e-mail: chotidilok_s2@su.ac.th

³ อาจารย์ ดร. วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
e-mail: narut.k@rsu.ac.th

A Study of The Language Content and Atrategies on Facebook Page “Osotho Magazine”

Received: October 20, 2025

Revised: November 25, 2025

Accepted: December 9, 2025

Uthaiwan Samipaksil ^{1*}

Suntaree Chotidilok ²

Narut Kupthanaroj ³

Abstract

The objective of this research was to examine the content and language usage on the “Osotho” (Osotho Magazine) Facebook page. This qualitative research utilized data collected throughout 2024, specifically selecting 315 posts that garnered over 100 views. the findings regarding content presentation were divided into two main aspects: (1) the patterns of content presentation, specifically the content structure and tourism-related subject matter; and (2) language usage, where nine prominent strategies were identified. Ranked from highest to lowest frequency, these strategies were: (1) the use of connotative words, appearing in 197 posts (62.54%); (2) the use of hashtags, appearing in 187 posts (59.37%); (3) the use of emojis and symbols, appearing in 174 posts (55.23%); (4) the use of repetition, appearing in 122 posts (38.73%); (5) the use of wordplay, appearing in 102 posts (32.38%); (6) the use of interjections, appearing in 98 posts (31.10%); 7) the use of onomatopoeia, appearing in 76 posts (24.13%); (8) the use of rhymes, appearing in 62 posts (19.68%); and (9) the use of dialects, appearing in 29 posts (9.20%). The study reflected that the Osotho Facebook page employed creative language strategies within new media to promote tourism and attract audience attention. Furthermore, it served as a distinct example of successful adaptation from print to digital media while clearly maintaining content quality in the promotion of Thai tourism.

Keywords: content, language use, tourism, online public relations, social media

¹ Master's degree student in Thai Language for Career Development, Faculty of Arts, Silpakorn University

* Corresponding author, e-mail: toon.ut21@gmail.com

² Asst.Prof.Dr., Department of Thai Language for Career Development, Faculty of Arts, Silpakorn University
e-mail: chotidilok_s2@su.ac.th

³ Dr., College of Liberal Arts, Rangsit University
e-mail: narut.k@rsu.ac.th

บทนำ

ในยุคดิจิทัล การสื่อสารได้เปลี่ยนจากรูปแบบทางเดียวของสื่อดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มาสู่สื่อสังคมออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาได้ด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้สื่อสิ่งพิมพ์ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในโลกออนไลน์ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566, หน้า 18) พบว่า คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยกว่า 7 ชั่วโมงต่อวัน โดยร้อยละ 89.2 ใช้เวลาอยู่บนสื่อสังคมออนไลน์ แม้จะมีแพลตฟอร์มใหม่ ๆ เช่น Instagram, TikTok และ YouTube แต่ Facebook ยังคงได้รับความนิยมสูงสุด ด้วยจุดเด่นในการนำเสนอเนื้อหาหลากหลายรูปแบบ ทั้งข้อความ ภาพ วิดีโอ และการถ่ายทอดสด ซึ่งช่วยให้การสื่อสารเข้าถึงผู้ชมได้รวดเร็วและตรงกลุ่มเป้าหมาย

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคสื่อดิจิทัล โดยเฉพาะ Facebook ซึ่งกลายเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างการรับรู้ แรงบันดาลใจ และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนในปัจจุบัน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ โดยนำสื่อดิจิทัลมาใช้ควบคู่กับสื่อดั้งเดิม เพื่อขยายการเข้าถึงและสร้างภาพลักษณ์ ที่ทันสมัย ใช้การเล่าเรื่องทั้งดงามผสมผสานกับการใช้ภาษาที่โน้มน้าวใจ ถ่ายทอดเรื่องราวของสถานที่ท่องเที่ยวอย่างมีอารมณ์และความหมาย ช่วยกระตุ้นความรู้สึกรักอยากเดินทางและสร้างความผูกพันระหว่างผู้อ่านกับแหล่งท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565, หน้า 45-46)

อนุสาร อ.ส.ท. เป็นนิตยสารของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่ผสมผสานความรู้ทางวัฒนธรรมกับภาพถ่ายคุณภาพสูง ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวและสื่อสำคัญในการสืบสานอัตลักษณ์ไทย (ธนพร พูลสวัสดิ์, 2563, หน้า 45-60) เพื่อตอบสนองผู้บริโภคยุคดิจิทัล อนุสาร อ.ส.ท. พัฒนาเป็น เพจเฟซบุ๊ก โดยนำเสนอเนื้อหากระชับ เข้าใจง่าย ใช้ภาษาสื่ออารมณ์ พร้อมภาพโดดเด่นเหมาะกับพฤติกรรมกรับสื่อของผู้อ่านสมัยใหม่ (ภาวิณี อุบล, 2562, หน้า 88) เพจนี้โดดเด่นด้านการใช้ภาษาไทยสร้างสรรค์ เช่น คำภาษาต่างประเทศ คำพ้องเสียง คำซ้ำ อุปมาอุปไมย และสำนวนร่วมสมัย ช่วยเพิ่มมิติอารมณ์และความน่าสนใจ (ชญานิ รัตนรอด, 2550, หน้า 156) เนื้อหายังสะท้อนความหลากหลายของการท่องเที่ยวไทย ทั้งทรัพยากร วิถีชีวิต และวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565, หน้า 35) การนำเสนอเชิงลึกและมุมมองใหม่ช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวพร้อมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและสร้างความเข้าใจต่อความหลากหลายทางสังคมและประวัติศาสตร์

โดยภาพรวม “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.” เป็นตัวอย่างของการปรับสื่อดั้งเดิมสู่สื่อออนไลน์ โดยยังคงเอกลักษณ์ด้านการเล่าเรื่องและการใช้ภาษา พร้อมปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งเพจแบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 6 ประเภทหลัก ได้แก่ เชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรม เชิงธรรมชาติ เชิงสร้างสรรค์ เชิงสุขภาพ และเชิงเกษตร ซึ่งมีเอกลักษณ์และความน่าสนใจเฉพาะตัว การประชาสัมพันธ์ เพจมุ่งสร้างความสนใจและความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย ผ่านกิจกรรม เช่น การประชาสัมพันธ์วันสำคัญ การบอกรับสมาชิก การโฆษณาสถานที่ท่องเที่ยวหรือโปรโมชั่น และการเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม เนื้อหาและข้อมูลของ “เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท.” สามารถปรับปรุงเนื้อหาให้เป็นปัจจุบันได้ทันที ทำให้ผู้ติดตามเข้าถึงข่าวสารและข้อมูลล่าสุดได้ทันที โครงสร้างเนื้อหาของเพจแบ่งเป็น

องค์ประกอบหลักและย่อย อธิบายการเดินทาง ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสถานที่ จุดเด่นของกิจกรรม และบริการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถวางแผนการเดินทางได้สะดวก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า “อนุสาร อ.ส.ท.” มีบทบาทสำคัญในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว เพราะเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่สืบสานและส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นไทย ผ่านการใช้ภาษาและการเล่าเรื่องอย่างสร้างสรรค์ งานของนักวิจัยหลายท่านพบว่าอนุสาร อ.ส.ท. มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกฝังความรักชาติ (ชญาณี รัตนรอด, 2550, หน้า 48) ใช้ภาษาหลากหลายรูปแบบและอิมจิเพื่อดึงดูดความสนใจ (ฟาฏีนา เต๊ะเย็บ และพัชราภรณ์ คชินทร์, 2566, หน้า 29-45) และใช้ถ้อยคำเชิงพรรณนาที่งดงามสร้างอารมณ์ร่วมให้ผู้อ่าน (วินิตา ปราบภัย, บุญเลิศ วิจารณ์ และสมเกียรติ รักษมณี, 2563, หน้า 42-52) นอกจากนี้ ยังมีการใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ร่วมกับภาษาเพื่อกระตุ้นแรงบันดาลใจในการเดินทาง (พัชราภรณ์ คชินทร์ และเชิดชัย อุดมพันธ์, 2566, หน้า 1101-1113) รวมถึงมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในการท่องเที่ยวในประเทศ (ชัยเนตร ชนกคุณ, ธนพร หมูคำ, ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์ และสุพรรณ ทองคล้าย, 2565, หน้า 114-133) โดยภาพรวมแล้วงานวิจัยเหล่านี้เห็นว่าอนุสาร อ.ส.ท. เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ทรงพลัง ซึ่งใช้ภาษาและการสื่อสารเชื่อมโยงผู้คนกับวัฒนธรรมไทยได้อย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในเพจที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยงานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในด้านการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ งานวิจัยนี้จะช่วยให้เห็นการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ เช่น การเล่นคำ คำคล้องจอง คำพ้องเสียง การติดแฮชแท็ก เพื่อดึงดูดและโน้มน้าวใจ ซึ่งสะท้อนถึงรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้ใช้สื่อออนไลน์ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.”
2. เพื่อศึกษาการใช้ภาษาที่ปรากฏใน “เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท.”

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ปรากฏใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.” ตลอดปี พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เพจมีการเผยแพร่เนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ ครอบคลุมหัวข้อด้านการท่องเที่ยวหลากหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สุขภาพ สร้างสรรค์ และเกษตร และเป็นปีที่เพจมีการปรับรูปแบบการนำเสนอให้เข้ากับสื่อดิจิทัลปัจจุบันมากขึ้น

การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกโพสต์ที่เผยแพร่ระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 มียอดเข้าชมมากกว่า 100 ครั้งขึ้นไป จำนวน 315 ข้อความ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจาก “เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท.” ตลอดปี 2567 โดยเลือกเฉพาะโพสต์ที่มี ยอดเข้าชมมากกว่า 100 ครั้ง จำนวน 315 ข้อความ จากนั้นเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหาและการใช้ภาษาใน “เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท” ที่คัดเลือกมาทั้งหมดและบันทึกในแบบการวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหาและการใช้ภาษาที่สร้างขึ้น

3.2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative analysis) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์การใช้ภาษา เพื่อทำความเข้าใจลักษณะเนื้อหาและรูปแบบการใช้ภาษาที่ปรากฏในเพจเฟซบุ๊ก “อนุสาร อ.ส.ท.” อย่างเป็นระบบ

3.3 ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) เพื่อให้เห็นภาพรวมและรายละเอียดของเนื้อหาและการใช้ภาษาในเพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท. อย่างชัดเจน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การนำเสนอเนื้อหาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.”

การนำเสนอเนื้อหาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.” ผู้เขียนได้นำเสนอรูปแบบของสถานะเฟซบุ๊ก เพื่อจะได้เข้าใจเนื้อหาที่ปรากฏได้อย่างชัดเจนมีประเด็นการศึกษา และพบตัวอย่างดังต่อไปนี้

1.1 รูปแบบการนำเสนอโครงสร้างเนื้อหาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.”

ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบของสถานะที่ปรากฏใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.” สามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 รูปแบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1.1 การใช้ข้อความประกอบกับภาพถ่ายสถานที่จริง

ตัวอย่างที่ 1

ภาพที่ 1 การใช้ข้อความประกอบกับภาพถ่ายสถานที่จริง
ที่มา: อนุสาร อ.ส.ท. (2567)

จากตัวอย่างที่ 1 เพมมีการใช้ข้อความกับภาพถ่ายสถานที่จริงหรือภาพประกอบ เป็นการผสานระหว่างภาพถ่ายกับการใช้ภาษาที่กระตุ้นความสนใจ เพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามและอยากรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ เพื่อดึงดูดสายตาและสร้างอารมณ์ร่วมให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนอยู่ในสถานที่จริง

1.1.2 ข้อความกับโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์

ตัวอย่างที่ 2

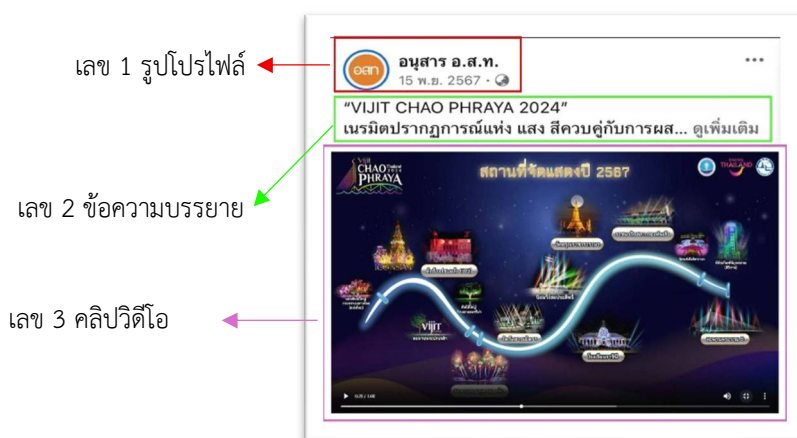

ภาพที่ 2 ข้อความกับโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์
ที่มา: อนุสาร อ.ส.ท. (2567)

จากตัวอย่างที่ 2 เพมมีการจัดวางข้อความและใช้โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและใช้ภาษาที่กระตุ้นความสนใจ เพื่อดึงดูดผู้อ่านและชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมตามรายละเอียดที่กำหนดได้

1.1.3 ข้อความกับคลิปวิดีโอ

ตัวอย่างที่ 3

ภาพที่ 3 ข้อความกับคลิปวิดีโอ
ที่มา: อนุสาร อ.ส.ท. (2567)

จากตัวอย่างที่ 3 เพจใช้ข้อความและคลิปวิดีโอเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจความหมายของคลิป และสร้างแรงจูงใจให้เกิดการติดตามหรือมีส่วนร่วมทำให้โพสต์มีความน่าสนใจ ครบถ้วน และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวการท่องเที่ยวไทยได้

1.2 เนื้อหาที่ปรากฏใน “เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท”

เนื้อหาสะท้อนถึงธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คน ผู้วิจัยพบเนื้อหาที่ปรากฏ 6 ประเภท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.1 เนื้อหาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 4

ในที่สุดชาวไทยผู้มีใจรักในการท่องเที่ยวก็ได้เวลาออกตามหาทะเลหมอกประจำปี โชคดีที่ประเทศเราเต็มไปด้วยจุดชมทะเลหมอก. (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ฏ)

จากตัวอย่างที่ 4 การใช้ข้อความที่แสดงถึงความงดงามของธรรมชาติ เช่น “ทะเลหมอก” ซึ่งเป็นการกระตุ้นอารมณ์ของผู้อ่านให้รู้สึกอยากเดินทางไปสัมผัสด้วยตนเอง

1.2.2 เนื้อหาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

ตัวอย่างที่ 5

...“บนลานกว้างเด่นตระหง่านด้วยอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง หล่อด้วยโลหะในอิริยาบถประทับยืน ภายในคือพิพิธภัณฑสถานพ่อขุนผาเมือง” (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ฏ)

จากตัวอย่างที่ 5 การเยี่ยมชมอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมืองและพิพิธภัณฑสถานเป็นตัวอย่างของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ที่มุ่งเน้นทั้งการเรียนรู้บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ขณะที่พิพิธภัณฑสถานภายในให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตในอดีต ถือเป็นการอนุรักษ์และเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1.2.3 เนื้อหาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ตัวอย่างที่ 6

...“ถัดออกมาจากร้าน Summer Thon จะพบกับเรือกอลและจอดเรียงรายอยู่ ชุมชนแห่งนี้มีชื่อเสียงเรื่องการต่อเรือกอลและมีเพียงแห่งเดียวในจังหวัดนราธิวาส” (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ฉ)

จากตัวอย่างที่ 6 การสื่อถึงกิจกรรมและสิ่งที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน เช่น “เรือกอลและ” ซึ่งเป็นงานฝีมือที่มีลวดลายทางวัฒนธรรม ที่สัมผัสวิถีชีวิตภูมิปัญญา และงานศิลป์ท้องถิ่น ทำให้เกิดความรู้สึกอยากไปสัมผัสด้วยตนเอง

1.2.4 เนื้อหาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบสร้างสรรค์

ตัวอย่างที่ 7

... “แนะนำ Together Resort Kaengkrachan เลย! มีพื้นที่พักผ่อนเยอะ มี ร้านอาหาร ห้องสันทนาการ คีฬาและห้องคาราโอเกะ มีกิจกรรมให้ทำทุกวัน!” (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ญ)

จากตัวอย่างที่ 7 การใช้ภาษาเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอยากร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สันทนาการ ดนตรี หรือกีฬาในร่ม ซึ่งแสดงถึงการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลากหลาย

1.2.5 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตัวอย่างที่ 8

...มาสัมผัสเสน่ห์ภาคตะวันออก กับกิจกรรม “อร่อยทุกไร่ ชิมไปทุกสวน” เที่ยวฤดูกาลผลไม้ในดินแดนสี่แสนตะวันออก. (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ณ)

จากตัวอย่างที่ 8 จากประโยคกล่าวถึง “อร่อยทุกไร่ ชิมไปทุกสวน” ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้มาเยือนได้มีโอกาสเข้าชมพร้อมสัมผัสบรรยากาศวิถีชีวิตเกษตรกรในพื้นที่เพื่อดึงดูดใจกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่อยากมาสัมผัสประสบการณ์จริง

1.2.6 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ตัวอย่างที่ 9

...โดยคุณสามารถเลือกร้านที่จะใช้บริการและสำรองเวลาได้อย่างง่ายดาย เพื่อให้คุณมีประสบการณ์ที่น่าจดจำและรู้สึกอิมเมไปกับการนวดและสปา. (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ข)

จากตัวอย่างที่ 9 จากประโยคกล่าวถึง “การนวดและสปา” ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เน้นการผ่อนคลายและดูแลสุขภาพกาย ผ่านกิจกรรมเฉพาะเช่น นวด สปา สถานสุขภาพเพื่อความรู้สึกสดชื่น

2. การใช้ภาษาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.”

การใช้ภาษาใน “เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท.” มีลักษณะโดดเด่นที่สะท้อนถึงความตั้งใจในการสื่อสารเพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้ติดตาม โดยใช้ภาษาเชิงทางการ เพื่อให้เข้าถึงผู้อ่านได้หลากหลายกลุ่มเป็นการกระตุ้นให้ผู้ติดตามมีส่วนร่วมและออกเดินทางท่องเที่ยว พบข้อมูลดังนี้

2.1 การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย

การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายแฝงอยู่เพื่อกล่าวในเชิงเปรียบเทียบหรือให้ผู้อ่านต้องอาศัยความเข้าใจในการตีความ สร้างภาพลักษณ์และอารมณ์ความรู้สึกทำให้ข้อความดูมีเสน่ห์ และน่าจดจำ (ภาวิณี อุบล, 2562, หน้า 125) ปรากฏ 197 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 62.54 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 10

หากใครเหนื่อยล้าจากการทำงาน หรือเริ่มหมดไฟ ลองแวะไปเติมพลังด้วยการชมวิวยี่ลใจ (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ท)

จากตัวอย่างที่ 10 คำว่า “หมดไฟ” เป็นการใช้ความหมายโดยนัย ที่สื่อถึงการขาดแรงบันดาลใจหรือพลังใจในการทำงาน ซึ่งไม่ได้หมายถึง ไฟจริง ๆ กำลังดับลง

2.2 การติดแฮชแท็ก

การติดแฮชแท็กเป็นเครื่องมือสื่อสารที่พบในสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะในงานด้านการท่องเที่ยว เพราะทำหน้าที่เป็นทั้งสัญลักษณ์จัดหมวดหมู่ข้อมูล และเครื่องมือทำให้ผู้ใช้งานสามารถค้นหาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องได้ทันทีเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ปรากฏ 187 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 59.37 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 11

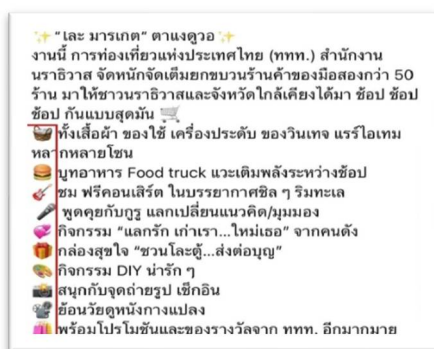
#ทะเลหมอกกล่อเซโล จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิวสวยเหมือนสวรรค์นี้ (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ก)

จากตัวอย่างที่ 11 การติดแฮชแท็ก #ทะเลหมอกกล่อเซโล เป็นกลยุทธ์ง่าย ๆ แต่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มการค้นพบเนื้อหา เน้นจุดเด่นของสถานที่ เป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน

2.3 การใช้สัญลักษณ์

การใช้สัญลักษณ์รูป หรืออีโมจิในสื่อออนไลน์เป็นการสื่อสารที่ช่วยเพิ่มชีวิตชีวาและอารมณ์ให้กับข้อความ สัญลักษณ์แทนความรู้สึก เช่น ความสุข ความประทับใจ หรือความตื่นเต้น และสามารถเน้นความสำคัญของเนื้อหาให้โดดเด่นได้ การใช้สัญลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วย สื่อสารอารมณ์ สร้างบรรยากาศ และดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรากฏ 174 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 55.23 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 12

รูปที่ 4 การใช้สัญลักษณ์

ที่มา: อนุสาร อ.ส.ท. (2567)

จากตัวอย่างที่ 12 พบมีการใช้สัญลักษณ์หลากหลายรูปแบบในการสื่อสาร ซึ่งแต่ละสัญลักษณ์มีหน้าที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและเพิ่มความน่าสนใจให้กับข้อความ โดยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ถูกนำมาใช้เพื่อสื่อความหมายแทนถ้อยคำและสร้างภาพจำที่ช่วยเน้นข้อความให้ดูโดดเด่น สะดุดตา และชวนติดตามมากยิ่งขึ้น

2.4 การใช้การซ้ำคำ

การใช้การซ้ำคำ เป็นการนำคำเดียวกันมาวางซ้ำในประโยคหรือข้อความเพื่อเน้นความหมาย สร้างจังหวะ และดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน พบได้บ่อยในการบรรยายและประชาสัมพันธ์ใช้เพื่อเน้นบรรยากาศของสถานที่ ปรากฏ 122 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 38.73 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 13

“ชวนน้อง ๆ หนู ๆ และครอบครัวมาเพลิดเพลินกับสัตว์น้ำ (อนุสาร อ.ส.ท., 2567จ)

จากตัวอย่างที่ 16 การซ้ำคำโดยใช้ไม่ย้มก คำว่า “ชวนน้อง ๆ หนู ๆ” เป็นการ
ประชาสัมพันธ์ โดยใช้ไม่ย้มกซ้ำคำในตำแหน่งที่แสดงความเป็นเด็กเพื่อเป็นการกระตุ้นกลุ่มเป้าหมาย

2.5 การเล่นคำ

การเล่นคำ (ทักษพร กุมชาต, 2565, หน้า 74) หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่มีหลาย
ความหมายหรือออกเสียงใกล้เคียงกันเพื่อสร้างความสนุกสนาน ดึงดูดความสนใจ และกระตุ้นความคิด
ของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านจดจำได้ง่าย ปรากฏ 102 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 32.38 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 14

พบกับปีกอ้วนที่ต้อนรับศักราชใหม่แห่งปี เพื่อส่งมอบ “สุขแรก” เป็นของขวัญสุด
พิเศษให้กับทุกคนรับวัน “ศุกรแรก” ของปีใหม่ สร้างรอยยิ้ม และความสุข (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ก)

จากตัวอย่างที่ 14 คำว่า “แรก” ซึ่งพบสองครั้งและมีความหมายต่างกัน สุขแรก
หมายถึง ความสุขในช่วงเริ่มต้นของปี ส่วน ศุกรแรก หมายถึง วันศุกร์วันแรกของปีใหม่ การใช้คำว่า
“แรก” ซ้ำกันเช่นนี้ช่วยสร้างความไพเราะ สื่อความหมายเชิงบวกเป็นการเริ่มต้นสิ่งดี ๆ

2.6 การใช้คำอุทาน

คำอุทานเป็นเครื่องมือทางภาษาที่ใช้สื่ออารมณ์ ความรู้สึก หรือปฏิกิริยาของผู้พูด
ทำให้ข้อความมีชีวิตชีวา ดึงดูดความสนใจ และเสริมอารมณ์ร่วมให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านรับรู้ได้ทันที ปรากฏ 98
ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 31.10 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 15 ในตลอดเส้นทางอันคดเคี้ยวกว่า 3 กิโลเมตร และที่ร่องไ้อ์โ ก็คือ น้ำ
ใสจนมองทะลุลงไปนับก้นหินใต้คลองได้เลยทีเดียว ลองมาเที่ยวกันได้ (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ง)

จากตัวอย่างที่ 15 การใช้คำว่า “ไ้อ์โ” เพื่อสร้างความตื่นเต้นประทับใจต่อ
บรรยากาศธรรมชาติ ความงามของสถานที่ท่องเที่ยวทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความตื่นตาตื่นใจนั้นได้ทันที

2.7 คำเลียนเสียงธรรมชาติ

คำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำไหล “ซู่ซ่า” เสียงนกร้อง “จ๊ิบ ๆ” หรือเสียงลม
พัด “ฟู่ ฟู่” เพื่อกระตุ้นจินตนาการและความสนใจของผู้อ่าน ปรากฏ 76 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 24.13
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 16

“หากว่าเรากำลังละลาย จงปรบมือพลัน” แปะ ๆ อากาศช่วงนี้ไม่เกินจริงเลย”
(อนุสาร อ.ส.ท., 2567ข)

จากตัวอย่างที่ 16 คำว่า แปะ ๆ เป็นการสร้างความรู้สึกสนุกสนาน สดใส และเป็น
กันเอง ให้กับผู้อ่าน เป็นตัวอย่างของคำเลียนเสียงธรรมชาติ โดยเลียนเสียงการปรบมือของผู้คน พร้อมกับ
สร้างอารมณ์สนุกสนานและกระตุ้นให้ผู้อ่านรู้สึกมีส่วนร่วม

2.8 การใช้คำสัมผัส

การใช้คำสัมผัส (ภาวิณี อุบล, 2562, หน้า 113) หมายถึง คำคล้องจองที่มีเสียงสระ
และมาตราตัวสะกดอย่างเดียวกันเป็นสัมผัสสระและคำที่มีพยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน คือสัมผัสพยัญชนะ

เพื่อให้จดจำได้ง่าย คำสัมผัสในภาษาไทยช่วยเพิ่มความราบรื่นในการอ่าน และมีผลต่อการสร้างจังหวะที่น่าติดตามเหมือนร้อยกรอง ปรากฏ 62 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 19.68 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 17

พรุ่งนี้ อ.ส.ท. วันละบาร์ พบกับ “Craft Cola” By Duemdum-ดื่มด่ำ คราฟต์โคล่า
มาดื่มมาดริง มีใจก็มา เสาร์นี้มีบาร์คราฟต์โคล่า (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ข)

จากตัวอย่างที่ 17 คำว่า “มาดื่มมาดริง” เป็นใช้คำสัมผัสพยัญชนะต้น โดยใช้เสียงพยัญชนะต้น ม” และ “ด” ซ้ำกันในคำ “มาดื่ม” และ “มาดริง” ทำให้เกิดเสียงคล้องจองของคำเพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้อ่านรู้สึกอยากเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง

2.9 การใช้คำภาษาถิ่น

การใช้คำภาษาถิ่น คือการนำคำศัพท์ สำนวน หรือวลีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาใช้ในการสื่อสาร เพื่อสร้างความใกล้ชิดและเอกลักษณ์ สะท้อนวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของพื้นที่นั้น ๆ ปรากฏ 29 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 9.20 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 18

...ททท. แจกความสุขแบบทันใจ เพราะเมืองไทยเที่ยวได้ทันที! กับเส้นทางแนะนำ
สุขทันที...ที่เที่ยวภาคใต้ เส้นทางหรรยแรง แหล่งใต้-เที่ยวปักขใต้ หรรยแรงปักใจไปกับ อาหาร ท้องทะเล
ธรรมชาติ และวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ (อนุสาร อ.ส.ท., 2567ค)

จากตัวอย่างที่ 18 คำว่า “หรรย” เป็นภาษาถิ่นสื่อถึงความอร่อยหรือน่าประทับใจ
ทำให้กระตุ้นความรู้สึกอยากท่องเที่ยว สื่อถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของภาคใต้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเนื้อหาและการใช้ภาษาใน “เพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท.” ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2567 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 รวมทั้งสิ้น 315 ข้อความ พบว่า เพจนี้มีการใช้ภาษาในลักษณะที่หลากหลายและสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ให้ผู้อ่าน เนื้อหาถูกนำเสนอด้วยข้อความ ภาพประกอบ วิดีโอ และโปสเตอร์ ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ภาษาในเพจมีลักษณะหลากหลาย ได้แก่ การใช้เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น ว้าว! ฮือฮา! โอ้โฮ ชูซ่า! ซึ่งช่วยสร้างความตื่นเต้นเหมือนอยู่ในสถานที่จริง การใช้คำสัมผัส ทำให้เนื้อหามีความไพเราะและง่ายต่อการจดจำ การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยเป็นการกระตุ้นจินตนาการ ทำให้เกิดแรงจูงใจอยากไปสัมผัสสถานที่จริง นอกจากนี้ เพจยังใช้การเล่นคำ คำซ้อน และคำภาษาถิ่น เพื่อสร้างบรรยากาศและสะท้อนเอกลักษณ์ของภูมิภาค ทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และการใช้แฮชแท็กหรือสัญลักษณ์พิเศษ ยังช่วยเน้นย้ำอารมณ์ของเนื้อหา ทำให้เกิดแรงบันดาลใจออกเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กันตภณ แก้วสง่า, บุษบา สุธีธร และอภิษฐา อยู่ในธรรม (2563, หน้า 21) ระบุว่าภาษาเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้างแรงบันดาลใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเสนอหลากหลายช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างบรรยากาศอย่างชัดเจน นิตยา มีสุวรรณ (2563, หน้า 34) การใช้คำอุทาน และรูปแบบการนำเสนอสามารถสร้างความรู้สึกเหมือนอยู่ในสถานที่จริง เพจอนุสาร อ.ส.ท. ใช้เทคนิคนี้เพื่อให้เกิดความตื่นเต้น

และอยากสัมผัสประสบการณ์ด้วยตนเอง และแนวคิดของ ภาวิณี อุบล (2562, หน้า 124) ที่อธิบายการใช้คำที่มีความหมายโดยนัย การซ้ำคำ การใช้ชื่อเฉพาะ และสัญลักษณ์ ช่วยกระตุ้นจินตนาการ เกิดแรงจูงใจและความสนใจต่อเนื้อหา การใช้แฮชแท็กและสื่อผสมในโลกดิจิทัลก็ช่วยให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสร้างความร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัยที่พบว่าเพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท. สามารถผสมผสานความงดงามของภาษาไทยกับรูปแบบการสื่อสารร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษพร กุมชาต (2565, หน้า 94) ซึ่งศึกษาการใช้คำสัมผัสและคำพ้องเสียงในงานเขียนเพื่อสร้างความไพเราะและความง่ายให้แก่ผู้รับสาร การใช้คำสัมผัสช่วยให้ข้อความมีความลื่นไหลและเพิ่มอารมณ์ร่วมแก่ผู้อ่าน การศึกษาพบว่าเพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท. ใช้คำสัมผัสและคำพ้องเสียงในข้อความท่องเที่ยว ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเพลิดเพลินและจำเนื้อหาได้ง่าย สอดคล้องกับผลของ ทักษพร กุมชาต นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ ศิยาภรณ์ ชูศิลป์ทอง (2563, หน้า 129) ที่ศึกษาการอ้างอิงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและแรงบันดาลใจ ผลสรุปของงานวิจัยพบว่า การอ้างอิงที่เหมาะสมทำให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อมั่นและมีแรงจูงใจในการเดินทาง เพจเฟซบุ๊กอนุสาร อ.ส.ท. ใช้การกล่าวถึงสถานที่และบุคคลจริง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเกิดแรงบันดาลใจและอยากเดินทางด้วยตนเอง และ ศศิวิมล สงวนพงษ์ (2563, หน้า 66) ซึ่งศึกษาเรื่องการใช้คำภาษาถิ่นในงานสื่อสารเพื่อสร้างความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่าการใช้ภาษาถิ่นช่วยให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ร่วมต่อเนื้อหา พบว่าเพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท. ใช้คำภาษาถิ่นในข้อความท่องเที่ยวทำให้ผู้อ่านรู้สึกเป็นกันเองและสามารถกระตุ้นอารมณ์และแรงจูงใจของผู้อ่านได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากผลการศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหาและการใช้ภาษาในเพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท. ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมระยะเวลาที่กว้างขึ้นเพื่อเปรียบเทียบการใช้ภาษาเพื่อให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเพจเฟซบุ๊ก อนุสาร อ.ส.ท. กับสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบดิจิทัลอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงความแตกต่างของการใช้ภาษาและการนำเสนอเนื้อหาในแต่ละแพลตฟอร์ม ซึ่งอาจส่งผลต่อการดึงดูดและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์เชิงลึกด้านภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ ผ่านการใช้ภาษาและเนื้อหาเพื่อความเชื่อมั่นในฐานะสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งภาควิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวและสื่อดิจิทัลโดยตรง

รายการอ้างอิง

- กันตภณ แก้วสง่า, บุษบา สุธีธร, และอภิษฐา อยู่ในธรรม. (2563). การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านเครือข่ายสังคม. **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย**, 15(2), หน้า 14–28.
- กันยารัตน์ ผ่องสุข. (2553). **เนื้อหาและกลวิธีทางภาษาในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของ “น้าวกลม”** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). **รายงานประจำปี 2565**. https://api.tat.or.th/upload/live/about_tat/9702/รายงานประจำปี_2565_ของ_ททท_mobile.pdf
- ชญานิ รัตนรอด. (2550). **การใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท.** [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยเนตร ชนาคคุณ, ธนพร หมูคำ, ภิญญพันธ์ พงนะลาวัณย์ และสุพรรณ ทองคล้าย. (2565). การประกอบสร้างชาติไทยในมิติการท่องเที่ยวจากสารคดี: กรณีศึกษา อนุสาร อ.ส.ท. **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, 10(3), หน้า 114–133.
- ทักษพร กุมชาต. (2565). **กลวิธีการนำเสนอสินค้าของเพจเฟซบุ๊ก “SALE HERE”** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธนพร พูลสวัสดิ์. (2563). การสื่อสารการท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐ. **วารสารนิเทศศาสตร์**, 38(2), หน้า 45–60.
- นิตยา มีสุวรรณ. (2563). การวิเคราะห์งานเขียนรีวิวในเฟซบุ๊กแฟนเพจ Trip Th ทริปไทยแลนด์. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 7(1), หน้า 30–47.
- พัชรภรณ์ คชินทร์ และเชิดชัย อุดมพันธ์. (2566). อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมการท่องเที่ยวของนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 43(6), หน้า 1101–1113.
- ฟ้าวิภา เต๊ะเย็บ และพัชรภรณ์ คชินทร์. (2566). กลวิธีทางภาษาในการรีวิวเพจท่องเที่ยว “Chew Chew Phuket” ใน การประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ คณะศิลปศาสตร์ ภาษามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษา ครั้งที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2566 (หน้า 29–45). มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ภาวณิ อุบล. (2562). **การศึกษาเนื้อหาและการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กแฟนเพจ “อะไรอะไรก็ครู”** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วินิตา ปราบภัย, บุญเลิศ วิวรรณ และสมเกียรติ รักษ์มณี. (2563). สารคดีเชิงท่องเที่ยววิถีไทยในอนุสาร อ.ส.ท.: การพรรณนาความที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, 8(1), หน้า 42–52.
- ศศิวิมล สงวนพงษ์. (2563). **อารมณ์ขันในรายการเที่ยวไทย** [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิยาภรณ์ ชูศิลป์ทอง. (2563). **เนื้อหาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในบทวิจารณ์ภาพยนตร์ในเฟซบุ๊กภาษาไทย** [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2566). รายงานประจำปี พ.ศ. 2566.

https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/annual_etda66.aspx

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ก, 1 มกราคม). **ชวนมาทำ 12 กิจกรรมสุดพิเศษรับปีใหม่ท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติในสวนลุมพินี**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/1TmsH2S9x9/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ข, 9 มกราคม). **TAGTHAI จับมือร่วมกับ Hungry Hub และ ThaiHand เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจให้คุณ**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/p/1Ccus5XkD7/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ค, 16 มกราคม). **สุพันที..ที่ैयाภาคใต้**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/1BPZAAqUBP/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ง, 18 มกราคม). **แม้มหนาว อาจจะมาถึงภาคใต้ แต่ชาวพังงาก็มีวิธีท่องเที่ยวแบบเย็น ๆ**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/1BRkZk2Yyj/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567จ, 29 มกราคม). **ชวนน้อง ๆ หนู ๆ และครอบครัวชวนน้อง ๆ หนู ๆ และครอบครัวมาเพลิดเพลินกับสัตว์น้ำนานาชนิดที่พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำที่ใหญ่ที่สุด**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/16Va8VXZ1v/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ฉ, 9 กุมภาพันธ์). **#รู้หรือไม่ นราธิวาสก็มีจุดชมเครื่องบินเหมือนหาดไม้ขาวที่ภูเก็ตด้วยนะ**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/1CvYSQaZ8F/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ช, 9 มีนาคม). **“หากว่าเรากำลังละลาย จงปรบมือพลัน” เปะ ๆ อากาศช่วงนี้ไม่เกินจริงเลยถ้าจะบอกว่า**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/14M2TtavpCy/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ซ, 29 มีนาคม). **พุงนี้ อ.ส.ท. วันละบาร์ พบกับ “Craft Cola” By Duemdum-ดื่มดำ คราฟต์โคล่า**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/p/1BPPaGpKXX/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ณ, 2 พฤษภาคม). **ชาว “ทุเรียน Lover” ฟังทางนี้**. [อัปเดตสถานะ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/p/17MX953VVN/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ญ, 25 มิถุนายน). **ใครจะรู้ว่าที่แก่งกระจาน จะมี “สวนน้ำ” ให้เราเล่นกันด้วย!** [อัปเดตสถานะ]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/16jct6JCE/?mibextid=wwXlfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ฎ, 3 กรกฎาคม). “,,,พญาศรีนาวนำถมเสวยราชย์ในสองนคร นครหนึ่งชื่อ
สุโขทัย อีกนครหนึ่งชื่อศรีสขนาลัย. [อัปเดตสถานะ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/p/1DrYHYqvyx/?mibextid=wwXIfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ฎ, 12 ธันวาคม). #ทะเลหมอกกลอเซโล จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิวสวยเหมือน
สวรรค์นี้ อยู่ภาคเหนือของประเทศไทย เป็นจุดชมวิว. [อัปเดตสถานะ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/p/15y3d9EDBz/?mibextid=wwXIfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ฐ, 20 ธันวาคม). ในที่สุดชาวไทยผู้มีใจรักในการท่องเที่ยวก็ได้เวลาออกตามหา
ทะเลหมอกประจำปี. [อัปเดตสถานะ]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/17GPfgVcES/?mibextid=wwXIfr>

อนุสาร อ.ส.ท. (2567ท, 25 ธันวาคม). หนาวนี้มีที่เที่ยวในใจกันบ้างหรือยัง? ถ้ายังไม่มี ลองไปเปลี่ยน
บรรยากาศทางเดินที่พักร่มท่ามกลางธรรมชาติ. [อัปเดตสถานะ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/p/1AEwehvMCS/?mibextid=wwXIfr>

การปฏิเสธความรับผิดชอบ: การจําานอย่างมกง่ายและการโทษผู้อื่นของ
ตัวละครนิวแลนด์ อาร์เชอร์ในนวนิยายเรื่อง ดิเอจออฟินโนเซนต์
Denying Responsibility: Newland Archer's Convenient Compliance
and Blame Attribution in *The Age of Innocence*

วันที่รับบทความ: 7 ตุลาคม 2568

พิชามณูย์ บุญช่วย ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 14 พฤศจิกายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 17 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

นิวแลนด์ อาร์เชอร์ ตัวละครหลักในนวนิยาย เรื่อง ดิเอจออฟินโนเซนต์ ของอีดิธ วอร์ตัน ที่ได้รับการตีพิมพ์เมื่อค.ศ. 1920 นำเสนอชายผู้เป็นอภิสิทธิ์ชนที่อยู่ท่ามกลางแนวปฏิบัติอันเสแสร้งของสังคมชั้นสูงในนิวยอร์กราวค.ศ. 1870 แม้ว่าอาร์เชอร์จะมีข้อได้เปรียบในชีวิตมากมาย แต่เขาไม่เคยลงมือทำอะไรเพื่อไขว่คว้าสิ่งที่ตนปรารถนาหรือเพื่อให้มีชีวิตตามที่ต้องการอย่างแท้จริง จากการศึกษาผลงานเชิงการตีความบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของนวนิยายเรื่องนี้ และบทความที่ศึกษาความเสแสร้งและความซับซ้อนทางจิตใจของอาร์เชอร์ รวมถึงนำทฤษฎีการอนุมานสาเหตุมาประกอบกัน บทความนี้นำเสนอตัวละครนิวแลนด์ อาร์เชอร์ ในมุมมองที่สะท้อนแนวโน้มอันน่าสลดใจของลักษณะของมนุษย์ที่ต้องการปลดเปลื้องตนจากความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะความเป็นมนุษย์ที่ยึดติดตัวเขาไปตลอดชีวิต อาร์เชอร์ยอมจําานอย่างมกง่ายต่อสถานการณ์ต่าง ๆ และเมื่อผลลัพธ์ของการเพิกเฉยทำให้เขาคับข้องใจ เขาปฏิเสธความรับผิดชอบด้วยการกล่าวโทษผู้อื่นที่เขาอ้างว่ารัก โทษภรรยาที่เป็นคนที่สมบูรณ์แบบตามบรรทัดฐานของสังคม หรือแม้กระทั่งโทษโชคชะตา นอกจากการสร้างตัวละครแล้ว การเลือกใช้รูปแบบการเล่าเรื่องตามขนบเดิมของวอร์ตันยังสะท้อนการยอมจําานตามความคาดหวังของสังคมของอาร์เชอร์ รวมไปถึงการที่เขาละจากสิ่งนั้นไม่ได้ไปจนตลอดเรื่องอีกด้วย

คำสำคัญ: การกล่าวโทษ การยึดติดแบบปฏิบัติ ดิเอจออฟินโนเซนต์

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: pichamon.b@dru.ac.th

Denying Responsibility: Newland Archer's Convenient Compliance and Blame Attribution in *The Age of Innocence*

Received: October 7, 2025

Pichamon Boonchuay ^{1*}

Revised: November 14, 2025

Accepted: November 17, 2025

Abstract

The protagonist of Edith Wharton's 1920 novel *The Age of Innocence*, Newland Archer, represents a man of social privilege caught in the web of hypocritical social norms that defined New York's elite society in the 1870s. Despite his many advantages, he consistently refuses to act on his genuine desires or pursue the life he truly wants. Drawing on prior interpretations of the novel's historical and social contexts and on studies of Archer's hypocrisy and psychological complexity, and incorporating attribution theory, this essay reads his characterization as a reflection of the tragic human tendency to absolve oneself of responsibility, a tendency that persists throughout his life. Archer passively, and for reasons of convenience, submits to circumstances, and when the consequences of his inaction frustrate him, he deflects responsibility by attributing blame to the woman he claims to love, the socially ideal wife he chooses to marry, and even to fate itself. Beyond characterization, Wharton's traditional narrative structure further mirrors Archer's conformity to social expectations and his inability to break free from them, even by the end of the novel.

Keywords: Attribution of Blame, Conformity to Tradition, *The Age of Innocence*

¹ Lecturer, Business English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: pichamon.b@dru.ac.th

Introduction

The 1920 novel *The Age of Innocence* by Edith Wharton has been recognized as a story that reflects a microcosm of human nature. Although the novel is a retrospect on 1870s New York, its exploration of an elite society of the Gilded Age offers enduring relevance for understanding human behaviour across cultures, social classes, and historical periods. Scholarly studies of the novel have examined various aspects of the work, including its autobiographical reflection, its historical and social contexts, its characterisation and its narrative structure. In focusing on the main character, Newland Archer, critics often interpret him as a hypocrite who acts against the ideals he claims to uphold, particularly in his criticism of the arbitrary, unspoken codes of his society. However, this is not merely a result of external social pressure. Through a close reading of his actions and words and employing attribution theory, this paper adds another perspective that Newland Archer's inability to attain his desires can be read as a denial of accountability for his own life trajectory, expressed through his convenient compliance and his tendency to blame others. Wharton portrays Archer as a man whose unfulfilled romantic life is accompanied by a tendency to attribute his dissatisfaction to the two women in his life and to external forces such as fate, rather than to his own choices and agency. His perceived inability to change his fate is further mirrored in the novel's adherence to a traditional narrative structure, despite being published during the period when experiments with narrative forms were prevalent in the Modernist era.

Previous relevant works

One of the authoritative texts on the criticism of the novel is the introduction to the 2003 Norton Critical Edition of *The Age of Innocence*, which posits that the novel being a product of the view of the post-WWI era and containing modernist themes such as criticism of social restrictions and unrealized desire (Waid, 2003, pp. xiii–xx). This introduction also mentions the psychological conflicts of the main character Newland Archer as well. The characters in this novel are often discussed in terms of their actions, or lack thereof, and the intentions behind them, particularly those of the three main characters: Newland Archer, May Welland, and Countess Ellen Olenska. In the preface of *The Figure of Consciousness: William James, Henry James, and Edith Wharton*, Kress (2002, pp. xv–xvi) discusses how the character of Newland Archer is a product of social constructs; the surrounding atmosphere prohibits him from realizing his true self. Prior scholarship, however, casts a different light on the character, arguing that Archer is the

agent of his own misery. In his paper titled “*The Age of Innocence*: Edith Wharton's Weak Faust,” Moseley (1959, pp. 156–159) compares Archer to Goethe's Faust, arguing that Archer's efforts, whether to rush May into an earlier marriage or to pursue a life with Ellen, are ultimately futile, unlike Faust, who uses devilish power to momentarily attain knowledge, power, and forbidden love. Ultimately, “Newland is kept within the old society's bound” (Moseley, 1959, p. 160). Another interpretation of Archer's ineptitude in taking responsibility for his own desires appears in Emily J. Orlando's paper titled “Rereading Wharton's ‘Poor Archer’: A Mr. ‘Might-have-been’ in *The Age of Innocence*.” Orlando (1998, p. 57) offers a critical analysis of the character as a “lousy reader”. Orlando (1998, pp. 56-76) states that Archer reads extensively, is well-versed in cultural and fashionable matters, acts superior to others in his society because of his knowledge; however, he deceives himself with the world of images he constructs, unlike Ellen Olenska and May Welland, who clearly understand the realities of their situations and make choices accordingly.

Shari Goldberg's essay, “Newland Archer's Doubled Consciousness: Wharton, Psychology, and Narrational Form,” appears in *Edith Wharton's The Age of Innocence: New Centenary Essays*, a volume published in celebration of the novel's 100th anniversary in 2020. In this essay, she argues that the narrative aspect of the novel also functions as a form of Archer's secondary consciousness (Goldberg, 2020, p. 108). She also asks whether Newland's mind changes from the beginning to the end of the novel. If the narration does not solely reflect Archer's consciousness, it may instead represent the consciousness of others as well (Goldberg, 2020, p. 109). Either way, the novel can be ultimately read as a mirror for Archer's mental state from beginning to end.

The Afterword of the Signet Classics edition of *The Age of Innocence* by Judith P. Saunders provides a critical analysis of the novel within its historical and cultural contexts. Saunders emphasizes the tension between individual desires and social conventions. She discusses how Archer is aware of the constraints of his society, particularly through its repression and social obligation, as well as through his contrasting perceptions of the two women, Countess Ellen Olenska and May Welland. Additionally, she reflects on Wharton's narrative technique, particularly how Archer's ruminations resemble those of an anthropologist, and ends with the novel's enduring relevance in exploring human nature and societal expectations.

Newland Archer's desire for Countess Ellen Olenska has been examined in terms of whether it represents genuine emotion or merely an indulgence in fantasy. In “The

Cult of Passion in *The Age of Innocence*”, Daigrepoint (2007) argues that Archer’s desire for Olenska is a form of self-indulgence in a romanticized idea of Olenska rather than a true desire for her as a real person. Daigrepoint (2007) contends that Archer attached to the idea of Olenska than to the reality of being with her. Similarly, in “A Dialectic of Deception: Edith Wharton’s *The Age of Innocence*”, Witherow (2003) interprets Archer’s intention through a psychoanalytic lens, drawing on Slavoj Žižek’s reading of Lacanian theory that ideology unconsciously shapes desire and fantasy as well as in beliefs and institutions. This adds dimension to Archer’s questionable desire suggesting it is ideologically driven rather than purely emotional.

In the paper titled “Ironic Structure and Untold Stories in *The Age of Innocence*”, Hadley (1991) argues that the untold stories of Ellen Olenska and May Welland subvert Newland Archer’s perceptions of them. This also undermines the romance plot of the story and makes the revelations ironic that both women are different from what Archer believes them to be. He, in turn, proves to be the most naïve of all, despite regarding himself as someone fully aware of how his world works. Ellen is revealed to be essentially innocent, while May is not the unimaginative girl she appears to be, ultimately acting decisively to protect her marital status. Hadley (1991, p. 267) also contends that the structure of the story reflects the irony of the situations such as how Wharton sets Newland and May’s wedding around Easter, which is a symbol of regeneration, yet describes the wedding scene as funereal. She also briefly mentions the cruelty stemming from Archer’s misunderstanding, whereby he views May as the agent of his misery, as follows: “Having failed to take control of his life, Newland now passively hopes for a catastrophe to change his life for him” (Hadley, 1991, p. 269).

These interpretations establish that Newland Archer is well-read, cultured, and aware of his social constraints, yet he consistently fails to act on his desires. This failure also raises the question whether his desire genuinely stems from his true emotions or merely serves his self-indulgence in upholding imaginary or societally conditioned ideals rather than expressing authentic feelings. Furthermore, as Archer fails to take responsibility for his own life, his thoughts seek external factors to explain his failure, thereby absolving him of responsibility for his life trajectory and giving him an easy way out to attain what he desires. In other words, he looks for reasons outside himself for his inaction so that he can cling to the unattempted and convince himself that his inaction is for the nobler ends, not just his own failure or cowardice.

Archer's tendency to shift blame away from himself will be examined through psychoanalysis and attribution theory. In *The Psychology of Interpersonal Relations*, Fritz Heider (1958) proposes that people instinctively try to understand the causes of their own behavior, the behavior of others, and events in their social world by assigning attributes to those behaviors. Heider (1958) identifies two types of attribution as follows:

- 1) Internal attributions, which explain behavior in terms of personal factors such as motives, traits, or intentions; and
- 2) External attributions, which explain behavior in terms of environmental or contextual factors beyond the individual's control.

Psychoanalysis and attribution theory provide a framework for analysing Newland Archer's complicity with the very society he criticizes, demonstrating how he assigns blame to others and to fate to cope with his internal conflicts and justify his inaction.

Newland Archer's self-obliteration and passive manipulation

As mentioned above, other works have explored how Newland Archer is a character who could easily choose to live and be with anyone he wants, but who instead chooses what is socially convenient for him. When frustrated with his marriage, he attributes the cause of his misery to those around him, effectively denying his own agency or power of self-determination. Not only does he blame the people around him, his fiancée and later wife, as well as the woman he loves, but he also constantly blames fate as the dictator of his life. Reading his thoughts and actions through psychoanalysis and attribution theory, Archer becomes biased in his views of others by attributing faults to their actions, seeing these as fixed and unchangeable conditions or signals that he must follow. In his mind, this makes him a victim of others' decisions and situations beyond his control. However, this is more of a coping mechanism to absolve himself from the responsibility of choosing the course of his own life. This is, however, primarily a coping mechanism designed to absolve himself of the responsibility for choosing his own life course. This pattern of thought and behavior ultimately results in him becoming a hurtful person with vicious thoughts.

In Chapter 22 of *The Age of Innocence*, the mention of Professor Emerson Sillerton illustrates how a person of similar social status to Newland Archer can choose to do as he desires, and society will still tolerate him. Professor Emerson Sillerton is described as someone considered eccentric by this society's standard merely because he has chosen to work, despite being a gentleman, and pursue an unfashionable

profession for someone of his class, an archaeologist, and because he chooses to live in Newport, which is not regarded as fashionable. As stated:

“Nothing—nothing on earth obliged Emerson Sillerton to be an archaeologist, or indeed a Professor of any sort, or to live in Newport in winter, or do any of the other revolutionary things that he did. But at least, if he was going to break with tradition and flout society in the face, [...]” (Wharton, 2008, p. 185).

Yet, society must tolerate him; they cannot shun him because he is a descendant of several prominent families as described, “His father was Sillerton Jackson’s uncle, his mother a Pennilow of Boston; on each side there was wealth and position, and mutual suitability” (Wharton, 2008, p. 185). Due to this established “Sillerton-Pennilow-Dagonet connection,” the elite New York families are forced to send an unwilling representative to Professor Sillerton’s annual event, often having to “draw lots” to select who must go (Wharton, 2008, p. 185).

Similarly, Newland Archer’s family is well-connected. His mother, Mrs. Archer, describes her family as respectable since the settler generation played important roles in building the country, their ancestors being “respectable English or Dutch merchants” (Wharton, 2008, p. 29) and that some having “signed the Declaration, and another was a general on Washington’s staff, and received General Burgoyne’s sword after the battle of Saratoga” (Wharton, 2008, pp. 29-30). Moreover, as mentioned in Chapter 6 and 7, they are cousins of the most prominent family of all (Wharton, 2008, p. 43). That family is described as “the van der Luydens, direct descendants of the first Dutch governor of Manhattan, and related by pre-revolutionary marriages to several members of the French and British aristocracy” (Wharton, 2008, p. 42). Therefore, Newland Archer is entitled to the same privilege of choosing to do what he wants, especially since he seems to have an interest in anthropological and archaeological matters. Saunders (2008, pp. 308-309) states in her “Afterward” for the novel that Archer often views his society through the anthropological lens. She also argues that Archer refers to his society with anthropological language such as “little tribe” and speaking of its “manners and customs” (Saunders, 2008, p. 309). This suggests that Archer might have found more interest in his life had he pursue a career in anthropology rather than the socially acceptable career of law, whose acceptability lies specifically with young gentlemen of the profession dealing with the elites’ legal matters, as mentioned in Chapter 14 (Wharton, 2008, p. 106). Additionally, Archer is not interested in this profession as the novel refers to his careless practice as “his pretense of professional activity” (Wharton,

2008, p. 106). So, it can be presumed that the society might treat him similarly to how they treat Professor Sillerton if Archer had chosen an anthropological career as a gentleman. In contrast, Archer's choice of career suggests how he chooses to follow the norms of society, slightly obliterating his own interests and becoming quite passive or irresponsible with his professional life.

This insidious trait of his character becomes most apparent in his treatment of the woman he claims to love and the one he chooses to be his wife. Archer fails to recognize his responsibility for securing his own happiness, instead exhibiting bias by attributing fault to both Countess Ellen Olenska and May Welland. He blames them as the reasons he cannot live his real life or attain the freedom he associates with being with Ellen.

Archer shifts the blame to Ellen Olenska for his failure to take any further action to be with her, claiming he acts only as she suggests. He further accuses her of being other men's mistress out of jealousy. Archer claims that he has married May because Ellen told him to do so. Yet, whenever he is asked to take action to let May go, he cannot bring himself to do it. This hypocrisy leads Archer to blame both women. To Ellen, he speaks profusely romantic words as a tortured lover suffering because of her, as if she acted cruelly toward him. However, he never takes real steps to change their situation and be with her.

In Chapter. 18, while he is still only engaged to May, both Archer and Ellen confess their love for each other. She immediately understands they cannot be together because she is not yet divorced and he is engaged to May, who is her cousin. He responds petulantly: "We won't talk of your marriage; but do you see me marrying May after this?" (Wharton, 2008, p. 144). When asks if he would ask May to call off their engagement, he quickly dismisses the idea with: "It's too late to do anything else" (Wharton, 2008, p. 144).

Ellen immediately sees through this excuse and replies: "You say that because it's the easiest thing to say at this moment—not because it's true. In reality it's too late to do anything but what we'd both decided on" (Wharton, 2008, p. 144). Ellen appears to understand his true character: he is full of verbal passion but fundamentally unwilling to take action to change things, even for his own happiness or for hers. Prior to this event, the person who advised against getting a divorce was Newland Archer himself. In Chapter 11, he is assigned to handle Ellen's divorce case because he is about to marry into her family, the Mingotts, the clan of Ellen and May's grandmother (Wharton, 2008,

p. 82). Archer acts as their delegate to discourage Ellen from divorcing. Although he is aware that she has the rights to do so, he must dissuade her because it would create a scandal for her and her family as he states: “Our ideas about marriage and divorce are particularly old-fashioned. Our legislation favors divorce—our social customs don’t” (Wharton, 2008, p. 93). This interaction offers a clear glimpse of his personality to Ellen: despite his words criticizing conventions or seeming to suggest actions that deviate from societal norms, he will ultimately take no steps to change them.

In Chapter 24, over a year after marrying May, Archer follows Ellen to Boston and speaks with her. In the throes of a dramatic profession of love, he declares “[...] I’m the man who married one woman because another one told him to” (Wharton, 2008, p. 204). As Jean Witherow suggests in “A Dialectic of Deception: Edith Wharton’s *The Age of Innocence*”, Archer’s passion for Ellen seems to serve more as an illusion of loving the idea of her than truly being with her. Ellen implies that she has left New York to avoid interfering with Newland and May’s marriage, saying “others may be saved from disillusionment and misery” (Wharton, 2008, p. 204). With the word “disillusionment,” Ellen reveals that she sees through Archer’s illusion about their being together and has been rejecting his whimsical idea of them uniting.

A nearly identical scenario repeats itself when Archer is implicitly asked if he would end his marriage to allow Ellen Olenska to return to New York; he refuses to let May go completely to be with Ellen. He refuses to take any risks for Ellen, while also assigning blame to her for refusing to make him happy as he says:

“Not if you staked your all on the success of my marriage. My marriage,” he said savagely, “isn’t going to be a sight to keep you here.” She made no answer, and he went on: “What’s the use? You gave me my first glimpse of a real life, and at the same moment you asked me to go on with a sham one. It’s beyond human enduring—that’s all” (Wharton, 2008, pp. 204-205).

Attribution of blame is not the only hurtful thing Archer has tragically done to Ellen. He also accuses her of being Mr. Beaufort’s mistress after becoming frustrated with the results of his own inaction. After Archer refuses to call off his engagement with May, he sarcastically asks Ellen: “And Beaufort? Is he to replace me?” (Wharton, 2008, p. 146), followed by, “‘He’s waiting for you now at Mrs. Struthers’s; why don’t you go to him?’ Archer sneered” (Wharton, 2008, p. 146).

To Ellen, Archer assigns blame and succumbs to jealousy caused by his own failure to pursue his desires, falsely accusing her of being with someone else simply

because he cannot be with her. Conversely, to May Welland, the woman he marries but does not love, Archer initially assigns the role of perfection, conforming to the standards of the very society he finds hypocritical but nonetheless subscribes to. Later, when Archer desires Ellen, May is blamed as the cause of his suffocation. Even after her death, Archer continues to blame her as the one who never set him free.

As suggested in the article “Ironic Structure and Untold Stories in *The Age of Innocence*”, Archer misperceives both Ellen and May entirely; that is, May is not merely the perfect product of New York’s hypocritical society nor just a naïve girl unaware of Archer’s secret feelings for Ellen (Hadley, 1991, pp. 268-269). However, throughout the story, Archer regards her only in these limited terms. At the beginning of the story, when they are newly engaged, Archer sees her as the perfect specimen of their society’s ideal woman. His words often sound like an appraisal of a first prize, and he regards her with possessive pride. Significantly his feelings for her are never mentioned as love. This is shown, for instance, through the description of a photograph that she gave him:

“With a new sense of awe he looked at the frank forehead, serious eyes and gay innocent mouth of the young creature whose soul’s custodian he was to be. That terrifying product of the social system he belonged to and believed in, the young girl who knew nothing and expected everything, looked back at him like a stranger through May Welland’s familiar features; [...]” (Wharton, 2008, p. 36).

As Witherow (2003) suggests in “A Dialectic of Deception: Edith Wharton’s *The Age of Innocence*”, Archer’s desire stems more from wanting an ideal than truly loving May as a person. However, as the story reveals in the end, May is not just the naïve girl Archer biasedly assumes her to be. He is ultimately confronted with the revelation that May is not naïve when she reveals to him that she has fought for their marriage whenever necessary. This revelation is demonstrated when May, before even being certain of the fact, informs Ellen that she is pregnant, a calculated move intended to ensure Ellen leaves New York and Newland Archer indefinitely (Wharton, 2008, p. 289).

While Archer blames May for the suffocation he feels in their marriage, May had actually given him a way out of their relationship before they were even married. She directly questions him, sensing the underlying motivation behind his insistence on an early wedding. By the end of Chapter 9, it can be read that Archer is developing an interest in Ellen. He asks the florist to send her yellow roses to Ellen, yet he acts suspiciously, wanting to keep the gesture a secret (Wharton, 2008, p. 67). In Chapter 16,

May, having sensed some differences in Newland's behavior, asked him directly, "If that is it—is there someone else?" (Wharton, 2008, p. 124).

May even suggests that going through with the marriage while Archer may have feelings for someone else could be a mistake. She explains:

"She met his protest with a faint smile. 'If it is, it won't hurt us to talk about it.' She paused, and added, lifting her head with one of her noble movements: 'Or even if it's true: why shouldn't we speak of it? You might so easily have made a mistake'" (Wharton, 2008, p. 125).

Even though, May explicitly asks him and offers him a chance to call off their engagement, Archer deflects her question, assuring her that there has no one else between them (Wharton, 2008, p. 125).

In the last Chapter, when Dallas, Archer and May's grown son, reveals to his father that before her death, May had confided in him, finally bringing the truth about the past to light. Archer learns that May had known about his feelings for Ellen all along. May's message to Dallas was intended to reassure him that the children would always be safe with Archer "[...] because once, when she asked you to, you'd given up the thing you most wanted" (Wharton, 2008, p. 300). Archer is stunned by this revelation, yet in the final reflection on May, he still blames his missed chance with Ellen on her. He replies to his son: "She never asked me" (Wharton, 2008, p. 300). This episode stands in stark contrast to the scene from Chapter 16 as described above that May explicitly asked him if there was someone else, implying that they could call off their engagement. This shows that Archer's tendency to assign blame lingers with him to the very end of the novel.

Another instance of passive manipulation regarding May occurs when Archers feels unsatisfied with his unfulfilled love for Ellen. Frustrated by his own inaction, he reaches a cruel level of unkindness by wishing for May's death, hoping her passing would clear a path for him to be with Ellen. In Chapter 30, when May asks him to close the window before he catches his death, he feels like snapping at her that he has been dead on the inside for months (Wharton, 2008, p. 249). He suddenly has a cruel wish for her to die. He feels no remorse in that thought; instead, he sees her death as his liberation from his tie to her. This scene is narrated as:

"And suddenly the play of the word flashed up a wild suggestion. What if it were she who was dead! If she were going to die—to die soon—and leave him free! The sensation of standing there, in that warm familiar room, and looking at her, and wishing

her dead, was so strange, so fascinating and overmastering, that its enormity did not immediately strike him. He simply felt that chance had given him a new possibility to which his sick soul might cling. Yes, May might die—people did: young people, healthy people like herself: she might die, and set him suddenly free” (Wharton, 2008, pp. 249-250).

This passage can also be read as evidence that, although Archer feels suffocated to the point of desperation, he still wishes for some external cause, an accident, a cruel twist of fate to free him. This way, he would avoid having to take any action or responsibility for his own liberation.

Archer’s blame attribution can also be seen in how he reflects on his life and the younger generation; even late in life, he continues to blame fate for his inactions. In the final chapter, when Archer and his son Dallas travel to Paris together, Archer ponders the difference between their views on fate. Newland observes that Dallas and his generation regard fate as an equal force, not a life’s master (Wharton, 2008, p. 302). This reflection can be read as yet another tragic realization: Archer now understands that he has blamed fate for the trajectory of his life, using it as an excuse for his passivity. Yet, even with this awareness, he is unable to change. When Dallas asks Archer to visit Ellen Olenska with him, Archer still refuses. Even though both he and Ellen are now alone and have another chance to reconnect, Archer chooses instead to dwell on Dallas’s revelation that May had known about his love for Ellen all along, rather than take action to reunite with her, even briefly.

Traditional narrative form as a reflection of Newland Archer’s characterisation

Expanding on Goldberg’s essay, “Newland Archer’s Doubled Consciousness: Wharton, Psychology, and Narrational Form,” Wharton’s choice of traditional novel structure popular in the 19th century reflects Newland Archer’s mindset, which has followed tradition and the established forms of an earlier time. This formal choice mirrors how it remains trapped within the same conventions throughout the novel, ultimately remaining unchanged. In the final chapter, Newland still lives according to the expectations of New York society (Wharton, 2008, pp. 296-297). He continues to blame May for the missed opportunity with Ellen and still fails to take action to secure his own happiness in the end. The characterization of Newland Archer is encapsulated in his final words: “Say I’m old-fashioned: that’s enough” (Wharton, 2008, p. 304). Similarly, Wharton’s use of a traditional narrative structure, despite publishing the novel during

the Modernist era known for its experimentation with form, further emphasizes Archer's entrapment in the values and conventions of the past.

Conclusion

Throughout the course of his life, from youth to old age, Newland Archer represents a man of social privilege and intellectual capacity to see through the hypocrisy of his society that restricts genuine personal fulfilment. Yet, he chooses to conform to it because it is convenient to repeat the hypocrisy than to forge a path of his own. By complying with the hypocrisy for the sake of momentary convenience, he suppresses his desire to live differently and to be with the woman he claims to love. Rather than taking agency over his own life, he passively submits to the circumstances that go against his true wishes. When frustrated by the consequences of his inaction, he shifts blame onto others, holding them responsible for past choices that led to his present misery. However, when offered real opportunities to change his course or act on his desires, he consistently deflects and retreats. His character ultimately reflects a tragic paradox of human nature: the tendency to surrender autonomy for comfort and to rationalize inaction through blame. The novel's traditional narrative form mirrors this theme, reinforcing Archer's entrapment in social conventions and his ultimate refusal to change. Wharton's portrayal of Archer transcends its historical context and anticipates contemporary psychological understandings of moral passivity and self-justification. Likewise, her narrative form enriches the intersection of literary art and the exploration of psychological complexity of human behavior.

References

- Daigrepont, L.M. (2007). The Cult of Passion in “The Age of Innocence.” **American Literary Realism**, 40(1), pp. 1–15.
- Goldberg, S. (2020). Newland Archer’s Doubled Consciousness: Wharton, Psychology, and Narrational Form. In A. Zibrak (Ed.), **Edith Wharton’s The Age of Innocence: New Centenary Essays** (pp. 99–114). Bloomsbury Academic.
- Hadley, K.M. (1991). Ironic Structure and Untold Stories in “The Age of Innocence.” **Studies in the Novel**, 23(2), pp. 262–272.
- Heider, F. (1958). **The Psychology of Interpersonal Relations**. John Wiley & Sons.
- Kress, J. (2002). **The Figure of Consciousness: William James, Henry James, and Edith Wharton**. Routledge.
- Moseley, E.M. (1959). “The Age of Innocence”: Edith Wharton’s Weak Faust. **College English**, 21(3), pp. 156–160.
- Orlando, E.J. (1998). Rereading Wharton’s “Poor Archer”: A Mr. “Might-have-been” in “The Age of Innocence.” **American Literary Realism, 1870-1910**, 30(2), pp. 56–76.
- Saunders, J.P. (2008). Afterword. In E. Wharton, **The Age of Innocence** (pp. 306–316). Signet Classics. (Original work published 1920)
- Waid, C. (2003). Preface. In C. Waid (Ed.), **The Age of Innocence** (pp. xiii–xx). W. W. Norton. (Original work published 1920)
- Wharton, E. (2008). **The Age of Innocence**. Signet Classics. (Original work published 1920)
- Witherow, J. (2003). A Dialectic of Deception: Edith Wharton’s “The Age of Innocence.” **Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal**, 36(3), pp. 165–180.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย

Public Political Participation in Expressing Opinions on Draft Legislation

วันที่รับบทความ: 18 พฤศจิกายน 2568

มานิช อินทิม ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 22 ธันวาคม 2568

เพชรปวีณ์ ธีราช ²

วันที่ตอบรับบทความ: 23 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย เป็นการดำเนินการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งมีความมุ่งหมายให้กฎหมายสะท้อนเจตจำนงของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย และเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ เพื่อให้การตรากฎหมายเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง บทความนี้นำเสนอบทบาทหน้าที่ของรัฐสภาในการตรากฎหมาย หลักการ แนวคิด กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย และบทบาทของรัฐสภาในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการและช่องทางการรับฟังความคิดเห็นให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้กฎหมายที่ตราขึ้นมีความชอบธรรมและตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน การแสดงความคิดเห็นต่อการร่างกฎหมาย มาตรา 77

¹ นักวิจัยอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

* ผู้ประสานงานหลัก email: manit.in@wetern.ac.th

² นักวิจัยอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

email: pechpawee.work28@gmail.com

Public Political Participation in Expressing Opinions on Draft Legislation

Received: November 18, 2025

Revised: December 22, 2025

Accepted: December 23, 2025

Manit Inthachim ^{1*}

Pechpawee Thirach ²

Abstract

Public participation in expressing opinions on draft laws is an implementation of the provisions of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017), which aims to ensure that legislation reflects the will of the people who are the holders of sovereign power. According to Section 77 of the 2017 Constitution, the State is required to provide opportunities for stakeholders to voice their opinions, conduct impact assessments of proposed laws, and disclose relevant information to the public. These processes ensure that lawmaking is transparent and effective, while also enabling citizens to participate directly in political affairs. This article presents the roles and responsibilities of the Parliament in the legislative process, fundamental principles and concepts, relevant laws concerning public hearings on draft legislation, and the role of the Parliament in engaging with public opinions. It further proposes approaches to improving mechanisms and channels for public consultation to ensure practical outcomes, in accordance with the principles of participatory democracy and good governance. The goal is to create legislation that is legitimate and genuinely responsive to the public interest.

Keywords: Public participation, public opinion on a draft law, section77

¹ Independent Researcher, Master of Political Science , Public Policy Program

* Corresponding author, email: manit.in@wetern.ac.th

² Independent Researcher, Master of Public Administration , Public Administration Program
email: pechpawee.work28@gmail.com

บทนำ

ในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดโครงสร้างของการใช้อำนาจอธิปไตย โดยมีหลักการสำคัญคือ “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3) การตรากฎหมายจึงเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยในนามของประชาชน รัฐสภาในฐานะผู้แทนของประชาชนจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว เพื่อให้กฎหมายที่ตราขึ้นมีความชอบธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

การรับฟังความคิดเห็นในการออกกฎหมายตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน จากสภาพปัญหาของการมีกฎหมายเกินความจำเป็น ลำสมัย และเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชน (ธัญพิชชา วงศ์อัสวาศย์, 2567, หน้า 4) เพื่อให้เห็นถึงที่มาของการกำหนดให้รัฐ พึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของรัฐสภาในการตรากฎหมาย เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการร่างกฎหมายกับการกิจของรัฐสภาในด้านการตรากฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้ก่อนการตรากฎหมายจะต้องมีการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการพิจารณากฎหมายในทุกขั้นตอน และนำเสนอเข้าสู่เนื้อหาเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนิติบัญญัติ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (public policy) ผ่านกระบวนการทางกฎหมาย โดยเฉพาะในยุคที่สังคมมีความซับซ้อนและประเด็นปัญหามีผลกระทบหลายมิติ การรับฟังความคิดเห็นจึงทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชน” เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและลดช่องว่างทางอำนาจ โดยทั่วไปกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมไปถึงเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม อย่างไรก็ตาม การมีกฎหมายมากเกินไปอาจก่อให้เกิดภาระทั้งต่อภาครัฐในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายและประชาชนในฐานะผู้ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2562, หน้า 12-13)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 ได้วางหลักการให้รัฐต้องรับฟังความคิดเห็น วิเคราะห์ผลกระทบ และเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส เพื่อให้การตรากฎหมายมีคุณภาพและไม่เป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2563, หน้า 12) หลักการนี้เป็นผลสืบเนื่องจากแนวคิด “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (participatory democracy) ซึ่งยอมรับว่าประชาชนมีบทบาทสำคัญในการร่วมกำหนดทิศทางของนโยบายรัฐ

บทบาทหน้าที่ของรัฐสภาในการตรากฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนด บทบาทหน้าที่ของรัฐสภาในการตรากฎหมาย ที่จะต้องพิจารณาโดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ดังนี้(แดนชัย ไชวิเศษ, 2567, หน้า 15)

1. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

การเสนอและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญให้เสนอต่อรัฐสภาและให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

1.1 ผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จะเสนอได้ ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรีตามข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 10 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

1.2 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้กระทำในรัฐสภาโดยจัดให้มีการพิจารณาเป็น 3 วาระเช่นเดียวกันกับร่างพระราชบัญญัติ

2. การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

2.1 ผู้มีสิทธิเสนอ จะกระทำได้โดยการเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจากผู้ที่มีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนี้ 1) คณะรัฐมนตรี 2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร 3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา และ 4) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

2.2 การพิจารณา

1) วาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการ การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย ในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ซึ่งในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วย ไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภามีส่วนร่วมในการเห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติม

2) วาระที่สองขั้นการพิจารณาเรียงลำดับมาตรา เมื่อมีการลงคะแนนเสียงเห็นชอบในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการและคณะกรรมการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พุทธศักราช พิจารณาเสร็จแล้วให้นำเสนอต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณา ซึ่งการพิจารณาในวาระที่สองเป็นการพิจารณาตามเรียงลำดับมาตรา โดยการออกเสียงในวาระที่สองนี้ให้ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ แต่ในกรณีที่เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ประชาชนเป็นผู้เสนอต้องเปิดโอกาสให้ผู้แทนของประชาชนที่เข้าชื่อกันได้แสดงความคิดเห็นด้วย

3) การรอลงมติเห็นชอบในวาระที่สาม การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั่วไปในวาระที่สอง แล้วเสร็จจะไม่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้การพิจารณาไว้จึงสามารถลงคะแนนในวาระที่สามเพื่อให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัตินั้น การรอลงมติเห็นชอบในวาระที่สามในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้ สมาชิกรัฐสภาแต่ละคนได้พิจารณาว่ากระบวนการตราหรือเนื้อหาของ ร่างรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติมชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือเป็นไปตามความประสงค์ของสมาชิกสภาหรือไม่ จึงได้กำหนดระยะเวลาไว้ว่าเมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้ 15 วัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

4) วาระที่สามสิ้นสุดท้ายการลงมติเห็นชอบ ในวาระที่สามเป็นการออกเสียงลงคะแนน โดยไม่มีการพิจารณาในเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่แก้ไขเพิ่มเติมอีก ดังนั้น การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามสิ้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย ในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา โดยในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน และมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

5) การให้รอไว้เมื่อลงมติเห็นชอบในวาระที่สามแล้ว เมื่อร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมได้ลงมติเห็นชอบในวาระที่สามแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยต่อไป แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี เป็นกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเห็นว่าเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่รัฐสภาได้ลงมติเห็นชอบในวาระที่สามแล้วมีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก (เป็นกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อก็ให้เสนอความเห็นไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือกรณีสมาชิกวุฒิสภาเข้าชื่อก็ให้เสนอความเห็นนั้นไปยังประธานวุฒิสภา หากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาร่วมกันเข้าชื่อถือเป็นกรณีเข้าชื่อในฐานะสมาชิกรัฐสภาก็ให้เสนอความเห็นนั้นไปยังประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี ว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ลงมติเห็นชอบในวาระที่สามขัดต่อมาตรา 255 เข้าลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐหรือมีลักษณะตามมาตรา 256 (8) เข้าลักษณะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญกำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีการออกเสียงประชามติก่อน แต่ยังไม่ได้ดำเนินการ และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย จึงต้องกำหนดเวลาให้รอไว้ 15 วัน ก่อนนายกรัฐมนตรีนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

6) การออกเสียงประชามติ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติที่สำคัญและเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศและเป็นหลักประกันหลายด้าน ในเรื่องของสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ฉะนั้นเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วย โดยการจัดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติในกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ดังนี้

(1) หมวด 1 บททั่วไป

(2) หมวด 2 พระมหากษัตริย์

(3) หมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้มีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิบัติหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ให้ใช้แทนฉบับเดิมที่ใช้บังคับอยู่แล้ว เป็นต้น

(4) เรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมการขององค์กรอิสระ เป็นต้น

(5) เรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้เพิ่มหรือลดหน้าที่หรืออำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ

(6) เรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ เช่น หน้าที่และอำนาจ วาระการดำรงตำแหน่ง จำนวน หรือการพ้นจากตำแหน่ง เป็นต้น

สำหรับการจัดให้มีการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ต้องดำเนินการเมื่อมีการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้ายและก่อนนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

การรับฟังความคิดเห็นและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ความจำเป็นในการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายตามหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญฉบับใดของไทยมาก่อน โดยมีความมุ่งหมายอย่างชัดเจนในการกำหนดกรอบและหลักการสำคัญในการตรากฎหมาย ตามแนวคิดที่ว่า ไม่ควรมีกฎหมายเกินความจำเป็น และสร้างหลักประกันให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับรู้ด้วยตั้งแต่จุดเริ่มต้นของกระบวนการนิติบัญญัติ ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง สามารถรับรู้ สถานะของกฎหมาย ตลอดจนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายด้วยตนเองได้อีกด้วย การรับฟังความคิดเห็นตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีหลักการเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ถึงผลกระทบที่จะมีต่อประชาชน และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ที่หน่วยงานของรัฐอาจนึกไม่ถึงได้ จึงกำหนดให้ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วนำความคิดเห็นนั้นไปใช้ประกอบการตรากฎหมายในทุกขั้นตอน ซึ่งมีได้หมายความว่า ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในทุกขั้นตอน แต่หมายถึงการนำความคิดเห็น ที่ได้รับฟังมาตั้งแต่ต้นนั้นไปใช้ประกอบการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วย การรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

ประกอบการจัดทำร่างกฎหมายมีหลักการตามคำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย ดังนี้ (คำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย, 2562, หน้า 12-13)

1. ควรดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน ไม่ปกปิดข้อมูลต่อประชาชน

2. ใช้ภาษาที่เข้าใจได้โดยง่ายในการให้ข้อมูล เพื่อให้สามารถเข้าใจและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้ง่าย

3. ควรให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นและเหตุผลประกอบ อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นผู้สนับสนุนหรือคัดค้าน ซึ่งความคิดเห็นที่หลากหลายจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาร่างกฎหมาย

4. ควรกำหนดระยะเวลาอย่างเพียงพอในการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้ศึกษาวิเคราะห์ ตรีกรอง และร่วมแสดงความคิดเห็นได้ หากเป็นการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศควรมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 15 วัน เว้นแต่มีเหตุผลความจำเป็นอื่น ซึ่งหน่วยงานของรัฐควรระบุเหตุผลและประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไป

5. การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอาจไม่สามารถเข้าถึงผู้เกี่ยวข้องได้ครบถ้วนทุกกลุ่ม จึงควรใช้เป็นวิธีการพื้นฐาน ควบคู่กับการรับฟังความคิดเห็นผ่านวิธีการอื่นด้วย เช่น การสัมภาษณ์ การเชิญมาให้ข้อมูล หรือการประชุม ในกรณีที่สมควรก็อาจจัดการรับฟังความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่มีเทคโนโลยีเพื่อให้การรับฟังความคิดเห็นนั้นเข้าถึงผู้เกี่ยวข้องได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในการรับฟังความคิดเห็นต้องคำนึงถึงลักษณะและจำนวนของผู้เกี่ยวข้อง เนื้อหาของร่างกฎหมาย และการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการแสดงความคิดเห็นอย่างเพียงพอและไม่เป็นการสร้างภาระจนเกินความจำเป็น

6. ความคิดเห็นเป็นสิ่งที่สำคัญในการนำมาใช้ประกอบการพิจารณาร่างกฎหมาย โดยข้อมูลการระบุตัวตนของผู้แสดงความคิดเห็นไม่ถือเป็นสาระสำคัญ

หลักการ แนวคิด และกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย

หลักการและแนวคิดในการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญมีพื้นฐานมาจากหลักประชาธิปไตยที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนในกระบวนการนิติบัญญัติ โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

1. ความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับร่างกฎหมายให้ประชาชนทราบ ทำให้ประชาชนสามารถติดตามและเข้าใจถึงเนื้อหาและผลกระทบของกฎหมายที่กำลังจะบังคับใช้

2. การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะต่อร่างกฎหมายผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็นผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งข้อเสนอแนะเป็นลายลักษณ์อักษร การจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

ทั้งนี้ การรับฟังความคิดเห็นร่างกฎหมายตามรัฐธรรมนูญยังช่วยเพิ่มความชอบธรรมให้กับกระบวนการนิติบัญญัติและสร้างความไว้วางใจ ของประชาชนที่มีต่อรัฐและนำไปสู่การมีกฎหมายที่ดี (Better Regulation) ในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังความคิดเห็นร่างกฎหมายที่เสนอโดย

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประกอบด้วย (คณะกรรมการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, 2567, หน้า 34-35)

1) พระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2564 (2564, หน้า 7-13)

การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกจากมีกระบวนการจัดทำร่างกฎหมาย กระบวนการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ที่ให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ช่วยเหลือประชาชนแล้ว ยังกำหนดให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเผยแพร่ร่างกฎหมาย และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายฉบับนั้นอย่างรอบด้าน และเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และเสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเสนอรัฐสภา พร้อมกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติเพื่อประกอบการพิจารณา

2) พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (2562, หน้า 1-17)

กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ให้กับหน่วยงานของรัฐที่ต้องการเสนอร่างกฎหมาย หรือต้องประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย แต่ในส่วนของฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา มีสิทธิที่จะออกกฎหมายภายในของฝ่ายนิติบัญญัติได้เองเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย 18 ซึ่งปัจจุบันสภาผู้แทนราษฎรได้ตราข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 และรัฐสภาได้ตราข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. 2563 พร้อมทั้งประกาศรัฐสภาและประกาศสภาผู้แทนราษฎรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้อธิบายในหัวข้อถัดไป

3) ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. 2563 (2563, หน้า 65-91)

กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต้องแบ่งเป็นมาตรา และต้องมีบันทึกหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยผู้เสนอร่างกฎหมาย พร้อมทั้งสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้เสนอมาพร้อมบันทึกประกอบหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น ให้กำหนดโดยชัดแจ้งก่อนบรรจุระเบียบวาระการประชุมรัฐสภา การพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ประธานรัฐสภากำหนด

4) ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 (2562, หน้า 23-59)

ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติต้องแบ่งเป็นมาตรา และต้องมีบันทึกประกอบ คือ หลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ และบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติโดยผู้เสนอร่างกฎหมาย พร้อมทั้งสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติให้เสนอมาพร้อมบันทึกประกอบ และ

หลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น ให้กำหนดโดยชัดแจ้งก่อนบรรจุระเบียบวาระการประชุมร่างพระราชบัญญัติที่มี ผู้เสนอโดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญนั้น ในการพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ประธานสภากำหนด ซึ่งต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย และกำหนดหลักเกณฑ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

5) ผู้เกี่ยวข้อง สภาหรือคณะกรรมการจะจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติเพิ่มเติมอีกก็ได้

6) ประกาศรัฐสภา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2564 (2564, หน้า 17-18)

เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อประธานรัฐสภา ก่อนบรรจุระเบียบวาระการประชุม ให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรดำเนินการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น โดยดำเนินการรับฟัง ความคิดเห็นโดยใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธี ดังต่อไปนี้ด้วยก็ได้

6.1) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

6.2) การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น

6.3) การสัมภาษณ์หรือการเชิญให้เข้าร่วมชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็น

6.4) การสำรวจความคิดเห็น และ

6.5) วิธีการอื่นใด ที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าเหมาะสม โดยความเห็นชอบของประธานรัฐสภา

7) ประกาศสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ การรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่าง พระราชบัญญัติที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 (2562, หน้า 47-51)

เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ก่อนบรรจุระเบียบวาระการประชุม ให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรดำเนินการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัตินั้น โดยดำเนินการรับฟังความคิดเห็นโดยใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีก็ได้ที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าเหมาะสม โดยความเห็นชอบของประธานสภาผู้แทนราษฎร

8) ประกาศสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำร่างกฎหมายให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเชิญชวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการตรวจสอบเอกสารหลักฐานการเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย พ.ศ. 2564 (2564, หน้า 47-51)

เมื่อการเข้าชื่อเสนอกฎหมายของผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีเอกสารหลักฐานถูกต้องครบถ้วนแล้ว ให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เผยแพร่ร่างกฎหมายและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็น และการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และเสนอต่อประธานรัฐสภาหรือประธานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเสนอรัฐสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา แล้วแต่กรณี เพื่อประกอบการพิจารณาร่างกฎหมาย

การรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ร่างกฎหมายที่รัฐสภาจะตราออกมาเพื่อบังคับใช้กับประชาชน ตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนที่รัฐสภาจะตราออกมาเป็นกฎหมายใช้บังคับกับประชาชน และต้องนำความเห็นของประชาชน ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมายนั้นมาประกอบการพิจารณาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เมื่อพิจารณาช่องทางการเสนอร่างกฎหมายกล่าว โดยเฉพาะกรณีของร่างพระราชบัญญัติ ตามมาตรา 133 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดไว้ ซึ่งในที่นี้จะเรียกร่างกฎหมายของคณะรัฐมนตรีว่าเป็นการเสนอร่างกฎหมายของฝ่ายบริหาร และร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าเป็นการเสนอร่างกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งรวมถึงการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะที่เสนอโดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย

การเสนอร่างกฎหมายของฝ่ายบริหารการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมาย จะดำเนินการตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 สำหรับการเสนอร่างกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติก็เช่นเดียวกันที่จะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมาย แต่ดำเนินการภายใต้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. 2563 ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ประกาศรัฐสภา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ การรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2564 และประกาศสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ การรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 จากบทบัญญัติกฎหมายภายในของฝ่ายนิติบัญญัติ กำหนดให้ร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นเช่นเดียวกัน แต่ไม่บังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องจัดทำด้วยตนเอง แต่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องดำเนินการจัดให้มีการ รับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมาย

ปัจจุบันสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก ร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้

2. การรับฟังความคิดเห็นด้วยวิธีการอื่น คือ วิธีการที่คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ การรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปสู่ภาคประชาชน สาระสำคัญของร่างกฎหมายนั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง กลุ่มอาชีพใดอาชีพหนึ่ง กลุ่มบุคคล ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หน่วยงานหรือองค์กรใดเป็นการเฉพาะ จึงจะจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น ด้วยวิธีการอื่น เช่น การขอสัมภาษณ์ การเชิญชวนให้เข้าร่วมชี้แจง แสดงความคิดเห็นจากผู้สมัครเป็นผู้ให้ความเห็นร่างกฎหมาย การจัดประชุมสัมมนา การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น (ศักดิ์ดา ภารา, 2567, หน้า 41)

ที่มา: คณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปสู่ภาคประชาชน (2567)

ประชาชน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมาย ที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จัดไว้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมาย ดังนี้ (คณะกรรมการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, คู่มือสำหรับผู้เสนอร่างกฎหมายเรื่อง การมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2567, หน้า 45-50)

1. การรับฟังความคิดเห็นด้วยวิธีการขั้นพื้นฐาน ช่องทางที่ 1 การรับฟังความคิดเห็นทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐสภา (เว็บไซต์การรับฟังความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติ ตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญ <https://www.parliament.go.th/section77>) ประชาชน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมายสามารถเข้าไปที่หน้าเว็บไซต์การรับฟังความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญ จากนั้นเลือกร่างกฎหมายที่ยังอยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็น

ภาพที่ 2 ช่องทางการรับฟังความคิดเห็นที่ดำเนินการโดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ที่มา: มาณิช อินทนิม และเพชรปวีณ์ จิราช (2568)

ภาพที่ 3 ช่องทางการส่งประเด็นการรับฟังความคิดเห็นไปยังหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน
ที่มา: มาณิช อินทนิม และเพชรปวีณ์ จิราช (2568)

ส่วนมากจะหน่วยงานหรือองค์กรที่ได้รับหนังสือจากคณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปสู่ภาคประชาชน แจ้งตอบกลับมาว่าหน่วยงานหรือองค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการเสนอร่างกฎหมายโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างไรบ้าง จึงขอให้แสดงความคิดเห็นตอบกลับมายังคณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบฯ ซึ่งในการตอบกลับสามารถส่งมาเป็นหนังสือทางไปรษณีย์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

section77@parliament.go.th เพื่อใช้เป็นช่องทางสื่อสารกลาง และช่องทางการสื่อสารของคณะทำงาน สนับสนุนการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบร่างกฎหมายแต่ละฉบับโดยตรง มีจำนวน 7 บัญชี (Account)

2. การรับฟังความคิดเห็นด้วยวิธีการอื่น กรณีเป็นการขอสัมภาษณ์ การเชิญชวนให้เข้าร่วมชี้แจง แสดงความคิดเห็นจากผู้สมัครเป็นผู้ให้ความเห็นร่างกฎหมาย คณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็น และวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปสู่ภาคประชาชนจะส่งข้อมูลและข้อความเชิญชวนไปทางหมายเลขโทรศัพท์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเชิญชวนเข้าร่วมการให้ความเห็นซึ่งส่วนมากจะเป็นการแสดงความคิดเห็นผ่านระบบการประชุมออนไลน์

ภาพที่ 4 แผนผังกระบวนการรับฟังความคิดเห็น

ที่มา: คณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปสู่ภาคประชาชน (2567)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรดำเนินการ ตั้งแต่การจัดทำข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นแล้วนำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ เว็บไซต์ Infographic TikTok YouTube รายการวิทยุ และรายการโทรทัศน์ เป็นการสื่อสารก่อนการรับฟังความคิดเห็น รวมถึงการตั้งประเด็นการรับฟังความคิดเห็นไปยังหน่วยงานหรือองค์กร หลังจากนั้นจะมีการทำรายงานผลการรับฟังความคิดเห็นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายเสนอคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณา ก่อนเสนอประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบให้ใช้ประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายนั้นในขั้นตอนต่าง ๆ และเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบ อนึ่ง ข้อจำกัดในการรับฟังความคิดเห็นยังต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายเพิ่มมากขึ้น และยังต้องสร้างเครือข่ายกับภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้มิติของความคิดเห็นกว้างขวางครอบคลุมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งประสานขอความร่วมมือยังหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องหรืออาจได้รับผลกระทบจากร่างกฎหมายในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายกลับมายังสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รายการอ้างอิง

- ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. 2563. (3 สิงหาคม 2563). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 137 ตอนพิเศษ 177 ง, หน้า 65-91.
- ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562. (29 สิงหาคม 2562). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 216 ง, หน้า 23-59.
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2562). ความมุ่งหมายและคำอธิบาย รายนามตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปสู่ภาคประชาชน. (2566). รายงานการดำเนินงานการรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนต่อร่างกฎหมาย. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปสู่ภาคประชาชน. (2567). มาตรฐานการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมาย. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คณะกรรมการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. (2567). คู่มือสำหรับผู้เสนอร่างกฎหมายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 . สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย. (27 พฤศจิกายน 2562). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนที่ 132 ก, หน้า 12-13.
- แดนชัย ไชวพิเศษ. (2567). คู่มือสำหรับผู้เสนอร่างกฎหมายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ธัญพิชชา วงศ์อัสวาศ. (2567). คู่มือสำหรับผู้เสนอร่างกฎหมายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- ประกาศรัฐสภา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2564. (12 พฤศจิกายน 2564). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 138 ตอนพิเศษ 278 ง, หน้า 28-29.
- ประกาศสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ การรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่าง พระราชบัญญัติที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พ.ศ. 2562. (12 พฤศจิกายน 2562). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 277 ง, หน้า 17-18.
- ประกาศสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำร่างกฎหมายให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเชิญชวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการตรวจสอบเอกสารหลักฐานการเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย พ.ศ. 2564. (24 ธันวาคม 2564). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 138 ตอนพิเศษ 315 ง, หน้า 47-51.
- พระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2564. (26 พฤษภาคม 2564). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 138 ตอนที่ 35 ก, หน้า 7-13.
- พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562. (31 พฤษภาคม 2562). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 136 ตอนที่ 72 ก, หน้า 1-17.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 29, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 134 ตอนที่ 100 ก (24 กันยายน 2560) หน้า 3
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563). **คู่มือการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายและการจัดทำร่างกฎหมายตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560**. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- ศักดิ์ดา ภารา. (2567). **คู่มือสำหรับผู้เสนอร่างกฎหมายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ภาษี กับ องค์การทางศาสนา: กรณีวัดในพระพุทธศาสนา

Taxation and Religious Organizations: A Case Study of Buddhist Temples

วันที่รับบทความ: 8 ธันวาคม 2568

นที อยู่สำราญ ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 19 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 24 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางภาษีของวัดในพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเปรียบเทียบกับนิติบุคคลทางศาสนาในประเทศญี่ปุ่น เพื่อหาแนวทางพัฒนากฎหมายภาษีให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยกเว้นภาษีให้แก่วัดอย่างกว้างขวางในฐานะองค์กรสาธารณกุศล แต่ยังขาดความชัดเจนในการจัดเก็บภาษีจากรายได้ที่เป็นลักษณะเชิงพาณิชย์ ส่งผลให้เกิดปัญหาความโปร่งใสและข้อจำกัดในการตรวจสอบบัญชี ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีการจำแนกรายได้ออกเป็น “กิจกรรมทางศาสนา” ซึ่งได้รับยกเว้นภาษี และ “กิจกรรมเชิงพาณิชย์” ซึ่งต้องเสียภาษีในอัตราพิเศษ แม้จะเป็นองค์การทางศาสนาก็ตาม มาตรการของญี่ปุ่นจึงช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการส่งเสริมศาสนากับความเป็นธรรมทางภาษี บทความนี้จะเสนอให้ประเทศไทยพิจารณาปรับปรุงกฎหมายเพื่อแยกประเภทรายได้ของวัดให้ชัดเจน โดยจัดเก็บภาษีจากรายได้ที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์โดยแท้ เพื่อยกระดับความโปร่งใส ลดปัญหาพุทธพาณิชย์ และสร้างมาตรฐานการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมนานาชาติ

คำสำคัญ: ภาษีวัด นิติบุคคลทางศาสนา กฎหมายภาษีญี่ปุ่น พุทธพาณิชย์ การยกเว้นภาษี

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: natee.y@dru.ac.th

Taxation and Religious Organizations: The Case Study of Buddhist Temples

Received: December 8, 2025

Natee Yusamran ^{1*}

Revised: December 19, 2025

Accepted: December 24, 2025

Abstract

This academic article analyzed and compared the tax measures applicable to Buddhist temples in Thailand and religious juridical persons in Japan to identify potential legal improvements aligned with contemporary economic contexts. The study revealed that while Thailand granted broad tax exemptions to temples as public charitable organizations, it lacked clear mechanisms for taxing income derived from commercialized activities. This regulatory gap led to transparency issues and challenges in financial auditing. In contrast, Japanese law distinguishes between “religious activities,” which were tax-exempt, and “profit-making activities,” which were subject to taxation at preferential rates, even when conducted by religious entities. Japan’s approach effectively balanced the support for religious preservation with fiscal fairness. Consequently, this article proposed that Thailand should consider legislative reforms to categorize temple income types more precisely. Implementing taxes on non-religious commercial revenues would enhance financial transparency, mitigate the issues of “commercialized Buddhism,” and elevate the efficiency of temple asset management to international standards.

Keywords: temple taxation, religious juridical persons, Japanese tax law, commercialized Buddhism, tax exemption

¹ Lecturer, Department of Law Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University

* Corresponding author, email: natee.y@dru.ac.th

บทนำ

ภาษีอากรนับเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารราชการแผ่นดิน และการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ขณะเดียวกัน ศาสนาถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการขัดเกลาจริยธรรมและธำรงความสงบสุขของชาติ ด้วยเหตุนี้ องค์กรทางศาสนาตามกฎหมาย อาทิ วัด โบสถ์ หรือมัสยิด จึงมักได้รับสิทธิประโยชน์ในรูปแบบการยกเว้นภาษี เพื่อเป็นการสนับสนุนให้องค์กรเหล่านี้สามารถดำเนินพันธกิจทางสังคมได้อย่างคล่องตัว อย่างไรก็ตาม การได้รับเอกสิทธิ์ทางภาษีดังกล่าวนำไปสู่ข้อถกเถียงเชิงนิติศาสตร์และจริยธรรมว่า ขอบเขตของการยกเว้นภาษีควรเป็นอย่างไร และรัฐควรมีมาตรการตรวจสอบเพียงใด เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้สถานะทางศาสนาเป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์เชิงธุรกิจหรือการใช้สิทธิโดยมิชอบ

แม้ในทางหลักการ ภาระภาษีจะเป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกภาคส่วนในสังคมที่อยากจะหลีกเลี่ยง ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของภาษีทางตรงหรือภาษีทางอ้อม แต่ในปัจจุบันกลับปรากฏข้อสงสัยจากสาธารณชนเกี่ยวกับภาระหน้าที่ทางภาษีของวัดและพระภิกษุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดกรณีอื้อฉาวเกี่ยวกับการทุจริตและการยักยอกเงินภายในวัดดังที่ปรากฏในกระแสข่าว เช่น กรณีการยักยอกเงินวัดมูลค่ากว่า 300 ล้านบาท ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการสืบสวนที่ซับซ้อนและยาวนาน (นงนภัส พัฒน์เข้ม, 2568) เหตุการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงจุดอ่อนของกลไกการตรวจสอบทางการเงินขององค์กรศาสนา จนนำไปสู่การตั้งคำถามถึงที่มาของรายรับและความโปร่งใสในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด

ดังนั้น การศึกษาวิจัยในประเด็น “ภาษีและองค์กรทางศาสนา” จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักความเสมอภาคทางภาษี (Equality in Taxation) และหลักความเป็นกลางของรัฐต่อศาสนา (State Neutrality) การศึกษานี้มุ่งเน้นที่จะเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกฎหมายให้ทันต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสร้างระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพโดยยังคงไว้ซึ่งเสรีภาพทางศาสนาและบทบาททางศีลธรรมขององค์กรศาสนาในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

สำหรับการวินิจฉัยภาระภาษีของพระภิกษุในลำดับนี้ จะจำกัดขอบเขตการศึกษาไว้เฉพาะในส่วนของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยไม่รวมถึงภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งเป็นภาษีทางอ้อมที่จัดเก็บจากมูลค่าส่วนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละขั้นตอนการผลิตและการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ โดยเหตุที่ประมวลรัษฎากรไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นทางภาษีมูลค่าเพิ่มให้แก่พระภิกษุไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น พระภิกษุจึงยังคงมีภาระภาษีในฐานะผู้บริโภค เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ต้องรับภาระภาษีที่แฝงอยู่ในมูลค่าของสินค้าและบริการ

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือ ภาษีที่จัดเก็บจากบุคคลทั่วไปที่มีเงินได้ตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าเงินได้นั้น จะเป็นเงินได้ประเภทใด หากไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีการยกเว้น เงินได้จำพวกนั้นเข้าข่ายต้องเสียภาษี ซึ่งตามประมวลรัษฎากร มาตรา 39 กำหนดไว้แล้วว่า ใครเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ได้แก่ (กรมสรรพากร, 2555)

1. บุคคลธรรมดา

2. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ใช่นิติบุคคล
3. คณะบุคคลที่ไม่ใช่นิติบุคคล
4. ผู้ถึงแก่ความตายระหว่างปีภาษี
5. กองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง

ในส่วนนี้ เพื่อจะได้อธิบายในส่วนของการเสียภาษีของพระภิกษุได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น จะต้องขออธิบายในส่วนกรณีของบุคคลธรรมดาเท่านั้น

บุคคลธรรมดา

บุคคลธรรมดา คือ มนุษย์ที่เกิดจากครรภ์มารดา ซึ่งหากคลอดจากครรภ์ของมารดา และมีชีวิตอยู่รอดเป็นทารก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 กำหนดว่า “สภาพบุคคลเริ่มต้นเมื่อคลอด และอยู่รอดเป็นทารก....” ถือได้ว่า ผู้นั้นมีสภาพบุคคลตามกฎหมายแล้ว โดยผู้ที่มีสภาพบุคคลแล้วจะมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งการเสียภาษีก็เป็นหน้าที่ของผู้มีสภาพบุคคลด้วย หากบุคคลนั้นมีเงินได้ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ ก็มีหน้าที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (สุเมธ ศิริคุณโชติ และคณะ, 2568, หน้า 13)

เมื่อพิจารณาในส่วนของพระภิกษุ ตามที่บุคคลทั่วไปทราบกันอยู่แล้วว่า พระภิกษุ คือ มนุษย์ปกติทั่วไปที่เกิดจากครรภ์ของมารดา แต่ได้ผ่านขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ ตามศาสนา ที่เรียกว่าการบวชหรืออุปสมบท พระภิกษุจึงมีสภาพบุคคลตามกฎหมาย เมื่อระบุได้แล้วว่าพระภิกษุมีสภาพบุคคลตามกฎหมาย ข้อพิจารณาต่อมาต้องพิจารณาในส่วนของข้อกำหนดว่า มีกฎหมายใดบ้างที่เป็นข้อกำหนดสิทธิของพระภิกษุ จากการตรวจสอบแล้วปรากฏข้อจำกัดสิทธิของพระภิกษุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2560 เป็นข้อกำหนดสิทธิของพระภิกษุทางการเมือง เช่น ห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง มาตรา 96 (1) ห้ามมิให้ใช้สิทธิรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาตรา 98 (4) และสมาชิกวุฒิสภา มาตรา 108 ข (1) แต่ไม่มีกฎหมายข้อใดกำหนดข้อจำกัดสิทธิของพระภิกษุในเรื่องของการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่อย่างใด

เมื่อพระภิกษุมีสภาพบุคคลตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าคนธรรมดาสามัญทั่ว ๆ ไป มองว่าพระภิกษุเป็นผู้ที่ละแล้วทางโลก ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข แต่ทางกฎหมายยังคงมองว่า พระภิกษุคือบุคคลธรรมดา ที่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย และไม่มีข้อกำหนดสิทธิของพระภิกษุในเรื่องของภาษี หากพระภิกษุมีเงินได้ในรอบปีภาษีใด ก็ต้องเป็นผู้เสียภาษีมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายในรอบปีภาษีนั้น เช่นเดียวกันกับคนธรรมดาสามัญทั่ว ๆ ไป

เงินได้พึงประเมิน

ต่อมา พิจารณาในส่วนของเงินได้พึงประเมิน หรือเงินได้ที่เข้าลักษณะต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือ เงินได้ที่เกิดจากหน้าที่การงาน หรือกิจการที่ทำ หรือทรัพย์สิน ได้แก่ เงิน ทรัพย์สินซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน ประโยชน์ซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน เงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินหรือผู้อื่นออกแทนให้ และเครดิตภาษีตามที่กฎหมายกำหนด โดยตามประมวลรัษฎากร มาตรา 40 (ประมวลรัษฎากร, 2482, หน้า 14) ได้แบ่งภาษีเงินได้ออกเป็น 8 ประเภท (สุเมธ ศิริคุณโชติ, กำธร สิริชูตวิวงศ์, อติศักดิ์ สืบประดิษฐ์ และภริตน์ เจียรนัย, 2568, หน้า 58-65)

เงินได้ประเภทที่ 1 ได้แก่ เงินได้จากการจ้างแรงงาน เช่น เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง โบนัส ฯลฯ

เงินได้ประเภทที่ 2 ได้แก่ เงินได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำ หรือจากการรับทำงานให้ เช่น ค่านายหน้า ค่ารับจ้าง โดยจะเน้นเรื่องการใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก

เงินได้ประเภทที่ 3 ได้แก่ ค่าแห่งกิตติคุณ ค่าแห่งลิขสิทธิ์ หรือสิทธิอย่างอื่น เงินปี หรือเงินได้ที่มีลักษณะเป็นเงินรายปีอันได้มาจากพินัยกรรม นิติกรรมอย่างอื่น หรือคำพิพากษาของศาล

เงินได้ประเภทที่ 4 ได้แก่ ดอกเบี้ย เงินปันผล เงินส่วนแบ่งกำไร เงินลดทุน เงินเพิ่มทุน ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้น ฯลฯ เงินได้ประเภนี้จะมีดอกผลที่เกี่ยวเนื่องจากการลงทุนของผู้มีเงินได้

เงินได้ประเภทที่ 5 ได้แก่ (ก) การให้เช่าทรัพย์สิน (ข) การผิดสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน (ค) การผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ซึ่งผู้ขายได้รับคืนทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นโดยไม่ต้องคืนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว

เงินได้ประเภทที่ 6 ได้แก่ เงินได้จากวิชาชีพอิสระ เช่น วิชาชีพกฎหมาย การประกอบโรคศิลปะ (แพทย์รักษาคน) วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี ประณีตศิลปกรรมหรือวิชาชีพอื่นซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้

เงินได้ประเภทที่ 7 ได้แก่ เงินได้จากการรับเหมาที่ผู้รับเหมาต้องลงทุนด้วยการจัดหาสัมภาระในส่วนสำคัญนอกจากเครื่องมือ เช่น การรับเหมาก่อสร้าง

เงินได้ประเภทที่ 8 ได้แก่ เงินได้จากการธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง การขายอสังหาริมทรัพย์ หรือเงินได้จากการอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้ในเงินได้ประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 7 เช่น ขายสินค้าออนไลน์

เมื่อได้ทราบถึงประเภทของเงินได้แล้ว ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไป คือ พระภิกษุได้รับรายได้จากช่องทางใด และรายได้ที่ได้รับนั้น เป็นเงินได้ประเภทใด

1. รายได้จากการสอนหนังสือ การบรรยายธรรมะ รวมถึงการได้รับดอกเบี้ยจากเงินฝากของธนาคาร รายได้ประเภนี้ ถือว่าเป็นเงินได้ประเภทที่ 1,2 หรือ 4 แล้วแต่กรณี หากพระภิกษุมีรายได้ประเภทดังกล่าว ต้องนำมาคำนวณเสียภาษี เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

2. นิติยัต คือ เงินงบประมาณแผ่นดินที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลเป็นประจำทุกปี เพื่อเบิกจ่ายถวายอุดหนุนอุปถัมภ์ แก่พระภิกษุผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง เช่น พระภิกษุผู้ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ พระเลขาการ พระเปรียญธรรม 9 ประโยค หรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามพระบรมราชโองการในรัชกาลก่อน รวมทั้งบรรพชิตจินิกายและอนัมนิกาย ผู้ได้รับนิยัตตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิยัตที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง และคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2556) ซึ่งเงินได้ประเภนี้ ถึงแม้ว่าจะได้รับเป็นรายเดือน และมีลักษณะคล้ายกับเงินเดือน เช่นเดียวกับข้าราชการของหน่วยของรัฐทั่วไป แต่ประเทศไทยมองว่า นิติยัต เป็นเสมือนเงินพระราชทาน เช่นเดียวกับรายได้จากกิจนิมนต์ ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 42 (28) กำหนดให้เงินได้ดังกล่าวเป็น “เงินได้ที่ได้รับจากการอุปการะโดยหน้าที่ธรรมจรรยาหรือจากการให้โดยเสนหาเนื่องในพิธีหรือตาม

โอกาสแห่งชนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งนี้ จากบุคคลซึ่งมิใช่บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือคู่สมรสเฉพาะเงินได้
ในส่วนที่ไม่เกินสิบล้านบาทตลอดปีภาคนั้น” จึงได้รับการยกเว้นภาษี

3. รายได้จากการทำบุญตามกำลังศรัทธาของลูกศิษย์ และญาติโยม เป็นเงินที่พระภิกษุได้รับจาก
ญาติโยม บริจาคให้เพื่อประโยชน์ในกิจการศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นรายได้หลักของพระภิกษุ ตามประมวล
รัษฎากร มาตรา 42 (29) กำหนดให้เงินได้ดังกล่าวเป็น “เงินได้ที่ได้รับการให้โดยเสนหาที่ผู้ให้แสดง
เจตนาหรือเห็นได้ว่าเป็นความประสงค์ให้ใช้เพื่อประโยชน์ในกิจการศาสนา กิจการศึกษา หรือกิจการ
สาธารณประโยชน์ ตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

ตามข้อ 2 และข้อ 3 ข้างต้น หากเป็นเงินที่พระภิกษุได้รับเป็นเงินทำบุญจากญาติโยมบริจาค
ให้เพื่อประโยชน์ในกิจการศาสนา หรือ นิตยภัต ถือได้ว่า เงินจำนวนดังกล่าวที่พระภิกษุได้รับมานั้น เป็น
เงินได้ที่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย ไม่ต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้แต่อย่างใด

สรุปได้ว่า สถานภาพความเป็นพระภิกษุหาได้เป็นเหตุแห่งการได้รับยกเว้นหน้าที่ทางภาษีไม่
เนื่องจากในทางกฎหมายพระภิกษุยังคงมีสถานะเป็นบุคคลธรรมดาที่มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคล
ทั่วไป ประเด็นความรับผิดทางภาษีจึงขึ้นอยู่กับ ‘ประเภทของเงินได้’ เป็นสำคัญ โดยเงินได้พึงประเมินที่
ไม่ได้มีลักษณะเป็นเงินบริจาคหรือนิตยภัต เช่น ค่าตอบแทนจากการสอนศีลธรรมในโรงเรียน หรือค่า
บรรยายวิชาการแก่บริษัทเอกชน ย่อมถือเป็นรายได้ส่วนบุคคลที่พระภิกษุต้องนำมาคำนวณภาษีเงินได้
บุคคลธรรมดาให้ถูกต้องตามหลักการความเสมอภาคทางภาษี

นิติบุคคล

สำหรับสถานะทางกฎหมายของวัดนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา
31 วรรคสอง กำหนดให้วัดมีฐานะเป็น ‘นิติบุคคล’ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไปตาม
ความในวรรคสามแห่งมาตราเดียวกัน ในทางกฎหมาย “นิติบุคคล” หมายถึง องค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่
กฎหมายสมมติให้มีสภาพบุคคลและมีสิทธิหน้าที่แตกต่างหากจากบุคคลธรรมดา โดยสามารถถือครอง
ทรัพย์สิน ทำธุรกรรม หรือเข้าทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ภายใต้ขอบวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนด
ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 65 ที่วางหลักว่า นิติบุคคลย่อม
ก่อตั้งขึ้นได้โดยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ

1. นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ สมาคม หรือมูลนิธิที่ได้จดทะเบียนแล้ว
2. นิติบุคคลตามกฎหมายอื่น ได้แก่ มหาวิทยาลัย องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กระทรวง ทบวง
กรม ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด รวมถึงวัดด้วย

จากที่ได้กล่าวมา แม้โดยหลักการทางกฎหมายจะกำหนดให้วัดมีสถานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งอาจ
นำไปสู่ข้อสรุปเบื้องต้นว่าวัดมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเช่นเดียวกับนิติบุคคลทั่วไป แต่ในทาง
กฎหมายภาษีอากร การพิจารณาภาระทางภาษีของวัดไม่สามารถพิจารณาจากสถานะทางนิติบุคคลเพียง
ประการเดียวได้ หากแต่ต้องวิเคราะห์ถึงกลไกไปถึงนิยามและขอบเขตของผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล
ตามที่ประมวลรัษฎากรกำหนดด้วย เพื่อให้ครอบคลุมถึงข้อยกเว้นหรือสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่อาจ
เกี่ยวข้องกับองค์กรทางศาสนา

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้แก่ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และหมายความรวมถึงนิติบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วย

นอกจากนี้ ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 39 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ซึ่งนอกจากจะหมายถึงบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังหมายความรวมถึงบุคคลอื่น ๆ ด้วย มีดังนี้ (สุเมธ ศิริคุณโชติ, กำนธ สิริชูดวงศ์, อติศักดิ์ สืบประดิษฐ์ และภริรัตน์ เจียรนัย, 2568, หน้า 171-172)

1. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ได้แก่
 - 1.1 บริษัท จำกัด
 - 1.2 บริษัทมหาชน จำกัด
 - 1.3 ห้างหุ้นส่วนจำกัด
 - 1.4 ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน
2. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งมีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศไทย ก็ต่อเมื่อเข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้
 - 2.1 บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศนั้น เข้ามากระทำการกิจการในประเทศไทย ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 66 วรรคแรก
 - 2.2 บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศนั้น กระทำการกิจการในที่อื่น ๆ รวมทั้งในประเทศไทย ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 66 วรรคสอง
 - 2.3 บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศนั้น กระทำการกิจการอื่น ๆ รวมทั้งในประเทศไทยและกิจการที่กระทำนั้นเป็นกิจการขนส่งระหว่างประเทศ ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 67
 - 2.4 บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศนั้น มิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย แต่ได้รับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2) (3) (4) (5) หรือ (6) ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 70
 - 2.5 บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศไทย ตามมาตรา 76 วรรคสอง และมาตรา 76 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร ได้จำหน่ายเงินกำไรหรือเงินประเภทอื่นที่กั้นไว้จากกำไร หรือถือได้ว่าเป็นเงินกำไรออกไปจากประเทศไทย ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 70 ทวิ
 - 2.6 บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศนั้น มิได้เข้ามาทำกิจการในประเทศไทย โดยตรง หากแต่มีลูกจ้างหรือผู้ทำการแทนหรือผู้ทำการติดต่อ ในการประกอบกิจการในประเทศไทย ซึ่งเป็นเหตุให้ได้รับเงินได้หรือผลกำไรในประเทศไทย ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 76 ทวิ
3. กิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางการค้า หรือหากำไร โดย
 - 3.1 รัฐบาลต่างประเทศ
 - 3.2 องค์การของรัฐบาลต่างประเทศ
 - 3.3 นิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ

4. กิจการร่วมค้า (joint venture) ได้แก่ กิจการที่ดำเนินการร่วมกันเป็นทางค้าหรือหากำไรระหว่างบุคคลดังต่อไปนี้คือ

- 4.1 บริษัทกับบริษัท
- 4.2 บริษัทกับห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล
- 4.3 ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกับห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล
- 4.4 บริษัทและหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกับบุคคลธรรมดา
- 4.5 บริษัทและหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกับคณะบุคคลที่มีใช้นิติบุคคล
- 4.6 บริษัทและหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกับห้างหุ้นส่วนสามัญ
- 4.7 บริษัทและหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกับนิติบุคคลอื่น

5. มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้แต่ไม่รวมถึงมูลนิธิหรือสมาคมที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศล

6. นิติบุคคลที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร

จากการพิจารณานิยามของผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จะกำหนดให้วัดมีสถานะเป็นนิติบุคคล แต่โดยเหตุที่วัดไม่ได้มีลักษณะเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามนิยามในประมวลรัษฎากร วัดจึงไม่ได้อยู่ในบังคับที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล การที่วัดไม่มีภาระภาษีโดยไม่จำกัดระดับรายได้เช่นนี้ ก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการตรวจสอบและควบคุมทางการเงิน ส่งผลให้ปรากฏกรณีพระภิกษุต้องพ้นจากสมณเพศอันเนื่องมาจากการใช้จ่ายงบประมาณของวัดผิดวัตถุประสงค์ ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการขาดกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ทางภาษีอากรที่บังคับใช้กับพระภิกษุและวัดภายใต้กฎหมายไทยแล้ว ในลำดับถัดไป ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับบริบทของต่างประเทศ โดยเฉพาะกรณีของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่มีองค์กรทางศาสนาและวัดเป็นจำนวนมาก แม้ประเทศญี่ปุ่นจะมีรากฐานทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่มีความแตกต่างในด้านนิกายและวัตรปฏิบัติ โดยพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นนิกายเถรวาท (theravada) ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นนิกายมหายาน (mahayana) ซึ่งมีข้อกำหนดและวิถีแห่งสมณเพศที่ยืดหยุ่นกว่า กล่าวคือ พระภิกษุในญี่ปุ่นสามารถดำเนินวิถีชีวิตสอดคล้องกับปุถุชนทั่วไปในบางกรณี อาทิ การรับประทานอาหาร การประกอบอาชีพเสริม หรือการมีครอบครัว อย่างไรก็ตาม พระภิกษุยังคงมีพันธกิจหลักในการปฏิบัติศาสนกิจในฐานะนักบวชอย่างเคร่งครัด

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายภาษีที่ใช้บังคับกับวัดและพระภิกษุในประเทศญี่ปุ่น

สำหรับในส่วนของวัดในประเทศญี่ปุ่น Religious Corporations Act (พระราชบัญญัติองค์กรทางศาสนาของประเทศญี่ปุ่น) มาตรา 4 กำหนดให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่วัดของประเทศญี่ปุ่นจะดำเนินการในรูปแบบเช่นเดียวกับ “บริษัท” ที่จะมีบุคลากรภายในของวัดที่มีตำแหน่งระดับผู้บริหาร อย่างเจ้าอาวาสของวัด ไปจนถึงพระภิกษุ และเจ้าหน้าที่ภายในวัดที่ไม่ได้บวช

คอยทำหน้าที่ต่าง ๆ ภายในวัด และบุคลากรของวัด ก็เหมือนเป็นพนักงานบริษัท ที่พระภิกษุทุกรูป และเจ้าหน้าที่ที่เป็นฆราวาส จะได้รับเงินเดือนที่มาจากรายได้ของวัด ซึ่งวัดของประเทศญี่ปุ่น ถือได้ว่าเป็นธุรกิจรอบครัวประเภทหนึ่ง ซึ่งสามารถสืบทอดมรดกตกทอดแก่ลูกหลานได้ โดยรายได้ของวัดในประเทศญี่ปุ่น จะได้มาจากการขายสินค้าเกี่ยวกับทางศาสนา การรับจ้างทำพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานการกุศล หรืองานศพ และการทำธุรกิจอื่นๆ เช่น การให้เช่าสถานที่เพื่อจัดพิธีแต่งงาน การให้เช่าเครื่องแต่งกาย ธุรกิจโรงแรม หรือธุรกิจสอนศิลปะต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียมของญี่ปุ่น และยังรวมถึงเงินบริจาคที่เป็นรายได้หลักด้วย (บุญญ์กัญญ์ ทองถาวร, 2560, หน้า 44)

เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นไม่ได้มีการนับถือศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ รัฐบาลจึงไม่ได้ให้การสนับสนุนองค์กรทางศาสนาของประเทศญี่ปุ่น ส่งผลให้ทำให้เงินเดือนของบุคลากรภายในวัด อย่างพระภิกษุ หรือพนักงานของวัด ไม่มีสิทธิพิเศษ ไม่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย ซึ่งต้องนำรายได้ไปยื่นแบบเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาทั้งหมด (National Tax Agency, 2024)

สำหรับในส่วนของภาษีเงินได้นิติบุคคล ของวัดในประเทศญี่ปุ่น ตาม Consumption Tax Act (พระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศญี่ปุ่น) มาตรา 2 ได้แบ่งรายได้ของวัด ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. รายได้ที่ไม่ได้แสวงหาผลกำไร หรือรายได้จากธุรกิจที่กระทำเพื่อศาสนา เช่น การแจกเครื่องราง ของขลัง หรือคำทำนายโชคชะตา การให้เช่าที่ดินเพื่อฝังศพ การจัดงานแต่งงานหรือพิธีศพ การบริหารจัดการที่พักซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น โดยรายได้ที่วัดได้รับตามข้างต้น ถือเป็นรายได้ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ไม่ต้องนำรายได้ในส่วนนี้มาคำนวณเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

2. รายได้ที่เป็นกำไรจากธุรกิจ โดยประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้นิติบุคคล ที่ประกอบธุรกิจตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (มี 34 ประเภท) และให้รวมถึงวัดด้วย เช่น ธุรกิจให้เช่าเครื่องแต่งกาย ธุรกิจการให้เช่าพื้นที่ หรือธุรกิจจัดพิมพ์ หรือจำหน่ายหนังสือต่าง ๆ ฯลฯ จะเห็นได้ว่าตัวอย่างธุรกิจดังกล่าว ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา เมื่อได้ดำเนินธุรกิจจนมีรายได้และเกิดเป็นกำไร จึงต้องนำรายได้ดังกล่าวมาคำนวณเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น รูปแบบการจัดเก็บภาษีขององค์กรศาสนาของประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่นอาจมีความคล้ายคลึงกัน แต่ที่แตกต่างกัน คือ วัดของประเทศญี่ปุ่นมีระบบการตรวจสอบบัญชีอย่างเข้มงวดและเป็นระบบมากกว่าวัดของประเทศไทย โดยการตรวจสอบนั้น จะตรวจสอบทั้งรายได้จากการขายสินค้า การทำธุรกิจต่างๆ จนถึงยอดเงินบริจาค หากเป็นวัดขนาดเล็กจะมีผู้ตรวจสอบภายใน ที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการซึ่งเป็นบุคคลในชุมชนต่างๆ แต่ถ้าเป็นวัดขนาดใหญ่ อย่างเช่น วัดเซ็นโซจิ หรือวัดอาซากุสะ ในกรุงโตเกียวของญี่ปุ่น จะมีการตรวจสอบบัญชี โดยผู้สอบบัญชีจากองค์กรภายนอก ซึ่งผู้สอบบัญชีต้องเป็นผู้ที่มีใบอนุญาต Certified Public Accountant : CPA เข้ามาตรวจสอบและลงนามด้วย นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส วัดขนาดใหญ่ของประเทศญี่ปุ่นจะมีการเปิดเผยข้อมูลในส่วนของรายได้ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ของวัด รวมถึงยอดเงินบริจาค ให้ประชาชนได้รับรู้อีกด้วย (Agency for Cultural Affairs, 2566)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประเทศญี่ปุ่นมีมาตรการทางกฎหมายที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการยกเว้นภาษีแก่องค์กรทางศาสนา โดยจำกัดสิทธิเฉพาะรายได้ที่เกิดจากกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น ในขณะที่เงินได้พึงประเมินส่วนบุคคลของพระภิกษุ เช่น ค่าตอบแทนจากการบรรยายธรรมหรือการจำหน่ายสินค้า ยังคงมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามปกติ นอกจากนี้ ในกรณีที่วัดดำเนินกิจการในเชิงพาณิชย์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพันธกิจทางศาสนา รายได้จากส่วนดังกล่าวต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีตามกฎหมาย โดยกรมสรรพากรแห่งประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายตามแบบฟอร์มมาตรฐาน เพื่อเป็นกลไกในการตรวจสอบและจัดเก็บภาษีให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทของประเทศไทย การตีความภาระภาษีของพระภิกษุตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร โดยเงินได้จากการบริจาคหรือศรัทธาทานย่อมได้รับการยกเว้นภาษีตามจารีตประเพณีและข้อกฎหมาย อย่างไรก็ตาม แม้พระภิกษุจะมีรายได้ประเภทอื่นที่เข้าข่ายเป็นเงินได้พึงประเมินตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น ค่าตอบแทนจากการบรรยายหรือการสอน แต่นโยบายการบริหารจัดเก็บภาษีของหน่วยงานภาครัฐยังขาดกลไกการตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การจัดเก็บภาษีจากบุคลากรทางศาสนาในทางปฏิบัติยังไม่มีความเข้มงวดเพียงพอเมื่อเทียบกับนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาทั่วไป

แม้การศึกษาระบบภาษีต่อองค์กรทางศาสนาของประเทศญี่ปุ่นจะเป็นกรณีศึกษาที่มีประสิทธิภาพ แต่มีอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบดังกล่าวจะมีความเหมาะสมอย่างสมบูรณ์กับบริบทของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างทางโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และรากฐานความเชื่อทางศาสนาที่ยังมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางวิกฤตความเชื่อมั่นของประชาชนต่อความโปร่งใสทางการเงินขององค์กรทางศาสนาที่ทวีความรุนแรงขึ้น ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายภาษีอากรและกลไกการตรวจสอบใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การจำแนกประเภทรายได้เพื่อการจัดเก็บภาษี (categorization of income)

ควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรหรือตรากฎหมายเฉพาะเพื่อกำหนดนิยามรายได้ของวัดให้ชัดเจน โดยแยกแยะระหว่างรายได้จากศาสนกิจและรายได้เชิงพาณิชย์ รายได้ที่มีได้เกิดจากกิจกรรมเพื่อประโยชน์ทางศาสนาโดยตรง อาทิ รายได้จากการให้เช่าพื้นที่แด่พระเครื่อง พื้นที่จอดรถเชิงพาณิชย์ หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าที่ผลิตในระบบอุตสาหกรรม ควรถูกกำหนดให้เป็นเงินได้พึงประเมินที่ต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีตามกฎหมาย

2. การบูรณาการระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) อย่างเต็มรูปแบบ

เพื่อสร้างความโปร่งใสในกระแสเงินสดและป้องกันปัญหาการออกใบอนุโมทนาบัตรอันเป็นเท็จ ภาครัฐควรส่งเสริมและบังคับใช้ระบบ e-Donation สำหรับการบริจาคเงินแก่วัดอย่างเต็มระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของกรมสรรพากรที่จะเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2569 เป็นต้นไป โดยกำหนดให้สิทธิประโยชน์ทางการลดหย่อนภาษีจะเกิดขึ้นเฉพาะการบริจาคผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น (ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 856), 2568)

3. การกำหนดมาตรฐานทางบัญชีและการตรวจสอบ (financial accountability and audit)

สำหรับวัดที่มีขนาดสินทรัพย์หรือรายได้ต่อปีเกินกว่าเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด (อาทิ 10 ล้านบาทขึ้นไป) ควรกำหนดหน้าที่ให้มีการจัดทำงบการเงินตามมาตรฐานบัญชี และต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA) เพื่อนำส่งต่อกรมสรรพากรและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อันเป็นการสร้างกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลและยกระดับธรรมาภิบาลขององค์กรทางศาสนาให้เป็นที่น่าเชื่อถือแก่สาธารณชน

รายการอ้างอิง

- กรมสรรพากร. (11 มกราคม 2555). ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เรื่อง กำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล และผู้จ่ายเงินได้ซึ่งมีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย มีและใช้เลขประจำตัวในการปฏิบัติการตามประมวลรัษฎากร.
- นงนภัส พัฒน์เข้ม. (2568, 16 พฤษภาคม). ดีแต่ปัญหาการจัดการทรัพย์สินของวัดไทย เมื่อเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงตกเป็นผู้ต้องหาภัยยกยอกเงิน 300 ล้าน. *BBC News ไทย*. <https://www.bbc.com/thai/articles/c79ed050x74o>
- บุญญ์กัญญ์ ทองถาวร. (2560). แนวทางการจัดเก็บภาษี กรณีวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร. [เอกสารศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมวลรัษฎากร. (1 เมษายน 2482). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 56, หน้า 19-21.
- ประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 856). (21 พฤศจิกายน 2568). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 142 ตอนพิเศษ 367 ง, หน้า 6.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. (4 มีนาคม 2535). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 109 ตอนที่ 16, หน้า 9.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40ก, หน้า 26.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (19 ธันวาคม 2556). ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยการเบิกจ่ายนิคมพัสดุ พ.ศ. 2556.
- สุเมธ ศิริคุณโชติ, กำธร สิริชูติวงศ์, อติศักดิ์ สืบประดิษฐ์ และภริตน์ เจียรนัย. (2568). *ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร*. เรือนแก้วการพิมพ์.
- Agency for Cultural Affairs. (2024). *Religious Corporation Management Handbook*. Religious Affairs Division.
- Consumption Tax Act. (1989, April 1). *Kanpō*. Act No.108 of 1988.
- Religious Corporations Act. (1951, April 3). *Kanpō*. Act No.126 of 1951.
- National Tax Agency. (2024). 確定申告が必要な方. https://www.nta.go.jp/taxes/shiraberu/shinkoku/tebiki/2023/01/1_06.htm

โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงอายุ

Elderly Schools and the Development of Quality of Life and Happiness Among Older Adults

วันที่รับบทความ: 11 ธันวาคม 2568

รัตนา วิ่งวอน ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 29 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของโรงเรียนผู้สูงอายุในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงอายุในบริบทของ สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) ของประเทศไทย การศึกษาใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและการสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของโรงเรียนผู้สูงอายุในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่บูรณาการแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้ากับพลังของชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยมุ่งเน้นหลักสูตร 4 กลุ่มวิชาหลัก ได้แก่ ด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่เรียนรู้เชิงประสบการณ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 มิติสำคัญตามกรอบขององค์การอนามัยโลก ได้แก่ มิติด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมความสุขเชิงจิตวิทยา 5 มิติ (สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง และสุขสงบ) โดยเฉพาะการสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (self-esteem) และการปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อเสนอแนะจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการด้วยหลัก 5 ก (กลุ่มกรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน) ควบคู่ไปกับการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ เพื่อยกระดับผู้สูงอายุให้เป็น “ผู้สูงอายุที่มีพลัง” (active ageing) และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและความสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: โรงเรียนผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิต ความสุข ผู้สูงอายุ

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: rattana@go.buu.ac.th

Elderly Schools and the Development of Quality of Life and Happiness Among Older Adults

Received: November 11, 2025

Rattana Wingworn ^{1*}

Revised: December 25, 2025

Accepted: December 29, 2025

Abstract

This academic article aims to analyze the role of elderly schools as a critical mechanism for enhancing the quality of life and well-being of older adults within the context of Thailand's transition into a super-aged society. The methodology involves a systematic literature review and synthesis of contemporary best practices in elderly education. The findings indicate that elderly schools serve as a social innovation, integrating lifelong learning concepts with community empowerment and multi-sectoral collaborations. The curriculum is structured around four core domains: health, society, economy, and environment. It functions as an experiential learning platform for sharing local wisdom and cultural heritage. The learning management process contributes to the development of the four dimensions of quality of life as defined by the World Health Organization (WHO): physical health, psychological well-being, social relationships, and environmental well-being. Furthermore, it fosters psychological well-being across five dimensions (health, recreation, integrity, cognition, and peacefulness), particularly by bolstering self-esteem and digital literacy in accordance with digital transformation. The study suggests that, for elderly schools to achieve sustainability, they must implement the “5-K” management framework (Group, Committee, Regulations, Activities, and Fund), together with support from government policies, to ensure the transformation of older adults into “active aging” individuals who can live with dignity and sustainable happiness in society.

Keywords: Elderly schools, Quality of life, Happiness, Older adults

¹ Lecturer, Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

* Corresponding Author, e-mail: rattana@go.buu.ac.th

บทนำ

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการจัดการศึกษา อีกรูปแบบหนึ่งที่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญและพลังของผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย การเกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2552) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ข้อเสนอเชิงนโยบายในเวทีการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ ปี 2553 และ 2556 และแผนระดับชาติหลายฉบับที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้าคำนำ) เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งการจัดการศึกษาผ่านระบบโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ จะมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความสุข จัดพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรม พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และชุมชนประจักษ์ในศักยภาพและพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 2)

ปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด” (super-aged society) อย่างสมบูรณ์โดยมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด สถานการณ์นี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อภาระทางเศรษฐกิจและสวัสดิการภาครัฐเท่านั้น แต่ยังนำมาซึ่งปรากฏการณ์ “ความโดดเดี่ยวทางสังคม” (social isolation) และภาวะเปราะบางทางจิตใจของผู้สูงวัยที่รุนแรงขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560, หน้า 102) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลและความล่มสลายของโครงสร้างครอบครัวขยาย

อีกทั้งการสำรวจของ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562, หน้า 24-27) ยังพบว่า Gen Baby Boomer (เกิดปี พ.ศ. 2489-2507) พฤติกรรมเสี่ยงต่อการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลจากการใช้อินเทอร์เน็ต สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบเดิมไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการเชิงรุกได้อีกต่อไป โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (digital literacy) รวมถึงการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่ให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุจึงไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่สนทนาการอีกต่อไป แต่ต้องถูกยกระดับเป็น “กลไกเชิงนวัตกรรมสังคม” บทความวิชาการนี้จึงมุ่งเรียนรู้องค์ประกอบและความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตและความสุขในมิติที่ซับซ้อนขึ้น พร้อมนำเสนอแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและส่งเสริมความสุขที่ยั่งยืนของผู้สูงวัยในอนาคต

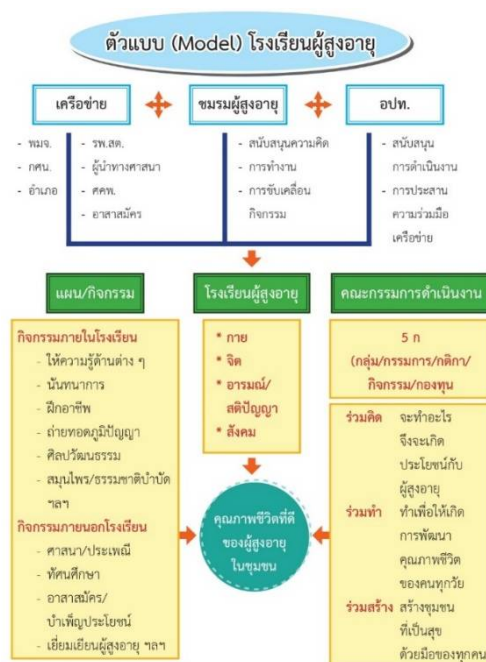
บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของโรงเรียนผู้สูงอายุในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงวัยในบริบทของสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) ของประเทศไทย การศึกษาใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรม และการสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวปฏิบัติของโรงเรียนผู้สูงอายุในปัจจุบัน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบ “โรงเรียนผู้สูงอายุ”

การที่เราจะศึกษาถึงการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น ควรเริ่มจากทำความเข้าใจความหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุ ว่ามีความหมาย วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอย่างไร

กรมกิจการผู้สูงอายุ (2559, หน้า 3) โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน

โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่ง ตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการ หรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัด บางแห่งใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงเพื่อการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อยๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสร้างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปี หรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 3)

ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบ (Model) โรงเรียนผู้สูงอายุ
ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ (2559)

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 6)

1. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
3. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
5. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่า ภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
6. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 7)

1. ด้านสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย
ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน
2. ด้านจิตใจ ช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจ และตระหนักใน
คุณค่าความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง
3. ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะ
สมาชิกของกลุ่ม
4. ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่าง
เหมาะสม
5. ด้านเศรษฐกิจ เรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้
ช่วยเหลือตนเองต่อไป

ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

1. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นฐานที่เรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
ท้องถิ่นให้สืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
2. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชน
และสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 10)

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ มีดังนี้ ประชุมประชาคม เพื่อสร้างความเข้าใจและ
ความร่วมมือจากพื้นที่ คัดเลือกและแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุจัดทำ
แผนขั้นตอนในการดำเนินงาน จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ขับเคลื่อนการดำเนินงาน ติดตามและประเมินผล
การดำเนินงาน

จากแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่แห่งการ
เรียนรู้ ผ่านโครงสร้างคณะกรรมการในการบริหารงาน มีหลักสูตรที่หลากหลาย ที่สามารถปรับให้เข้ากับ
ในแต่ละบริบทพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ผ่านแนวทางการบริหารจัดการตามหลัก

5 ก คือ (กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน) โดยสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ที่มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระยะ เพื่อร่วมด้วยช่วยกันขับเคลื่อนให้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่แห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขให้กับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 10)

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ ควรมีองค์ประกอบดังนี้
ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกลุ่หนึ่งในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของโรงเรียน และเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำงาน และถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม ที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ อาจเป็นฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการสาธารณสุข หรือ ข้าราชการเกษียณ เป็นต้น

ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์ประกอบนี้ เป็นส่วนสำคัญมาก และถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นครูใหญ่หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและรังสรรค์กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขของความสำเร็จ เพราะกลไกหลักในการเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดจำนวนคณะกรรมการ หรือแกนนำร่วมขับเคลื่อน ขึ้นอยู่กับการแบ่งหน้าที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่ง

ทีมวิทยากรจิตอาสา เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น วิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสา จากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งในลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

การบริหารจัดการ ด้วยหลัก 5 ก

การบริหารจัดการ ด้วยหลัก 5 ก ประกอบด้วย (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 12)

กลุ่มต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นกลุ่มแกนนำคณะทำงาน และกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำงาน ในขั้นนี้อาจมีกลุ่ในการสร้างความ เป็นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิก หรือนักเรียนผู้สูงอายุ การต่อยอดจากกลุ่มเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสมาชิก อาทิ มีสัญลักษณ์โรงเรียนผู้สูงอายุ มีเสื้อสัญลักษณ์ของนักเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

กรรมการถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่ม ที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ควรสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

กติกากหรือข้อตกลงร่วมกัน ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เหมือนเป็นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตามซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของ โรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แม้ว่าเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่ จะยังคงมีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็นและพัฒนาต่อยอดได้

กิจกรรมในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาย่อยๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การจัดให้มีพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่นๆ กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชน หรือการรวมกลุ่มออกกำลังกาย เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น การบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ “ธนาคารความดี”

กองทุนการขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคง จำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการทางงบประมาณ เพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่ม อาจจำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเอง การเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่างๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ของ ศาสตราจารย์ ดร.ศศิพัฒน์ ยอดเพชร เป็นกรอบในการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการประยุกต์กรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเน้นความสำคัญของ “มิติทางสังคม” และ “ความเข้มแข็งของชุมชน” (เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ) เป็นปัจจัยเกื้อหนุนคุณภาพชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี, และธนิกันต์ ศักดาพร, 2560)

1. ด้านสุขภาพกาย (physical health) เน้นการรับรู้สภาพทางกายที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (ADL) การปราศจากโรคเรื้อรังที่ขัดขวางการใช้ชีวิต การนอนหลับและการพักผ่อนที่เพียงพอ

2. ด้านจิตใจ (psychological domain) มุ่งเน้นความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตและการเห็นคุณค่าในตนเอง ความภาคภูมิใจในประสบการณ์และความสำเร็จในอดีต การมีความคิดเชิงบวกต่อวัยสูงอายุ ความสามารถในการจัดการความเครียดและความสูญเสีย

3. ด้านสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) ประกอบด้วย การเกื้อกูลในครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุตรหลานและการได้รับความรัก เครือข่ายเพื่อนวัยเดียวกัน การมีส่วนร่วมในโรงเรียน

ผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุ เพื่อลดความโดดเดี่ยว การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ความรู้สึกว่าตนเองยังมีพลังในการช่วยเหลือสังคม

4. ด้านสิ่งแวดล้อมและสวัสดิการ (environment & welfare) มุ่งไปที่ปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมความมั่นคง การมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเคลื่อนไหว การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสาธารณสุข ความมั่นคงทางรายได้ สวัสดิการจากรัฐและการออมที่เพียงพอ

จากการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา คือ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสภาพแวดล้อม ประเภทกิจกรรมและตัวอย่างกิจกรรมที่มีการดำเนินการในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีดังนี้

1. กิจกรรมประเภทส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม ของผู้สูงอายุ

กิจกรรมเหล่านี้มีเป้าหมายในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายและเป็นกลยุทธ์ที่สร้างให้เกิดการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ความหมั่นแหม่นเศร้าทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุได้รับการเยียวยา ฟันฟู ควรคำนึงถึงความพร้อมของสภาพทางร่างกายและความสนใจของผู้สูงอายุที่เข้าร่วม อาทิ

1.1 กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกายผ่านการออกกำลังกาย ได้แก่ รำไม้พลอง รำวงพื้นบ้าน รำวงย้อนยุค จั๊ก แอโรบิก ลีลาศ โยคะ เปตอง กายบริหาร เป็นต้น

1.2 กิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเชิญวิทยากรให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพร่างกาย ช่อกปาก และความสะอาดของผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้าน การรับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะและวัยสูงอายุ การสร้างเสน่ห์ที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ

1.3 กิจกรรมการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ สามารถบูรณาการการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในตำบล

1.4 กิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและคนวัยอื่น ได้แก่ การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุและเด็กเยาวชน (เช่น อัยสอนหลาน) การประดับประดาชีวิตคู่ การดูแลซึ่งกันและกัน

1.5 กิจกรรมนันทนาการ เช่น ร้องเพลงพื้นบ้าน เพลงร่วมสมัย หัวเราะบำบัด ดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด เช่น ระบายสี พับกระดาษ พิมพ์ภาพ

1.6 การจัดเวทีพบปะ พูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่อยู่ในความสนใจ

1.7 กิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่ “ติดบ้าน” (ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้างและต้องการความช่วยเหลือบางส่วนเนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพ ทำให้ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงผู้ที่ช่วยเหลือตนเองได้ดีแต่ไม่ชอบออกสังคมและกลุ่มที่ติดภารกิจทางบ้าน)

1.8 กิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุที่ “ติดเตียง” (ผู้สูงอายุที่สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงเจ็บป่วยต้องนอนรักษาตัวและอยู่เฉพาะที่บ้าน ช่วยเหลือตนเองไม่ได้)

2. กิจกรรมประเภทส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในเรื่องที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและมีความสนใจ ลดช่องว่างของผู้สูงอายุในการเข้าถึงเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และอื่น ๆ ตัวอย่าง เช่น

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

- 2.2 กิจกรรมการให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และศาสนา
- 2.3 กิจกรรมการให้ความรู้สิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
- 2.4 กิจกรรมการพัฒนาความรู้ด้านสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุตามกฎหมาย
- 2.5 กิจกรรมการเรียนรู้จากปฏินิพนธ์ น้ำหนักชีวภาพและปฏินิพนธ์ แปลงเรียนรู้ การปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการขยะ
- 2.6 กิจกรรมทัศนศึกษาสถานนอกสถานที่ เช่น เรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์
- 2.7 กิจกรรมอื่น ๆ
3. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการทำประโยชน์เพื่อชุมชน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการทำประโยชน์เพื่อชุมชน รวมไปถึงการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ เช่น
 - 3.1 กิจกรรมการให้ความรู้ด้านอาชีพ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ
 - 3.2 กิจกรรมธนาคารความดี
 - 3.3 กิจกรรมการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
 - 3.4 กิจกรรมจิตอาสา
 - 3.5 กิจกรรมอื่น ๆ
4. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุมีอยู่เป็นกิจกรรมที่สร้างคุณค่า ยกย่องเชิดชูภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนานของผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์เพื่อชุมชน อาทิ
 - 4.1 กิจกรรมสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวของผู้สูงอายุ
 - 4.2 กิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ
 - 4.3 กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีคุณค่า สังคมควรนำมาเรียนรู้และสืบทอดต่อไปสู่ผู้สนใจ
5. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ เช่น การฝึกอาชีพที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ ส่งเสริมการรวมกลุ่มผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือของผู้สูงอายุ สินค้าของกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ผ้าทอ ถักย้อม ผ้าพันคอ ดอกไม้จันทน์ การทำบายศรี งานฝีมือต่าง ๆ การแปรรูปอาหาร วัสดุประดิษฐ์ต่าง ๆ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา คือ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสภาพแวดล้อมนั้น มีความครอบคลุมที่จะทำให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามกรอบแนวคิดการวัดคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพรพิรุณภัทร บุญก้อน(จิตเมโธ) และจิรศักดิ์ โพกาวัน (2564) ที่ทำการศึกษการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่าระดับคุณภาพคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีระดับคุณภาพ

ชีวิตอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านทางสังคม ด้านร่างกาย และ ด้านจิตใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติกวินท์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์ (2568) ที่ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นฐานตามหลักเหตุผล 5 ประการ ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสังคม และ ด้านจิตใจ ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับดี โดยด้านจิตใจ และด้านสังคมอยู่ในระดับดี ขณะที่ด้านสุขภาพกายและด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2567) พบว่าแนวคิดหลักที่จีนใช้ขับเคลื่อนการศึกษาผู้สูงอายุคือการบูรณาการการดูแลสุขภาพ การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมทางสังคมเข้าด้วยกันผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การฝึกทักษะ การศึกษาทางวัฒนธรรม และการทำงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาพลัง (active aging) ขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งมุ่งเน้นเสาหลัก 3 ด้าน คือ

ด้านสุขภาพ (health) ครอบคลุมถึงสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การไม่สูบบุหรี่ และการเข้าถึงบริการสุขภาพ

ด้านการมีส่วนร่วม (participation) คือการที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ โดยคำนึงถึงความสามารถความต้องการ และความชอบของตนเอง เช่น การทำงาน การทำงานอาสาสมัคร การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมีกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย

ด้านความมั่นคง (security) หมายถึงความมั่นคงทั้งทางด้านร่างกาย สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและพึ่งพาตนเองได้

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีความสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาพลัง ทั้งสามด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่ง แก้วแดง (2561, บทสรุปผู้บริหาร) พบว่าการจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้สูงอายุญี่ปุ่นสามารถดูแลตนเองได้และยังคงมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีพลัง หรือ สูงอายุอย่างมีพลัง (active ageing)

โรงเรียนผู้สูงอายุกับความสุขของผู้สูงอายุ

การพัฒนาความสุขเชิงจิตวิทยาในผู้สูงอายุ จำเป็นต้องนิยามความสุขที่พร้อมจะนำมาปฏิบัติ และสามารถวัดในเชิงสัมพัทธ์ได้ จึงจะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ดั่งนิยามข้างต้นในเนื้อหาที่จะกล่าวต่อไปนี้จะจำแนกความสุขของผู้สูงอายุ 5 มิติดังนี้ (สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2558, หน้า 13)

ด้านที่ 1 สุขสบาย (health) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพร่างกายให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรงคล่องแคล่ว มีกำลังสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางกายภาพได้ตามสภาพที่เป็นอยู่ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุบัติเหตุหรืออันตราย มีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ ไม่ติดสิ่งเสพติด

ด้านที่ 2 สุขสนุก (recreation) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการเลือกวิถีชีวิตที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ด้วยการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุข จิตใจสดชื่นแจ่มใส กระปรี้กระเปร่า มีคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งกิจกรรมที่เหล่านี้น่าจะสามารถลดความซึมเศร้า ความเครียดและความวิตกกังวลได้

ด้านที่ 3 สุขสง่า (integrity) หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง ให้กำลังใจตนเองได้ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีลักษณะเอื้อเฟื้อแบ่งปัน และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม

ด้านที่ 4 สุขสว่าง (cognition) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุด้านความจำ ความคิดอย่างมีเหตุผล การสื่อสาร การวางแผนและการแก้ไขปัญหาความสามารถในการคิดแบบนามธรรม รวมทั้งความสามารถในการจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 5 สุขสงบ (peacefulness) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้-เข้าใจความรู้สึกของตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์และสามารถจัดการกับสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถผ่อนคลายให้เกิดความสุขสงบกับตนเองได้ รวมทั้งความสามารถในการปรับตัว ยอมรับสภาพสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

การบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้วยหลัก 5 ก ที่ประกอบด้วย กลุ่ม กรรมการ กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน กิจกรรม และกองทุน ที่ร่วมสร้างสรรค์หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา คือ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสภาพแวดล้อม นั้นส่งผลที่จะทำให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุข ตามแนวคิดความสุขของผู้สูงอายุ 5 มิติ คือสุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง และสุขสงบ กล่าวคือ สุขสบาย การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น สุขสนุก การเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น สุขสง่า รู้สึกพึงพอใจในชีวิต ภาคภูมิใจในตนเอง มีความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเอง สุขสว่าง การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้คิดอย่างมีเหตุผล สามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุขสงบ การเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้ผ่อนคลาย ทำให้เกิดความสุขสงบกับตนเองได้ สามารถปรับตัวยอมรับสภาพสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สอดคล้องกับแนวคิดอิคิไก (Ikigai) ของ เคน โมจิ (2561, หน้า 22-25) เป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของชาวญี่ปุ่นที่มีรากฐานมาจากเกาะโอกินาวา คำว่า อิคิไก มาจากคำว่า “iki” (ชีวิต) และ “gai” (คุณค่า) รวมกันหมายถึง “เหตุผลของการมีชีวิตอยู่” (a reason for being) เน้น “จิตวิญญาณและวิถีปฏิบัติพื้นฐาน” ที่ทำให้ชีวิตมีความหมายในทุกวัน ไม่ว่าคนคนนั้นจะมีอาชีพหรือรายได้เท่าใดก็ตาม เสาหลัก 5 ประการของ อิคิไก (the five pillars) 1) การเริ่มต้นเล็ก ๆ (starting small) การให้ความสำคัญกับรายละเอียดเล็กน้อยในชีวิตและการทำหน้าที่ของตนอย่างพิถีพิถัน โดยไม่จำเป็นต้องประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ตั้งแต่ต้น 2) การปลดปล่อยตัวเอง (releasing yourself) การละทิ้งตัวตนหรืออีโก้ (ego) เพื่อให้จิตใจเป็นอิสระและจดจ่อกับสิ่งที่ทำ จนเกิดสภาวะลื่นไหล (flow) ซึ่งช่วยให้เกิดความสงบภายใน 3) ความสอดคล้องและความยั่งยืน (Harmony and sustainability) การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปได้อย่างสมดุลและมั่นคงในระยะยาว 4) ความสุขกับสิ่งเล็ก ๆ (The joy of little things) การมองเห็นคุณค่าและมีความสุขกับเรื่องธรรมดาในกิจวัตรประจำวัน เช่น กาแฟยามเช้า แสงแดด หรือ

การตกทายเพื่อนบ้าน และ 5) การอยู่กับที่นี่และเดี๋ยวนี้ (Being in the here and now) การมีสติจดจ่ออยู่กับปัจจุบัน ไม่กังวลถึงอดีตหรืออนาคต ช่วยให้สัมผัสถึงความหมายของชีวิตได้ในทุกขณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่ง แก้วแดง (2561, หน้า 157-159) พบว่าประเทศญี่ปุ่นมีการส่งเสริมความหมายของชีวิตผ่านแนวคิด “อิกิไก” (ikigai) และการช่วยเหลือเกื้อกูลแบบ “ยูยิมารุ” (yuimaru) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางสังคมและจิตใจที่แข็งแกร่ง

การจัดการศึกษาผู้สูงอายุในต่างประเทศ

ประเทศที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ มีหลายประเทศ บทความนี้จะขอนำเสนอมานำเป็นตัวอย่างเพียงประเทศญี่ปุ่น และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากทั้งสองประเทศเป็นต้นแบบที่ดี มีการรับมือกับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทยและนานาชาติในการเตรียมความพร้อมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต่อไป

แนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นถือเป็นตัวอย่างประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) เร็วที่สุดในโลก รัฐบาลญี่ปุ่นจึงให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุภายใต้แนวคิด “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” มาอย่างยาวนาน โดยมีรากฐานทางกฎหมายที่เข้มแข็งจาก “กฎหมายการศึกษาแห่งชาติ” (fundamental law of education) ที่ระบุให้รัฐต้องสนับสนุนการศึกษาในสังคมผ่านแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กลไกสำคัญที่เป็นหัวใจหลักคือ “โคมินคัง” (Kominkan) หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่กระจายอยู่ทั่วประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 เพื่อเป็นพื้นที่ให้ประชาชนเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาคุณภาพชีวิต การบริหารจัดการเน้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยให้ “คณะกรรมการการศึกษา” (board of education) ของแต่ละท้องถิ่น เป็นผู้ตัดสินใจจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนนั้น ๆ รูปแบบการเรียนรู้ของญี่ปุ่นมีความหลากหลายและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตนอกเหนือจากศูนย์เรียนรู้ของรัฐ ยังมีการจัดตั้ง “มหาวิทยาลัยวัยที่สาม” (U3A) โดยองค์กรเอกชนที่บริหารจัดการโดยอาสาสมัคร มุ่งเน้นกิจกรรมตามความสนใจและการป้องกันภาวะสมองเสื่อม ในบางพื้นที่เช่นจังหวัดโอกินาวา มีการส่งเสริมความหมายของชีวิตผ่านแนวคิด “อิกิไก” (Ikigai) และการช่วยเหลือเกื้อกูลแบบ “ยูยิมารุ” (Yuimaru) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางสังคมและจิตใจที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้ยังมีการใช้บัตรกรรมาอย่าง “สมุดบันทึกการเรียนรู้” (learning passport) เพื่อให้ประชาชนสะสมหน่วยกิตจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อรับประกาศนียบัตรสร้างความภาคภูมิใจ การจัดการเรียนรู้เหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุญี่ปุ่นสามารถดูแลตนเองได้และยังคงมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีพลัง หรือ สูงอายุอย่างมีพลัง (active ageing) ความสำเร็จของญี่ปุ่นเกิดจากการมีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน การจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึง และการมีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างมืออาชีพมาทำหน้าที่บริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเป็นผู้ที่แก่ชราอย่างมีคุณภาพ มีสุขภาพกายที่แข็งแรงและอยู่อย่างรื่นรมย์กับชีวิตในทุก ๆ วัน (รุ่ง แก้วแดง, 2561, หน้า 155-159)

แนวคิดการจัดการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีน มุ่งเน้นการสร้างระบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน โดยมีการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนผ่านแผน “การพัฒนาการศึกษา

สมัยใหม่ของจีน ค.ศ. 2035” และ “แผนพัฒนาการศึกษา 5 ปี ฉบับที่ 14” แผนเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแนวทางในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูงและส่งเสริมการเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” นอกจากนี้ จีนยังได้เน้นการบูรณาการระหว่างการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและการศึกษาทั่วไป เพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเป็นระบบ สำหรับการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในกลุ่มผู้สูงอายุ จีนได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยผู้สูงอายุแห่งชาติ (Seniors University of China: SUC) ภายใต้มหาวิทยาลัยเปิดแห่งประเทศจีน (OUC) เพื่อมอบโอกาสทางการศึกษาที่ครอบคลุม มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีเครือข่ายที่กว้างขวางมาก โดยครอบคลุมสาขาในมณฑล 40 แห่ง มีศูนย์การศึกษากว่า 3,000 แห่ง และจุดเรียนรู้ถึง 55,000 แห่งทั่วประเทศ ทำให้บริการทางการศึกษาเข้าถึงได้จนถึงระดับตำบลและหมู่บ้าน รูปแบบการเรียนการสอนเน้นการใช้ วิถีผสมผสาน (blended learning) ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์และขยายโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง แนวคิดหลักที่จีนใช้ขับเคลื่อนการศึกษาผู้สูงอายุคือการ บูรณาการการดูแลสุขภาพ การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมทางสังคม เข้าด้วยกัน ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การฝึกทักษะ การศึกษาทางวัฒนธรรม และการทำงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่ยังช่วยสร้างความมั่นใจและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุยังคงเป็นพลังสำคัญที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีคุณค่า (วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2567)

สรุปได้ว่าประเทศญี่ปุ่น และประเทศจีน มีเป้าหมายเดียวกันกับประเทศไทย คือการส่งเสริม “การสูงอายุอย่างมีพลัง” (active ageing) เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ที่เน้นความสุขและการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่าการมุ่งเน้นวุฒิการศึกษา แต่จีนจะเน้นการใช้เทคโนโลยีและระบบมหาวิทยาลัยที่ครอบคลุม ญี่ปุ่นเน้นการจัดการโดยท้องถิ่นและวิถีชีวิตดั้งเดิม ส่วนไทยเน้นความร่วมมือของชุมชนและสถาบันทางศาสนา อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ไทยยังคงต้องพัฒนาคือความไม่ทั่วถึงและคุณภาพหลักสูตรที่ยังไม่เข้มข้นเท่ากับจีนและญี่ปุ่น เพื่อเปลี่ยนจากรูปแบบ “การสงเคราะห์” ไปสู่ “การเสริมสร้างพลัง” อย่างยั่งยืน

บทสรุป

โรงเรียนผู้สูงอายุไม่ใช่เพียงสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเท่านั้น แต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงวัยอย่างเป็นองค์รวม ผ่านหลักสูตร 4 มิติที่ตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐาน และการบริหารจัดการด้วยหลัก 5 ก ที่เน้นพลังของชุมชน อย่างไรก็ตามความสำเร็จที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการปรับทัศนคติจากการสงเคราะห์สู่ การเสริมพลัง (empowerment) โดยเฉพาะการนำแนวคิด “อิกิไก” (Ikigai) มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเป้าหมายในชีวิตให้แก่ผู้สูงวัย ควบคู่ไปกับการสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง จากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างแข็งแกร่ง เน้นการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ผสมผสานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย ออกแบบกิจกรรมที่ให้คนต่างวัยได้เรียนรู้ร่วมกัน การเตรียมความพร้อมตั้งแต่ก่อนสูงวัย ให้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เสริมสร้างความสุข และคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงวัย เพื่อเปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัยที่เปราะบางสู่สังคมผู้สูงวัยที่มีพลัง (active ageing) ที่เข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**. เทพเพ็ญวานิชย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). **ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “สุขภาพดี”**.
https://www.dop.go.th/download/formdownload/th1529476181-813_3.pdf
- กิตติกวินท์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์. (2568). คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นฐานตามหลักพหุพลัง เขตพื้นที่ตำบลสวายจีก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 9(2), หน้า 86-105.
- เคน โมจิ. (2561). **อิกิไก ความหมายของการมีชีวิตอยู่=The Little Book of Ikigai** (พิมพ์ครั้งที่ 3). มูฟ พับลิชชิง.
- พระมหาพรพิรุณภัทร บุญก้อน (จิตเมโธ) และจิรศักดิ์ โพภาวิน. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 5(3), หน้า 195-202.
- รุ่ง แก้วแดง. (2561). **รายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย**. พรักหวานกราฟฟิค.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2567). **รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการ “รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม”**. กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี, และธนิกานต์ ศักดาพร. (2560). **รายงานวิจัยเรื่อง การถอดบทเรียนตัวอย่างที่ดีของโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2558). **คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

รายละเอียดการส่งบทความจัดพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเปิดรับผลงานวิชาการประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ สำหรับการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน และบทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) และกองบรรณาธิการ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ภาษาจีนใช้ตัวอักษร Simsun
2. ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1.	การตั้งค่าหน้ากระดาษ	<u>ขนาดกระดาษ 18.7 x 26 เซนติเมตร หัวกระดาษ 2 เซนติเมตร</u> <u>ท้ายกระดาษ 1.5 เซนติเมตร กั้นซ้าย 2 เซนติเมตร กั้นขวา 1.5</u> <u>เซนติเมตร</u>
2.	ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ <u>ขนาดตัวอักษร 20 พอยท์</u> <u>ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา</u> ไว้กึ่งกลาง หน้ากระดาษ
3.	ชื่อผู้เขียนบทความ	<u>ระบุชื่อผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ</u> ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ชิด ด้านขวาน้ำกระดาษ
4.	สังกัดผู้เขียนบทความ	<u>ระบุวุฒิการศึกษา ชื่อสถาบันการศึกษาหรือวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทาง</u> <u>วิชาการ สถานที่ทำงาน e-mail</u> ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ภาษาจีน ขนาด ตัวอักษร 8 พอยท์ ไว้ที่เชิงอรรถท้ายหน้า
5.	บทคัดย่อ	บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความยาว <u>ไม่เกิน 300 คำ</u> และ <u>อยู่</u> <u>ภายใน 1 ย่อหน้าเท่านั้น</u>
6.	คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3-6 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
7.	เนื้อหา	- หัวข้อใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดหนา วางไว้ชิดขอบซ้ายส่วนรายละเอียดใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ธรรมดา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา - การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้ - บทความวิจัย ประกอบด้วย - บทนำ - วัตถุประสงค์การวิจัย - สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) - วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากร - เครื่องมือ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล - สรุปและอภิปรายผลการวิจัย - ข้อเสนอแนะจากการวิจัย - รายการอ้างอิง - บทความวิชาการ ประกอบด้วย - บทนำ - เนื้อเรื่อง - บทสรุป - รายการอ้างอิง
8.	ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ต้องเรียงลำดับตาราง หากตารางมีการขึ้นหน้าใหม่ต้องระบุชื่อตารางเสมอ เช่น ตารางที่ 1ชื่อตาราง..... ตารางที่ 1ชื่อตาราง..... (ต่อ) ตารางที่ 2ชื่อตาราง..... ตารางที่ 2ชื่อตาราง..... (ต่อ)
9.	รูปภาพ	รูปภาพประกอบในเนื้อหาบทความต้องมีความคมชัด มีการระบุ ลำดับภาพ และที่มา ได้ภาพทุกภาพ ภาพที่ 1 ชื่อภาพ ที่มา: ผู้แต่ง (ปี)

รูปแบบเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาและรายการอ้างอิง

1. การอ้างอิง

การอ้างอิงเป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา และงานวิจัย รวมถึงแหล่งอ้างอิงทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการสนับสนุน และระบุที่มาของเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาใช้ระบบนาม-ปี ซึ่งระบุแหล่งที่มาของเนื้อหาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใช้วงเล็บแทรกในส่วนต้นประโยค ท้ายประโยค หรือในเนื้อหา หากเป็นการอ้างอิงเนื้อหาบางส่วนให้ระบุเลขหน้า โดยการอ้างอิงแทรกในเนื้อหานี้จะปรากฏด้วยในส่วนท้ายเล่ม (รายการเอกสารอ้างอิง) โดยในกรณีที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วย นามสกุล และตามด้วยชื่อย่อ

1.2 การเขียนเชิงอรรถ (Footnote)

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้กำหนดการเขียนเชิงอรรถไว้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.2.1 เชิงอรรถโยง (Gross-Reference) คือ การเขียนเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาให้ผู้อ่านสามารถดูหรืออ่านเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2.2 เชิงอรรถเสริมความหรืออธิบาย (Content Footnote) คือ การเขียนเสริมความที่เป็นข้อความอธิบาย ขยายความเพิ่มเติมจากเนื้อหาของรายงานบางตอนที่คิดว่าจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น หรืออาจเป็นการให้คำนิยามศัพท์เฉพาะ

2. รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิงเป็นการรวบรวมเพื่อระบุถึงแหล่งที่มาและเป็นการแสดงจริยธรรมทางวิชาการของผู้เขียน รวมทั้งใช้ในการติดตามข้อมูลหากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาเรื่องนั้นต่อ ดังนั้นวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จึงได้กำหนดการอ้างอิงและรายการอ้างอิงเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA 7th edition

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งคนเดียว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name,/Year,/pp.)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-31)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-27, 31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-27, 31)
Adam (2010)	(Adam, 2010)
Adam (2010, p. 14)	(Adam, 2010, p. 14)
Adam (2010, pp. 14-18)	(Adam, 2010, pp. 14-18)
Adam (2010, pp. 14, 18-20)	(Adam, 2010, pp. 14, 18-20)

2. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1/and/Last Name 2/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1/&/Last Name 2,/Year,/pp.)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45-50)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45-50)
Drucker and Keegan (2009)	(Drucker & Keegan, 2009)
Drucker and Keegan (2009, p. 156)	(Drucker & Keegan, 2009, p. 156)
Drucker and Keegan (2009, pp. 156-159)	(Drucker & Keegan, 2009, pp. 156-159)

3. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 3 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1,/2,/and/3/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1,/2,/and/3,/Year,/pp.)
คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553)	(คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553)
คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553, หน้า 16-22)	(คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553, หน้า 16-22)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992, pp. 23-25)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992, pp. 23-25)

4. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 4-5 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1,/.../and/Last Name 5/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/...และคนที่ 5,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1,/.../&/Last Name 5,/Year,/pp.)
กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว (2555, หน้า 187-193)	(กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว, 2555, หน้า 187-193)
Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, and Santum (2005, pp. 35-38)	(Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, & Santum, 2005, pp. 35-38)

5. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 6 คน หรือมากกว่า

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1/et al./(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1/et al./Year,/pp.)
ศรีสุภา รัตนา และคณะ (2550, หน้า 9-21)	(ศรีสุภา รัตนา และคณะ, 2550, หน้า 9-21)
Green et al. (2009, pp. 44-47)	(Green et al., 2009, pp. 44-47)

6. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งใช้นามแฝง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อนามแฝง/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อนามแฝง,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
ทมยันตี (2540, หน้า 49-53)	(ทมยันตี, 2540, หน้า 49-53)
Omega (2002, p. 51)	(Omega, 2002, p. 51)

7. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีบรรดาศักดิ์ ยศ หรือฐานันดรศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2524, หน้า 14-15)	(พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2524, หน้า 14-15)
คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต (2525, หน้า 9)	(คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต, 2525, หน้า 9)

8. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีสมณศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (2552, หน้า 8-12)	(พระพรหมมิ่งคลาจารย์, 2552, หน้า 8-12)

9. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือชื่อบรรณาธิการ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ “ชื่อบทความ”/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (“ชื่อบทความ”/,ปีที่พิมพ์,/หน้า)
“สหรัฐอเมริกา กับเวียดนาม” (2530, หน้า 3)	(“สหรัฐอเมริกา กับเวียดนาม”, 2530, หน้า 3)
“Instruction in Junior” (1987, pp. 57-58)	(“Instruction in Junior”, 1987, pp. 57-58)

10. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ม.ป.ป./,หน้า) Last Name/(n.d./,pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ม.ป.ป./,หน้า) (Last Name,/n.d./,pp.)
คมทวน คันธนู (ม.ป.ป., หน้า 18)	(คมทวน คันธนู, ม.ป.ป., หน้า 18)
Daly (n.d., pp. 25-26)	(Daly, n.d., pp. 25-26)

11. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากบทสัมภาษณ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) Name/(personal communication,/M/D,/Y)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) (Name,/personal communication,/M/D,/Y)
ยุพิน เตชะมณี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)
C.M. Nyamboga (personal communication, March 19, 2006)	(C.M. Nyamboga, personal communication, March 19, 2006)

12. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากข้อมูลที่ถูกอ้างถึงในเอกสารอื่น

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปี,/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name/(as cited in/Last Name,/Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปี,/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name/as cited in/Last Name,/Year,/pp.)
กุลธิดา ท้วมสุข (2554, อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)	(กุลธิดา ท้วมสุข, 2554 อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)
Miller (1982, อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)	(Miller, 1982 อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)
Maslow (1984, as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)	(Maslow, 1984 as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)

13. การอ้างอิงราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อกฎหมาย/(ปี)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อกฎหมาย,/ปี)
พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 (2562)	(พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

หมายเหตุ

- เอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่าสองแหล่งข้อมูล ให้เขียนเรียงตามลำดับตัวอักษร และค้นด้วย ;
- กรณีที่ไม่มีวันที่เผยแพร่ปรากฏ ให้ใส่ ม.ป.ป. หรือ n.d.
- การอ้างอิงราชกิจจานุเบกษาท้ายข้อความในเนื้อหานั้น ให้ใช้ชื่อย่อกฎหมายและตามด้วยปี

รูปแบบรายการอ้างอิง

1. หนังสือทั่วไป

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์)/สำนักพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A. (Year)./Title of the book/(Edition ed.)/Publisher.

ตัวอย่าง สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). **แบบแผนการวิจัยและสถิติ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525** (พิมพ์ครั้งที่ 6). ราชบัณฑิตยสถาน.

Wonnacott, T. H., & Wonnacott, R. J. (1969). **Introductory Statistics** (5th ed.). John Wiley and Sons.

American Library Association. (1963). **Let's Read Together: Books for Family Enjoyment**. American Library Association.

หมายเหตุ กรณีผู้แต่งไม่เกิน 20 คน ให้ใส่ชื่อทุกคน

หากผู้แต่งมากกว่า 20 คน ให้ ชื่อ นามสกุล^{คนที่1}, ชื่อ นามสกุล^{คนที่2}, คนที่3, คนที่4, คนที่5, คนที่6, คนที่7, คนที่8, คนที่9, คนที่10, คนที่11, คนที่12, คนที่13, คนที่14, คนที่15, คนที่16, คนที่17, คนที่18, คนที่19, และชื่อ นามสกุล^{คนสุดท้าย}.(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์. URL (กรณีเป็นออนไลน์)

1.1 หนังสือแปล

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่องหนังสือภาษาต้นฉบับ/[ชื่อหนังสือภาษาไทย]/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง เจมส์ อาร์. โดติ. (2562). **Into the Magic Shop** [เราทุกคนล้วนมีร้านเวทมนตร์อยู่ในใจ]. อมรินทร์บุ๊คส์.

2. บทความในหนังสือรวมเรื่อง/เอกสารการสอน

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.)/ชื่อหนังสือ/(หน้า/เลขหน้า)/สำนักพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A. (Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.)/Title of the book/(pp./xx-xxx)/Publisher.

ตัวอย่าง จุลพรรณ พยาฆรานนท์. (2548). ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา. ใน สุวรรณ สันต์ธนะ วาณิช (บ.ก.), **ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี** (หน้า 69-90). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
Druxman, R. (2003). Designing Opportunities for Learning. In Norton, P., & Wiberg K.M. (Eds.), **Teaching with Technology** (pp. 17-41). Thomson Wadsworth.

3. บทความในวารสาร

แบบเล่ม

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,ปีที่(ฉบับที่),/หน้า/เลขหน้า.
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)/Article title./**Journal name**,/Volume(Issue),/pp./xx-xxx.
- ตัวอย่าง วัฒนะ จุฑะวิภาต. (2556). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 6(2), หน้า 103-126.

Carter, J. S., Corra, M., Carter, S. K., & McCrosky, R. (2014). The Impact of Place? A Reassessment of the Importance of the South in Affecting Beliefs about Racial Inequality. **The Social Science Journal**, 51(1), pp. 12-20.

แบบออนไลน์

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,ปีที่(ฉบับที่),/หน้า/เลขหน้า./URL
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)/ Article title./**Journal name**,/Volume(Issue),/pp./xx-xxx./URL
- ตัวอย่าง จักรพันธ์ พรหมฉลวย. (2565). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 5(1), หน้า 8-23.
https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru/article/view/252323

4. เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการ

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.)(ถ้ามี),/ชื่อหัวข้อการประชุม/(หน้า/เลขหน้า)/สถานที่.
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)./Title./In/ Editor /(Ed. หรือ Eds.),/Conference Name/(pp./xx-xxx)/Location.
- ตัวอย่าง ฐวพล คงน้อย, ศกร คุณวุฒิมิถิธรณ, ธนาทิพย์ สุวรรณโสภี และอภิญญา หิรัญวงษ์. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพน้ำเชื้อพ่อพันธุ์โคนมที่เลี้ยงดูในเขตภาคกลางของประเทศไทย ใน **เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47: สาขาสัตว์** (หน้า 182-190). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), **Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems** (pp. 97-108). Springer-Verlag.

5. วิทยานิพนธ์

5.1 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)/ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์ หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./(Year)./Thesis Name/[Unpublished Doctoral Dissertation or Unpublished master's thesis]./University.

ตัวอย่าง อัครพล นิยมรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Prapat Pawinan. (2005). Appropriate Tree Species and Techniques for Direct Seeding for Forest Restoration in Chiang Mai and Lamphun Provinces [Unpublished Master's Thesis]. Chiangmai University.

5.2 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากเว็บไซต์ (ไม่อยู่ในฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์)

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)/ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]/ชื่อเว็บไซต์./URL

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./(Year)./Thesis Name/[Doctoral dissertation or Master's thesis]./Website Name./URL

ตัวอย่าง ทศพร โพธิ์เนียม. (2559). การผลิตแผ่นขึ้นไม้อัดจากต้นรูปถั่วและการประยุกต์ใช้ สำหรับงานประดิษฐ์ [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี]. RMUTT. <http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2956/1/RMUTT-154583.pdf>

อัครพล นิยมรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. CMU. <http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/21384>

5.3 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่จัดทำจากฐานข้อมูล เชิงพาณิชย์

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/(หมายเลข UMI หรือ เลขลำดับอื่น ๆ)/
[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่จัดทำจากฐานข้อมูล,
ชื่อมหาวิทยาลัย]./ชื่อฐานข้อมูล.
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)./Thesis Name/(UMI Number or Other Serial
Number)/[Doctoral Dissertation or Master's thesis,
University]./Database Name.
- ตัวอย่าง Becker, J. C. (2013). Landscape-level influences on community
composition and ecosystem function in a large river ecosystem
(Publication No. 3577776) [Doctoral dissertation, Graduate Council of
Texas State University-San Marcos]. ProQuest Dissertations and
Theses Global.

6. บทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์

แบบตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปี./วัน/เดือน)./ชื่อคอลัมน์./ชื่อหนังสือพิมพ์./หน้า/เลขหน้า.
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year./Month/Day)./Column Name./Newspaper Name./p./xx.
- ตัวอย่าง ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2560, 8 พฤศจิกายน). อนาคตจีน-อเมริกา. เดลินิวส์, หน้า 6.
- Kington, J. (2005, December 23). East Timor's Search for Justice. Bangkok
Post, p. 12.

แบบออนไลน์

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปี./วัน/เดือน)./ชื่อคอลัมน์./ชื่อหนังสือพิมพ์./URL
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year./Month/Day)./Column Name./Newspaper Name./URL.
- ตัวอย่าง นิตกรณย์ มิ่งรุจิราลัย. (2563, 2 กันยายน). โอกาสในวิกฤติที่อยู่อัน. ไทยรัฐออนไลน์.
<https://www.thairath.co.th/news/foreign/1921920>

7. ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ ของหน่วยงาน ที่ไม่ได้จัดทำเป็นรูปเล่ม

- ภาษาไทย ชื่อหน่วยงาน./ (วัน/เดือน/ปี)./ชื่อประกาศ.
- ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (22 เมษายน 2551). ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วย
ความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ. 2551.

8. ราชกิจจานุเบกษา

- ภาษาไทย ชื่อกฎหมาย/(วัน/เดือน/ปี)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่./หน้า/เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง.
ตัวอย่าง ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
(12 ตุลาคม 2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116 ตอนพิเศษ 79 ง, หน้า 17-18.

9. เอกสารโบราณ

- ภาษาไทย ชื่อเรื่อง/[ประเภทของเอกสาร]./(ปีที่สร้าง)./ลักษณะเส้นหรือรายละเอียดของเอกสาร
(ถ้ามี)./ชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ./เลขที่เอกสาร.
ตัวอย่าง กฎกระทรวงกกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช จ.ศ. 1173 [กระดานเพลา]. (จ.ศ.
1173). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นดินสอ. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 15 หมวด
จดหมายเหตุ กท.ร.2.
ความทรงจำเรื่องกรุงเก่าเสียแล้วเจ้าตากมาตั้งเมืองธนบุรี [หนังสือสมุดไทยดำ]. (จ.ศ.
1129). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นขาว. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 28 หมวด
จดหมายเหตุ ธบ.

10. พระไตรปิฎก

- ภาษาไทย ชื่อพระไตรปิฎก/เล่มที่./ (ปีที่พิมพ์)./สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง สุตตขุ. ขุททกปาฐธมมปทคถา สุตตนิปาตา เล่มที่ 25. (2537). มหามกุฏราชวิทยาลัย.

11. เว็บไซต์

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุลผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./ชื่อเว็บไซต์./URL
ภาษาอังกฤษ สกุล./อักษรย่อชื่อผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./ชื่อเว็บไซต์./URL
ตัวอย่าง วิศรุต สันมาแอ. (2563). เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ มะเขือเทศ. สถาบันวิจัย
พืชสวน. <http://www.doa.go.th/hort/?p=18779>
Rebecca Blood. (2000). *Weblogs: A History And Perspective*. Rebecca's
Pocket. http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

12. โซเชียลมีเดีย

12.1 Facebook

ภาษาไทย ชื่อผู้โพสต์. (ปี,/วัน/เดือน). เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก. [Video or Image attached]. Facebook. URL.

ตัวอย่าง วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. (2568, 18 กรกฎาคม). วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีปรับค่าพิจารณาบทความและค่าสมาชิก [Image attached]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo?fbid=507549064955180&set=a.198968442479912>

12.2 Instagram

ภาษาไทย ชื่อผู้โพสต์ [username]. (ปี,/วัน/เดือน). เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก. [Photograph]. Instagram. URL.

ตัวอย่าง New Zealand Police [newzealandpolice]. (2019, November 15). **Class of 2019 // Wellington dogsection [paw prints emoji] #fridayloof** [Photograph]. Instagram. https://www.instagram.com/p/B43Cl_-J9pN/

13. YouTube หรือ Streaming Video

ภาษาไทย ชื่อ Username./ (ปี,/วัน/เดือน). ชื่อเรื่องคลิปวิดีโอ/[Video]./URL

ภาษาอังกฤษ Username Uploader. (Year,/Month/Day)./Title of Work/[Video]./YouTube.URL

ตัวอย่าง human DRU. (2564, 25 พฤษภาคม). ผลการดำเนินงานโครงการ U2T คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=3KOkdlZc1DQ>

14. สารานุกรมหรือพจนานุกรม

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง/ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.) ถ้ามี/ ชื่อสารานุกรมหรือพจนานุกรม/(เล่มที่,/หน้า)/สำนักพิมพ์./URL (ถ้ามี)

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)./ Subtitle of the Encyclopedia Article./ In/ Editor / (Ed. หรือ Eds.)/ Subtitle of the Encyclopedia/ (Vol./ pp./ xx-xxx)/ Publisher Name.

ตัวอย่าง สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2542). โนรา. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ (เล่ม 8, หน้า 3871-3911). มุขนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทยพาณิชย์
Keränen, L. (2014). Biopreparedness and biosecurity. In T. L. Thompson (Ed.), **Encyclopedia of health communication** (Vol. 1, pp. 113-116). SAGE Reference.

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2565). การเขียนบรรณานุกรม รูปแบบ APA 7th. <https://www.nupress.grad.nu.ac.th/การเขียนบรรณานุกรม/>
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. (2563). คู่มือการเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม APA 7th edition มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. <http://eng.rmutsv.ac.th/engineeri/sites/default/files/u761/5.3%20คู่มือเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม-APA.pdf>
- วรวิทย์ จันทร์สุวรรณ. (2565). การเขียนอ้างอิงแบบ APA 7th. https://web.rmutp.ac.th/woravith/?page_id=1840
- ห้องสมุดสถาบันการพยาบาลศรีสวรินทิรา สภากาชาดไทย. (2563). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม APA 7th edition. <https://lib.stin.ac.th/wp-content/uploads/ข้อมูล/คู่มือ/รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม-APA-7.pdf>

*** สามารถส่งบทความออนไลน์ได้ที่ ***

https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru